

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 4.

Torsdagen den 17 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande januari.

§ 2.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov. *Vid remiss av statsverkspropositionen.*

Därvid anförde:

Herr Lindman: Herr talman! När vi samlades till riksdagens högtidliga öppnande, voro de första ord, som mötte oss i trontalet en erinran om det dyrbara och förpliktande minnet av riksdagens femhundraåriga tillvaro. Det blir under vårt fortsatta arbete anledning för oss att ofta återkomma till detta ämne. Jag skulle vid detta tillfälle vilja uttala min förvissning, att årets riksdag genom bestående resultat utav sitt eget arbete skall resa femhundraårsminnet en värdig och varaktig ärestod.

Det stora folkliga befrielseverket för femhundra år sedan gällde både den yttre och den inre friheten. Det var genom den yttre frihetens återställande som förutsättningar skapades för det inre frihetsverket. Ur detta framgick den svenska folkrepresentationen. Det synes mig befogat att erinra om detta sammanhang. Den meningsriktning, jag tillhör, har städse sökt tillgodose det svenska försvaret. Vi ha gjort det i medvetande om att vårt folks nationella självbestämmanderätt utgör grundbetingelsen för all annan frihet och att vad vi i övrigt företaga oss till landets förkovran förlorar sin mening, om denna grundbetingelse saknas. Det är därför med beklagande jag nödgas konstatera, att insikten om detta nödvändiga inre sammanhang icke fått komma till uttryck i Kungl. Maj:ts äskande under riksdagens fjärde huvudtitel. Jag skall, herr talman, be att få återkomma till detta ämne något längre fram i mitt anförande. Betecknande för den ljumhetens anda, som präglar tillgodoseendet av vårt lands försvarsväsende, är, att det icke heller i år funnits rum på fjärde huvudtiteln för det i verklig mening *folkliga* försvarsändamål, som den frivilliga skytterörelsen representerar.

Även och icke mindre från synpunkten av den demokratiska ordningens och den inre frihetens uppehållande giva den föreliggande statsverkspropositionen och Kungl. Maj:ts allmänna politik anledning till reflexioner. Bland de frågor, som, enligt vad i trontalet bebådats, komma att föreläggas årets riksdag, märkes förslaget om lagstiftning mot vissa ekonomiska stridsåtgärder. Det blir anledning att framdeles återkomma till detta ämne, när den kungl. propositionen avgives. Redan nu vill jag emellertid säga, att vad vi hittills sett av regeringens handläggning av detta ärende till fullo bekräftat våra far-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hågor i fjol. Riksdagens uttalande om en urtima riksdag i höstas tog regeringen ingen notis om, och det lagförslag, som nyligen utsatts för en så svindande kritik av lagrådet, bär sannerligen icke den landsfaderliga prägel, som regeringen annars gärna vill åsätta sina handlingar. Ty ett så ensidigt och urvattnat aktstycke torde man få leta efter. Inom högern betrakta vi de fackliga sammanslutningarna inom olika yrkesområden som en värdefull och stimulerande tillgång i svenskt samhällsliv, men vi vilja, att de skola vara förankrade i rikets rättsordning och arbeta i överensstämmelse med vad frihetsbegreppet bjuder i ett demokratiskt land. Vi komma energiskt att bekämpa de många försök, som göras att här spela ut olika intressen mot varandra i syfte att förtaga all kraft i den blivande lagstiftningen. Regeringens ensidiga utformning av sin linje i denna fråga rimmår även illa med de upprepade samförståndsdeklarationer, som man hört ifrån dess sida. Man har svårt att värja sig för det intrycket, att socialdemokraterna begagna ordet samförstånd, när de egentligen åsyfta de icke socialistiska partiernas underkastelse för regeringens maktspråk. Den som inte böjer sig för detta makt-språk utan av sakliga skäl driver en annan mening, karakteriseras, enligt vad det har hetat, som nationell splittrare. Hjälper inte detta, så övergå de mjuka samförståndstonerna tämligen oförmedlat i hotfulla stridsfanfarer om riksdagsupplösning och annat, som kan vänta den motspänstiga oppositionen. Intrycket av regeringens långt drivna anspråk på de borgerliga partiernas eftergivenhet, skärpes ytterligare i betraktande av det öde, som ett par andra frågor på det fackliga området fått röna. I fjol t. ex. biföll riksdagen tvenne utredningsförslag, dels om förhindrande av den politiska kollektivanslutningen hos vissa yrkesorganisationer, dels rörande åtgärder mot facksammanslutningars otillbörliga ingrepp i våra handelsförbindelser med främmande länder. Såvitt jag kan finna, ha dessa spörsmål lämnats fullkomligt obeaktade av regeringen. Gentemot ett sådant uppenbart nonchalerande av folkrepresentationens klart uttalade önskemål måste en bestämd gensaga inläggas. Detta torde vara svårt att förlika med den goda parlamentariska ordning, för vilken socialdemokratien och icke minst dess ledare eljest med sådan iver lära kämpa.

Samma maktfullkomlighet, som här mött oss, kännetecknar även regeringens ställningstagande till arbetsfrågorna. Riksdagen begärde ju, som bekant, förra året en undersökning av ett antal uppslag till arbetsfredens befrämjande. Regeringens svar blev igångsättande av en kommittéutredning, inom vilken tyngdpunkten vilar på organisationen för folkförsörjningen. Det heter i statsministerns anförande till statsrådsprotokollet vid tillsättandet av denna nya kommitté, att hur viktigt det än är, att oundvikliga strider hållas inom ramen för vad allmän rättskänsla bjuder, är uppenbarligen det stora samhälleliga intresse, som här anmäler sig, att motverka störningar i det ekonomiska livet samt att trygga produktionens normala gång och en jämn folkförsörjning. Det heter vidare i hans anförande, »att detta problem kommer att kvarstå även efter ytterligare partiell lagstiftning till arbetsfredens tryggnad och måste angripas från vidare utgångspunkter än hittills». Vem vill förringa betydelsen av vårt folkförsörjningsproblem? Men tillåt mig fråga: Vad är det nödvändiga sambandet emellan detta och de praktiska åtgärder i arbetsfredsfrämjande syfte, som diskuterades i fjolårets riksdagsmotioner? Inte vill väl ändå regeringen för ett ögonblick inbilla oss, att vi inte skulle kunna med fördel undersöka t. ex. sådana saker som frågan om utsträckt varseltid eller förbud mot samhällsfarliga arbetskonflikter eller andra liknande åtgärder utan att först taga ställning till de vittutsvävande planerna på en radikal

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

omdaning av hela vårt produktionssystem, vilket synes vara kärnan i kommittédirektiven?

Ju mer man begrundar dessa frågor, en desto starkare känsla får man, att den nya utredningen blott är ett camouflage för ändamål, som åtminstone enligt vår uppfattning varit fullkomligt främmande för riksdagsflertalet i fjol. Egentligen har man svårt att förstå, varför regeringen överhuvud taget hakat upp kommittén på arbetsfredsfrågan. Det hade varit mera öppet spel, synes det mig, om man sagt ifrån, att avsikten är att starta en ny socialiseringsnämnd i stället för den gamla, som befunnits omodern och inte längre tjänlig för sina syften. Nu har regeringen först i det längsta förhalat arbetsfredsproblemens upptagande och därefter kastat ut dem i ett kommittéarbete utav sådana väldiga dimensioner, att ingen egentligen kan se slutet på detsamma. Mot bakgrunden av den betydelse, som frågan om arbetsfredens tryggande äger, måste därför regeringens handlingssätt framstå som ett ganska upprörande åsidosättande av riksdagens framställning.

Intrycket, herr talman, att regeringen i den allmänna politiken är inne på rena socialiseringsvägar förstärkes ytterligare av den föreliggande statsverkspropositionen. Mig veterligt är det första gången, som det i en svensk statsverksproposition uttalas en klar och bestämd principiell anslutning till rent socialistiska planhushållningsideal. Detta sker genom finansministerns något mångordiga resonemang i inkomstberäkningarna om förutsättningarna för ett framgångsrikt arbete på folkförsörjningens område. Han kommer där fram till slutsatsen, att bistånd, planläggning och kontroll från samhällets sida äro nödvändiga förutsättningar för ett sådant arbete. För min del tillät jag mig, när jag läste denna slutsats uti hans uttalande i den del av statsverkspropositionen, som bär rubriken »Inkomsterna», att i marginalen skriva ett H. S. B. Det betyder inte detsamma som motsvarande initialer nu för tiden på vissa stora byggnadskomplex, utan det utgör den i vår ungdoms läroböcker förekommande förkortningen av satsen: hvilket skulle bevisas. Jag menar, att slutsatsen även efter finansministerns mycket utförliga resonemang kvarstår obevisad.

Såvitt jag kan finna, kommer finansministern till sitt slutomdöme väsentligen från tre förutsättningar. Den första är läget på arbetsmarknaden. Detta är, menar han, i själva verket sämre än vad index för arbetstillgången visar, detta bl. a. därför, att det under de senaste fem åren tillkommit omkring 200,000 personer i de arbetsföra åldrarna. Den andra är, att den inträdda förbättringen i allt högre grad har uppburits av de för hemmamarknaden arbetande industrierna, vilket bevisar de statliga krisåtgärdernas ökade betydelse, och för det tredje: de längst gående ingreppen i det ekonomiska livet ha genomförts på jordbrukets område, men de ha skett under en till synes allmän anslutning från företagarna själva. Då kan man väl inte säga, att statsingripandena, som det heter, i och för sig undergräva förtroendet hos företagarna och hämma företagsamheten. Helt i förbigående skulle jag vilja anmärka, att det är tur för finansministern, att jordbruksregleringarna, som han från början varit starkt emot, ha kommit till, ty annars skulle ju ett väsentligt led i hans argumentering nu ha saknats.

Vad först angår finansministerns hänvisning till de nya, arbetsföra årgångar, som tillkommit på arbetsmarknaden under den förflutna femårsperioden, må det tillätas mig att erinra om att motsvarande ökning har ägt rum även tidigare. Under femårsperioden 1920--25 stegrades sålunda åldersklasserna 15--60 år med 181,000 personer. Under samma tidrymd reducerades icke desto mindre arbetslöshetssiffrorna kraftigt. Ifrån februari 1922, då de voro som störst, 163,000 personer, sjönko de ned till 20,000 i december 1925, vilket betyder, att näringslivet utan beredskapsarbeten absorberade inte blott de

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
 arbetslösa utan även det mesta av tillskottet i de arbetsföra åldrarna. Härav torde väl framgå, att det nuvarande arbetslöshetsproblemet har sidor, som regeringen inte tillräckligt velat beakta.

När finansministern för det andra söker förringa exportökningens betydelse för det förbättrade ekonomiska tillståndet och framhålla sitt eget system, så skulle jag, utan att fördjupa mig i några detaljer, vilja säga: Det är orimligt att begränsa jämförelsen till exportökningen å ena sidan och den av statsåtgärderna påverkade produktionsökningen å den andra. Mot den sistnämnda måste ställas, jämte ökningen för exportindustrierna, också den ökning i produktionen som hemmamarknadsindustrierna haft oberoende utav de statliga åtgärderna. Först då får man de rätta proportionerna.

Låt mig emellertid göra en annan jämförelse! Tag värdet av landets samlade produktion! Lägg i ena vågskålen vad som kommer på den statliga krispolitiken, och i den andra vad det enskilda näringslivet har måktat åstadkomma. Vår exportindustri sysselsätter 140,000 man ungefär och hemmaindustrierna omkring 250,000. Exportvärdet utgjorde i fjol 1¹/₄ miljard kronor. Värdet av vad hemmamarknadsindustrierna producera är ju av kända anledningar, dubbelräkningar o. s. v., svårt, ja omöjligt, att exakt angiva. Men om jag med hänsyn till dessa dubbelräkningar säger 2 å 3 miljarder, så är jag nog på den säkra sidan. Jag talar då inte om jordbruksvärdet, inemot 1 miljard kronor. Vad betyda i jämförelse med detta de statliga konjunkturarbetena? Dessa arbeten ha direkt givit sysselsättning åt 40,000 man men naturligtvis indirekt medfört ökad sysselsättning inom vissa industrigrenar. De kostade i fjol 150 å 175 milj. kronor. Ligger det inte mot denna bakgrund i öppen dag för var och en, att den statliga krispolitiken i verkligheten inte alls haft den betydelse, som finansministern vill göra gällande?

Jag skulle i detta sammanhang vilja fästa uppmärksamheten på ett meddelande, som för ett par dagar sedan kom i min hand. Det var ett memorandum, som den engelska regeringen i dagarna överlämnat till Nationernas förbund, och kontentan är, att man i England gjort detaljundersökningar rörande de offentliga arbetenas konjunkturstimulerande verkningar. »Dessa undersökningar ha visat», heter det, »att värdet av de allmänna arbetena icke svarar mot kostnaderna för dem. Experiment i stor skala med dylika arbeten som en metod att bekämpa arbetslösheten ha försökts och misslyckats. Det är ingen idé att fortsätta därmed.»

Ett kännetecknande drag i det nya systemet för vår arbetslöshetspolitik, som den socialdemokratiska regeringen för två år sedan, 1933, sökte inaugurera, var ju, att man skulle slopa arbetslöshetskommissionen och därmed reserverbetena och i stället hänvisa de arbetslösa till allmänna arbeten med avtalsenliga löner. Detta godtog riksdagen emellertid endast delvis och behöll reserverbetena. Nu återkommer regeringen i viss mån till sin gamla tanke från 1933. Man kan sålunda i propositionen skönja en otvetydig förskjutning från reserverbeten till förmån för de offentliga arbetena i den öppna marknaden.

När finansministern slutligen med utgångspunkt från jordbrukspolitiken argumenterar för en socialistisk hushållning måste man väl säga, att detta är två skilda ting, vilket finansministern också i viss mån medger i fortsättningen av sitt resonemang. Det är klart för vem som helst, att de statliga åtgärderna icke ha kunnat rubba jordbrukarnas villighet att producera. Något dylikt behöver naturligtvis inte heller bli fallet, om staten vidtar motsvarande prisförhöjande och prisgaranterande åtgärder för produkter inom till exempel en industri, samtidigt som den beskär importen utav dess alster. Men jag frågar: hur skulle det ha verkat på jordbrukarnas produktionsintresse och förtroende för framtiden, om det i stället hade varit fråga om att staten skulle

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

övertaga deras näring och införa till exempel kollektivjordbruk som i Ryssland? Det är så jämförelsen måste göras. När man jämför det sätt, på vilket företagsamheten reagerar emot finansministerns uttalanden om ett övertagande av andra produktionsgrenar, måste ju den jämförelsen fram. Tror man inte inom regeringen, att liksom jordbrukaren hyser kärlek till sin egendom, sin torva, som han inte vill skilja sig från även om han tillerkännes viss ersättning därför, kunna även andra företagare hysa motsvarande känslor för sina företag, vilka måhända varit uppbyggda utav en släkt flera generationer igenom? Ja, herr talman, jag vågar göra det uttalandet, att intet teoretiskt resonemang i världen kan trola bort det faktum, att sådana känslor finnas och att hot om statsingripanden i olika former — kontroll och monopolbildningar — framkallar en förlamande känsla av osäkerhet och olust.

Här sysslar man nu med utredningar om monopol, monopol på alla möjliga områden, på kaffe, på maltdrycker, på olja, på läkemedel, på radion och på olycksfallsförsäkringens område, ehuru man vid olycksfallsförsäkringens införande förklarade, att arbetsgivarna kunde ha sina egna olycksfallsförsäkringsbolag. I belysning utav finansministerns principuttalande i statsverkspropositionen måste alla dessa utredningar te sig som *led i en socialiseringsaktion av stora mått*. Överallt inom det enskilda näringslivet måste man med stigande oro fråga sig: *när kommer turen till oss?* Det är detta som skapar olustkänslor. Det är oundgängligen nödvändigt att de hotfulla moln, som sålunda vila över svensk företagsamhet, skingras, så att tillförsikt och framtids-tro måtte återställas. Det synes mig i nuvarande läge vara *en gemensam borgerlig angelägenhet* att det gives klart besked på den punkten.

Från dessa allmänna synpunkter vill jag övergå till att beröra några enskilda avsnitt i statsverkspropositionen. Det har framhållits som en förtjänst hos denna proposition, att de senaste årens oerhörda upplåning för oräntabla ändamål bringats att upphöra. Även om detta är riktigt måste jag säga, att budgeten likväl i rätt stor utsträckning balanserar på lånemedel. Drygt 20 miljoner tagas i anspråk såsom engångsinkomster, 12 miljoner överflyttas på lånebudgeten för byggnader, medel vilka förut — jag talar inte om de båda sista åren — tagits ur inflytande skatter; området för automobilskattens användning har tidigare, som vi veta, successivt vidgats. Nu vill man gå så långt, att man till och med önskar anlita dessa medel för att finansiera en större del av ett helt ämbetsverk. För spannmålsföreningen äskar man en ökad kredit — jag talar nu alltså med utgångspunkt från vad finansministern anfört om »Inkomsterna» — på 30 miljoner kronor utöver de 65 à 70 miljoner kronor, som tidigare ställts till dess disposition. Även om jag nu frånräknar inkomsterna av vete- och kliskatten, kommer väl ändå ett underskott att kvarstå på 60 à 70 miljoner kronor, och för denna de facto redan föreliggande förlust finnes intet förslag till täckning i statsverkspropositionen. Jag vill i detta sammanhang slutligen erinra om att kassafonden nedskrivits med 20 miljoner kronor för arbetslöshetens bekämpande under innevarande budget.

Sammanställer man nu alla dessa fakta kan man omöjligt säga, att finansplanen gör något särdeles starkt intryck. De lovsånger, som uppstämms över densamma uti tidningsorgan, tillhörande regeringens parti, bero på att man antingen icke penetrerat saken tillräckligt eller också är det den vanliga panegyriken över vad det egna partiets ledning gör. Det är bra och det får man icke göra någon anmärkning emot! Och likväl har utgångsläget varit oväntat gynnsamt tack vare den inträffade konjunkturförbättringen. Skatteintäkterna ha sålunda stigit med 8 procent. Nog måste man väl också säga sig, att det är ett statsmakterna ovärdigt spegelfäkteri att det ena året efter det

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

andra införa nya skatter under de mest energiska bedyranden, att de äro avsedda att vara av endast tillfällig natur, för att sedermera med några urskuldande ord låta dem kvarstå i budget efter budget. Den extra inkomst- och förmögenhetsskatt, som skulle vara tillfällig, har blivit permanent för flera år, och den extra förmögenhetsskatten föreslås nu på nytt, i trots av vad bevillningsutskottet och därmed riksdagen i fjol uttalade, nämligen att »det här var fråga om en beskattning av allenast tillfällig natur». Och i en reservation från frisinnat och bondeförbundshåll hette det, att om det varit fråga om införande av en för framtiden bestående beskattning hade den nu valda utvägen icke bort ifrågakomma. Såsom man undan för undan lappat på vårt skattesystem med nya klutar, måste med varje år kravet på en genomgripande revision av hela vår skattelagstiftning växa i styrka.

Kasta vi en blick på de olika huvudtitlarna, kunna vi i år göra samma iakttagelse som vid en mångfald tillfällen förut, nämligen att samtidigt som utgiftsvolymen stegrats inom det ena området efter det andra har vårt försvar satts på den allra hårdaste svältkost. Man har gjort ingripanden på detta område, som varit rent av orimliga. Jag har redan inledningsvis sagt några ord om detta. Det är nämligen icke så som statsverkspropositionens fjärde huvudtitel synes utvisa, att anslagen för försvarsorganisationens upprätthållande ökats med i runt tal 8 miljoner kronor. Innevarande budgetår anvisades som bekant 10 miljoner utav för statsbeställningar avsedda medel åt försvarsväsendet, men detta är icke fallet med nästa budgetår, varför i realiteten medelsanvisningen i sin helhet på denna huvudtitel icke blivit ökad utan blivit reducerad med 2 miljoner kronor. Man kan inte förstå och man kan ännu mindre godkänna ett dylikt förfaringsätt. Regeringen är ingalunda okunnig om vad utvecklingen i världen innebär av faror för freden både genom de internationella förhållandenas fortgående försämring och den i samband därmed stående ökningen av de nationella rustningarna. Utrikesministern, excellensen Sandler, har i olika anföranden under senare hälften av det förra året funnit många träffande uttryck för situationens allvar. Men regeringen måtte i alla fall anse oss helt oberoende av den mellanfolkliga politikens svårigheter och synes lita på att även ett kommande oväder skall svepa oss förbi, utan att vi vidtaga några som helst åtgärder för att skydda oss däremot. Det var dock obestridligen vår militära beredskaps styrka och omfattning, som under världskrigets stormar beredde oss förmånen att kunna stå utanför den stora kraftmätningen. Men i trots av detta gör regeringen intet för att öka vår militära beredskap under hänsynstagande till det oroande läget på det mellanfolkliga området — i den mån så är möjligt för närvarande. I stället fortsätter den med att föreslå reducerad medelsanvisning på fjärde huvudtiteln, varigenom den redan pågående förvittringsprocessen inom försvarsorganisationen måste fortgå eller rent av påskyndas. Detta förfaringsätt kan icke motiveras med hänsyn till försvarskommissionens arbete, ty det är mycket att göra och många krav som det under alla förhållanden och inom alla organisationsformer är nödvändigt att tillgodose. Genom en underlåtenhet att tillgodose dessa fördröjes och försvåras den anpassning efter nu-lägets krav, som vi väl få hoppas att försvarskommissionens förslag skall komma att innebära. Det är nu inte längre nog med platoniska försäkringar om försvarsvilja. Denna måste ta sig sådana uttryck att åtminstone försvarsväsendets förfall hejdas.

Försvaret, liksom överhuvud taget allt vad vi här sysselsätta oss med, röner till slut ett stort, man vore frestad säga i många fall avgörande inflytande av utvecklingen på ett område, som i dessa dagar i högre grad än de flesta är föremål för den allmänna uppmärksamheten. Jag menar *befolkningsfrå-*

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

gan. Vadagnar även de yppersta försvarsanstalter i övrigt, om det icke finns en levande försvarskraft som uppbär dem? Vad gagna våra sociala omsorger, våra bildningsanstalter o. s. v., om folket självt icke äger livskraft och livsvilja? Vilken glädje skänker oss medvetandet om vårt lands rika naturliga förutsättningar, om vi icke våga lita på, att de skola utnyttjas av vårt eget folk och komma vårt eget folk till godo i framtiden? Befolkningsfrågan innesluter i sig så många spörsmål, spörsmål av så skiftande karaktär och beskaffenhet, att det finnes fullgiltig anledning att ta dem till övervägande i alldeles särskild ordning.

Högern står beredd att medverka till att denna fråga lyftes upp över de många mindre betydande dagsfrågorna och behandlas som *det svenska folkets stora livsfråga*, vilket den i verkligheten är. Man kan hysa olika meningar om den eller den detaljen i det ena eller andra programmet. Här gäller det att i handling visa samfäll god vilja, och det vore enligt min mening att värdigt begå de stora och förpliktande minnena, om ur våra förhandlingar framginge resultat, som visa, att stundens mångskiftande omsorger icke skymma blicken för det framför allt väsentliga, *vårt svenska folks frihet och framtida bestånd*.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman, mina damer och herrar! Det faller sig ganska naturligt för mig att fortsätta, där herr Lindman slutade. Han berörde utan tvivel i sina slutord ett utav våra allvarligaste problem, kanske det allra allvarligaste.

Det intresse, som högern har för detta problem, har fått form i den första motion, som har väckts vid årets riksdag. Det finns ingen anledning att göra annat än att med största glädje hälsa detta intresse. Jag antar, att vi alla ha känt en viss oro inför den utveckling, som här har skildrats, och jag tror också, att vi alla äro ense därom, att det är en stor gemensam uppgift att försöka komma till rätta med de problem, som här anmäla sig. Det är möjligt att vi hade varit i ett bättre läge, om samma levande intresse, som nu kommer till synes, under gångna tider hade visats för vår folkstams bevarande, och om man hade förstått, att ett folk behöver leva under trygga och goda förhållanden, om det skall ha modet och djärvheten att skaffa till världen nya medborgare. Det gläder mig att kunna konstatera, att högern i sin motion visat förståelse därför, att här hjälper det icke med endast moralpredikningar. Vi kunna icke lösa vår befolkningsfråga genom att tillhålla vårt folk en ökad känsla för folkstammens bevarande, en ökad känsla av förpliktelse mot fosterlandet. Folket måste för att kunna tillräckligt erfara denna känsla också veta, att i dess land finnas möjligheter till tryggad utkomst, icke blott för dem, som nu leva, utan också för de kommande generationerna.

Jag har ganska väl följt med den diskussion, som förts med inlägg från folk, som icke stå i någon särskild ansvarsställning, enkla medlemmar av vårt svenska folk. Det har varit en genomgående ton i dessa utläggningar: hur skall man hava modet att bilda hem och skapa familj, om man har haft en uppväxt, som endast har givit erinringar om hur svårt föräldrarna hava haft det, och hur ringa möjligheter de hava haft att trygga sina barns framtid? Utan tvivel ha dessa känslor blivit starkare under de senaste åren med dess ibland ganska små utsikter för ungdomen att komma in i produktivt arbete, att överhuvud vinna en ställning, som kan möjliggöra för den att bilda familj och bidra till släktets fortplantning. Jag menar därför, att vill man komma till en lösning av vårt allvarliga befolkningsproblem, så får man acceptera som naturlig utgångspunkt, att problemets lösning avhänger av de

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
sociala förhållanden, vi kunna bjuda tidens levande och kommande generationer, de möjligheter vi kunna skapa för tryggad existens.

Den politik, som har förts under de senaste åren, hava vi vid olika tillfällen tillåtit oss själva beteckna såsom en välfärdspolitik. Vi hava angivit som dess mål att bereda utkomstmöjligheter för hela vårt folk. Under krisens år har det i första hand gällt att lämna det nödvändiga stödet för att olika samhällsgrupper skola kunna komma över svårigheterna. Men vi hava alltid tänkt oss denna politik så fullföljd, att man dels söker skapa garantier mot uppkomsten av liknande svårigheter som dem vi nu hava haft att bekämpa, och dels får en sådan organisation av folkförsörjningen, som ger åt folket trygghetskänsla, vetskap om att det i sitt eget land kan finna utkomst, och att detta land får en sådan organisation, att de även kunna känna trygghet för sina barns framtid.

Jag hade knappast väntat mig, att frågan om effekten av de senaste två årens politik skulle intaga det rum i högerledarens kritik, som den gjorde här i dag. Efter den valkampanj, som utkämpades för några månader sedan, efter högerns fåfänga försök att övertyga det svenska folket om behovet av ett systemskifte, efter den klara uppslutning kring riksdagsmajoritetens politik, som folket i val gav, hade jag verkligen väntat mig en något nedstämd ton på högersidan, när man kom in på dessa spörsmål.

Hade man velat granska sina egna tidigare uttalanden, så skulle man kanske också själv kunnat finna, att man gjort sig skyldig till en felbedömning. Omedelbart efter 1933 års riksdag tillät sig sålunda herr Lindman ett omdöme om det då fattade beslutet, som gick ut på, att den träffade krisuppgörelsen skulle hava givit ett alldeles oförtjänt handtag åt de antidemokratiska strömningarna i tiden. Han berörde därmed den psykologiska effekten av den träffade uppgörelsen. Det finns väl knappast någon, om han gjort sig mödan att loda folkstämningen under slutet av 1932 och början av 1933 och jämföra den med stämningen under de senare tiderna, som icke har kunnat förmärka, att de antidemokratiska krafterna så långt ifrån att hava fått ökad luft under vingarna hava trängts tillbaka, tvingats till en minskad aktivitet, och framför allt drivits tillbaka i fråga om inflytande inom folket. Att detta har kunnat ske är ett otvivelaktigt resultat av den politik, som regeringen i samarbete med riksdagsmajoriteten har fört. Resultatet har icke vunnits enbart därigenom att människorna hava fått hjälp i sina svårigheter, att den känsla av desperation, som krisen skapade, har kunnat drivas undan genom att öka möjligheterna för människorna att leva. Det resultat, som vunnits, har säkerligen också en förklaring i den känsla av tillfredsställelse, med vilken stora delar av vårt folk mottagit det faktum, att den svenska riksdagen äntligen i en svår tid har visat sig mäktig av en omfattande samling och därmed givit ett bevis på den demokratiska styrelsens förmåga att bringa hjälp och göra det riktiga för folket i en svår tid.

Jag har icke stor anledning att här upptaga till ny diskussion frågan om den ekonomiska effekten av uppgörelsen. Det förhåller sig icke på det sättet, att regeringen eller andra, som äro ansvariga för den förda välfärdspolitik, göra gällande, att denna välfärdspolitik, enkannerligen igångsättande av de allmänna arbetena, har hela förtjänsten av den glädjande utveckling, som har pågått sedan slutet av år 1933. Vi äro fullt medvetna om, att de ökade möjligheterna för avsättning av svenska produkter på den utländska marknaden och därmed de ökade arbetsmöjligheterna inom exportindustrien hava varit av mycket stor betydelse för konjunkturuppgången, och jag är också på det klara med, att herr Lindman har rätt, när han säger, att här har skett en viss återverkan på hemmamarknaden. Det stämmer ju fullkomligt med vår egen teori

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

om köpkraften, att om inom ett område människor få sysselsättning och bättre inkomster, måste detta få en god verkan på andra områden, eftersom dessa människor kunna bättre tillgodose behov, i större utsträckning köpa produkter. Jag behöver alltså icke tvista med herr Lindman om att uppgången i vår utrikeshandel har varit av betydelse. Men jag förstår icke, varför man plötsligt skall alldeles kasta om mening, när det gäller att bedöma betydelsen av den insats som gjorts genom de statliga åtgärderna. Jag behöver i detta sammanhang icke utförligare tala om vad som gjorts på jordbrukets område, då jag förmodar vi alla äro ense om, att utan de mycket omfattande och mycket kraftiga ingripanden, som skett från det allmännas sida, skulle det svenska jordbrukets läge hava varit fullkomligt förtvivlat och stora delar av de svenska jordbrukarna skulle hava varit ruinerade. Otivelaktigt hava även åtgärderna på jordbrukets område, som hava givit jordbrukarna ökade inkomster, medverkat till den förbättring, som har skett på andra näringslivets områden. På samma sätt hava de allmänna arbetena haft sin betydelse. Det har från juli 1933 till i november månad i fjol utförts omkring sex miljoner dagsverken vid dessa allmänna arbeten i öppna marknaden, av vilka omkring tre fjärdedelar falla på senare hälften av den angivna tiden. Herr Lindman nämnde själv en siffra för sysselsättningen här, som motsvarade 40,000 man. Är det någon som tror, att det är betydelselöst för näringslivet i allmänhet, om 40,000 man hava arbete eller icke, om 40,000 man hava inkomster eller icke? Liksom en förbättrad sysselsättning inom exportindustrien och bättre inkomster för jordbruket skapa nya möjligheter för arbeten på andra områden, så måste ju sysselsättningen av 40,000 man, köpkraften hos 40,000 försörjare också hava en mycket betydande stimulerande inverkan på näringslivet i dess helhet. Jag har en gång formulerat min uppfattning så: tack vare de statliga åtgärderna har Sverige kunnat snabbare än eljest hade varit fallet resa sig ur den svåraste krisen och bättre än något annat land tillgodogöra sig den inträdda konjunkturförbättringen. De erfarenheter, som vi hava av den politik som förts hittills, uppmuntra till en fortsättning.

Det har framställts vid tidigare riksdagar önskemål att den extra upplåningen, som betydde tillförande av nytt kapital till köpkraften, skulle avvecklas så snart som möjligt. Redan på ett tidigt stadium gävo vi från regeringens håll vår anslutning till den meningen. Vi betraktade från början denna extra upplåning som en tillfällighet, voro på det klara med, att det icke kunde bli fråga om att permanent upplåna hundratal miljoner årligen till allmänna arbeten, och när regeringen gick till budgetarbetet under hösten, så var det med två förutsättningar: dels att avveckla den extra upplåningen, och dels att söka finna rum för nödvändiga anslag till fortsatta åtgärder med anledning av arbetslösheten utan att behöva ytterligare öka skattetrycket. Den uppgiften har genomförts. Det skulle icke vara förvånande, om någon frågade, hur regeringen tänker sig, att man skall med en så stark begränsning av anslagen ändå kunna upprätthålla en politik, som bringar tillräcklig sysselsättning åt dem, som nu äro arbetslösa mindre på grund av den senaste krisen än på grund av den stora tillväxten i de arbetsföra åldrarna under de senaste fem åren? Vi hava icke blott underlåtit att föreslå ny extra upplåning, vi hava också tagit upp på skattebudgeten jämförelsevis små anslag för arbetslöshetens bekämpande. Det skulle under dessa omständigheter icke hava varit möjligt att göra det nödvändiga, om icke de tidigare beviljade lånen lämnade möjligheter att långt utöver detta budgetår upprätthålla allmänna arbeten i ganska stor omfattning. Vi hava gjort en kalkyl rörande de behov, som kunna komma att anmäla sig under nästa budgetår. Vi hava räknat med en arbetslöshet på uppemot 70,000 å 80,000 anmälda. Genom arbetslöshetskommissionen beräkna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vi sysselsättning vid reservarbeten i en omfattning, som är reducerad efter det mindre behovet. I de allmänna arbetena i öppna marknaden räkna vi med att under hela nästa budgetår det skall kunna sysselsättas i genomsnitt 20,000 man. En del taga kommunerna själva hand om, andra få kontant understöd. Regeringens planläggning av arbetslöshetspolitiken är alltså densamma som tidigare. Och vi beräkna att med tillgängliga medel och de nya medel, som begäras av riksdagen, kunna föra en arbetslöshetspolitik, som lämnar arbete och nödigt stöd under en övergångstid, till dess åtgärderna för mera normal sysselsättning av överskottet på arbetskraft kunna hinna genomföras.

Jag förstod icke riktigt vad herr Lindman menade, när han påpekade, att det har även under gångna tidsperioder förekommit en tillförsel av arbetskraft större än avgången i de äldre åldrarna, och att man har kunnat på den tiden bereda detta överskott sysselsättning. Detta ändrar väl ingenting i det förhållandet, att vi nu hava ett överskott, som vi icke kunna sysselsätta utan att särskilda åtgärder vidtagas. Om den enskilda företagsamheten utan statens hjälp tidigare har kunnat bringa sysselsättning åt arbetskraften, så säger det ingenting mot det faktum, att i dag den fria företagsamheten icke kan bereda tillräckliga arbetstillfällen. Om vi i detta ögonblick kopplade av de allmänna åtgärderna, så skulle vi stå inför en massarbetslöshet, som skulle fylla oss med förskräckelse. Den riktiga politiken måste vara att söka finna genom tillfälliga åtgärder arbete åt dem, som icke kunna i normal väg få sådant arbete, och att under tiden förbereda den utvidgning av den svenska produktionen, som är nödvändig, därest vi skola kunna skapa försörjning åt alla och den känsla av trygghet för framtiden, varom jag har tidigare talat.

En del pågående utredningar fylla vissa kretsar med ångslan. Man tror, att dessa utredningar hava mycket farliga syften. Det pågår verkligen en hel del utredningar. Dessa utredningar hava samt och synnerligen, i den mån de röra sig inom här senast berörda område, till syfte att se till, i vilken mån det är möjligt att skapa nya möjligheter för svensk produktion, förnämligast genom uppmuntran och stöd från statens sida åt den enskilda företagsamheten. Jag erinrar om utredningarna rörande ökade försörjningsmöjligheter inom olika näringsgrenar och om främjande av inhemsk produktion. Jag erinrar vidare om bostadsutredningen för landsbygden, om bostadsproduktionssakkunnigas arbete och om bostadssociala utredningen. Ingen av dessa utredningar siktar till något »förstatligande». De torde huvudsakligen komma att resultera i förslag gående ut på att genom jämförelsevis obetydliga uppoffringar från statens sida få enskilda att sätta i gång verksamhet. Det har ju visat sig tidigare, att man genom ganska ringa subvention från det allmännas sida kunnat få arbetstillfällen i mycket betydande omfattning anordnade genom den enskilda företagsamheten. Jag fäster särskilt avseende vid den utredning, som avser förbättring av bostadsförhållandena för barnrika familjer. Jag hoppas att förslag skall kunna föreläggas årets riksdag; i budgeten har redan ett belopp på 30 miljoner kronor beräknats till en lånefond. Detta bör ju vara en utav de åtgärder, som kunna ha stor betydelse, när det gäller att åt vårt folk ge den känsla av omsorg, som uppmuntrar till familjebildning och till släktets förökande.

Jag kommer därefter över till frågan om samhällsfreden och arbetsfreden. Herr Lindman använde mycket starka ord. Han talade om den rent upprörande behandlingen utav riksdagens framställningar, om nonchalerande av mycket klara önskemål o. s. v., och han ställde också frågan: kunna vi icke komma till rätta med arbetsfredsfrågorna utan att sammanblanda dem med andra samhällsfrågor, med frågor om kontroll över vissa ekonomiska makter i samhället? Det är möjligt, att beskyllningarna komma att upprepas. Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

försäkrar emellertid herr Lindman, att det inom regeringen icke funnits en tanke på att nonchalera riksdagens framställningar. Det har nog förekommit under alla regeringar, att vissa riksdagens skrivelser och vissa riksdagens framställningar om utredningar icke föranlett något positivt beslut från regeringens sida. Under en god parlamentarism måste man förbehålla åt regeringen en prövande ställning. Statsmakterna äro regering och riksdag, och jag tror, att det skulle vara ganska farligt, om man försökte driva fram en regerande riksdag, som förvandlade regeringen till en expeditör utan något självständigt bedömande, utan något självständigt avgörande. Om jag icke missminner mig, är det just från högerens sida, som man varit mycket angelägen att tala om starka regeringar, och jag tror icke, att någon skulle vara villig att acceptera den uppfattningen, att en regering bara skall vara springpojke åt riksdagen. I varje fall skulle icke herr Lindman göra det, om han sutte i regeringen. Det är å andra sidan alldeles klart, att det finns framställningar från riksdagsmajoriteten, som ingen regering kan eller har rätt att nonchalera. Anser riksdagsmajoriteten i stora spörsmål, att undersökningar böra göras, får en regering vara beredd att medverka till dessa undersökningar eller också lämna riksdagsmajoriteten det beskedet, att den icke kan och icke ämnar medverka utan överlämnar åt riksdagsmajoriteten att skaffa sig det nödvändiga organet för genomförande av undersökningen.

När det gäller sådana utredningar som om fackliga organisationers anslutning till ett politiskt parti eller om organisationernas rätt att fatta beslut om blockader mot produkter från annat land, säger jag utan tvekan: jag tycker icke, att detta hör till de stora frågorna. Jag har aldrig på allvar räknat med, att man skulle tro, att en socialdemokratisk regering precis skulle vara den lämpliga att utreda frågan om fackföreningarnas anslutning till ett politiskt parti. Vi ha emellertid icke nonchalerat framställningen. Det pågår en insamling av material i ärendet. Beträffande den s. k. Tysklandsblockaden har herr Lindman gjort sig skyldig till ett litet minnesfel. Riksdagen har icke begärt någon utredning rörande blockader av den art det här är fråga om. Riksdagen har begärt, att regeringen skall taga under omprövning, huruvida åtgärder kunna vara påkallade. Den saken kan man icke utreda. Där om vet man allt vad man behöver veta, och det som därvidlag kan komma i fråga är att bedöma, huruvida något behöver göras och hur det i så fall skall ske. Denna omprövning har verkställts, och riksdagen har icke att förvänta något förslag från regeringen i frågan.

Beträffande den större frågan — om den allmänna arbetsfredsutredningen — så är det en fråga som för oss in på ganska vida fält. Det är helt enkelt en fråga om samförstånd, om sättet att möjliggöra för olika samhällsgrupper att samverka för det samhälleliga intressets tillgodoseende.

Jag noterar med tacksamhet det erkännande angående fackföreningsrörelsens betydelse, som herr Lindman här lämnade. Jag skulle med ännu större tacksamhet ha sett, om man från högerhåll hade visat någon förståelse för de risker för samhällsfreden, som man löper genom ensidighet när det gäller arbetsfredsfrågorna. Ingen kan vara blind för att den från vissa borgerliga håll förda kampanjen mot fackföreningsrörelsen inom densamma måste ha skapat en stark känsla av att man vill från den borgerliga sidan icke bara åstadkomma arbetsfred utan även komma fackföreningarna till livs. Även om en sådan föreställning skulle vara oriktig, är det skäl i att beakta stämningen. Det kan icke vara nyttigt att bedriva ett lagstiftningsarbete så, att det ställer i opposition mot de statliga åtgärderna så vida lager av vårt folk, som den fackliga rörelsen representerar. Herrarna skola komma ihåg, att vi befinna oss i det läget, att ute bland väljarna år 1932 den borgerliga politiken icke fick

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

majoritet och att under valen 1934 — om man gör samma uppdelning — det väjde tämligen jämnt. Det måste vara en samhällsfarlig politik att driva saken så, att nationen blir uppdelad i två halvor, som stå mot varandra. Det finns heller icke saklig anledning att behandla fackföreningsrörelsen på detta sätt. Den svenska fackföreningsrörelsen har stora förtjänster icke bara om arbetarklassens höjande utan också om den ordning och reda och arbetsfred, som i stort sett existerar inom det svenska samhället. Jag tog reda på strax före remissdebatten, hur det förhållit sig med avtalsuppsägningar och strider under det senaste halvåret och framöver det senaste årsskiftet. Enligt de uppgifter, som beröra till landsorganisationen anslutna fackförbund, ha under tiden september—december 1934 prolongerats automatiskt — utan uppsägning — 3,094 avtal, omfattande icke mindre än 287,000 arbetare. 98 avtal ha uppsagts men ersatts med nya utan konflikt; de omfattade 68,000 arbetare. 137 avtal, omfattande 20,000 arbetare ha uppsagts och icke ersatts av nya. Man har väl att förvänta, att även inom träindustrien, som sysselsätter en stor del av sistnämnda arbetare, en uppgörelse utan strid skall ske. Ett av de andra stora områden, som här beröras, är hotell- och restaurangrörelsen. Sedan komma vi till siffran för uppsagda avtal som ersatts med nya efter konflikt, den kanske mest belysande siffran: ett avtal, berörande en arbetsgivare och två arbetare! Då man kan av sådana siffror utläsa en bestämd vilja hos fackföreningsrörelsen att medverka till arbetsfredens bevarande och att göra detta i en tid, då på grund av uppåtgående konjunkturet det kunde vara nog så lockande att försöka genom strider vinna förmåner, då har man också rätt att kräva en särskild varsamhet i de statliga åtgärderna mot en dylik rörelse inom samhället.

För egen del har jag vid flera tillfällen förklarat, att fackföreningsrörelsen liksom andra makter inom samhället måste underordna sig det allmänna intresset och inrätta sig efter det allmänna rättsmedvetandet. I en demokratisk ordning kan det icke prutas på den samhällseliga överhögheten. Samhällets intresse är det främsta, men det gäller att vårda detta intresse så, att det icke behöver onödigt inkräkta på rörelsefriheten hos enskilda eller grupper, och det gäller att så långt möjligt vinna samförstånd mellan de skilda gruppintressena och samhällsintresset. Detta senare måste ju ändå till sist vara summan av de olika samhällsgruppernas intressen. Det finns vissa fall, då en grupp driver sitt intresse på ett för samhället skadligt sätt. Det är naturligt, att samhället tuktar sådant, men samhället skall självt vara aktsamt i sitt framgående, så att det icke onödigtvis driver dessa kolliderande intressen till konflikt.

Vad är det regeringen nu har gjort, när den satt i gång arbetsfredsutredningen? Vi ha konstaterat, att de hittillsvarande försöken till lagstiftning på arbetsfredens område dels lett till resultat i endast mycket ringa omfattning, dels framkallat mycket svårartade strider.

Problemet är icke nytt. Det har stått på dagordningen under årtionden och varit aktuellt under olika regeringar. När herr Lindman senast förestod regeringen, hade han ett tillfälle att taga upp frågan och för riksdagen framlägga förslag till ny lagstiftning rörande arbetsfreden. Herr Lindman var tillräckligt klok att icke göra det. Herr Lindman sammankallade en samförstånds-konferens mellan arbetsgivare och arbetare och höll jämte sin socialminister vackra tal om hur man bäst skulle tillgodose arbetsfreden genom att åstadkomma ett samarbete mellan parterna, där de själva undanröjde konfliktorsakerna och såge till, att samhällsfreden uppehölls. Jag har ingen anledning att klandra herr Lindman för hans försiktighet och kloket den gången. Men det verkar ju litet underligt, att man blir så karsk, när det sitter en annan

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

regering vid styret och man själv sitter på oppositionsbänken. Det är väl ändå så, att man har en viss skyldighet att göra själv vad man kräver av andra, och det skulle icke varit underligt, om man på borgerlig sida — ifall det nu är någon mening med talet om samförstånd — hade en alldeles särskild förståelse för en socialdemokratisk regerings vanskligheter vid handläggningen av dessa ting. Det är en socialdemokratisk regering som sitter. Den bygger i hög grad på de befolkningsgrupper vi i allmänhet kalla arbetarna. Det är rätt och rimligt, om vi äro alldeles särskilt känsliga för stämningar och synpunkter inom dessa folkgrupper, och det är rätt och rimligt, om vi försöka finna sådana lösningar, som icke nödvändigt behöva ge dessa grupper en känsla av fientlig inställning från statsmakternas sida gentemot dem. Det är rimligt även med hänsyn till de samförståndssträvanden, för vilka jag gjort mig till tolk, att man söker förhindra en olycka på detta område och bevara möjligheterna till ett samarbete.

Det finns, som jag redan konstaterat, en stämning av misstänksamhet inom arbetarvärlden. Den är onekligen i vissa punkter berättigad, och den har stegrats onödigtvis genom den borgerliga pressens sätt att behandla dessa frågor. När regeringen gick att pröva spörsmålet, blev det för oss en viktig fråga: Kan man ställa in detta spörsmål i ett sådant sammanhang, att man rycker undan grunden för denna misstro inom arbetarvärlden? Kan man göra klart för alla, att här gäller det inte ensidiga ingripanden utan en undersökning, hur samhällsfreden skall kunna bevaras genom en oväldig kontrollerande verksamhet från det allmännas sida? Vi togo upp spörsmålet i ett stort sammanhang. Arbetsfredsfrågorna äro icke undanskjutna, men de äro naturligt samordnade med andra frågor, som beröra samhällsfreden. Och till sist är naturligtvis ändå skyddandet och bevarandet av samhällsfreden den stora uppgiften.

Det är för övrigt ganska underligt, hur ting te sig tämligen olika från olika utsiktspunkter. Jag fick häromdagen tillsänt mig ett exemplar av en norsk borgerlig tidning, »Dagbladet», representerande venstre i Norge. Den skrev en ledande artikel om den igångsatta utredningen, och jag tillåter mig ur den artikeln citera följande: »Det har i nästan allt lagstiftningsarbete hittills varit en tendens till att se frågan om arbetsfredens trygghet som ett isolerat problem, som kunde lösas oberoende av förhållandena i övrigt i samhället. Först under den senaste tiden har frågan om tredje mans ställning under en konflikt blivit aktuell. Konsekvensen av detta blir i sin ordning, att frågan måste lösas på en mycket bredare grundval än förut. I Sverige synes förståelsen för detta vara klarare än i andra länder. — — — Den svenske statsministerns uttalande till statsrådsprotokollet ger uttryck åt en lugn och demokratisk syn, som kan giva hans norska partivänner något att tänka på. Men det innehåller också ord till dem som tro, att de kunna skapa arbetsfred med tvång ovanifrån.» Där sitter en borgerlig skribent borta i Oslo, oberoende av några taktiska spekulationer här hemma, och bedömer den utredning, som regeringen här har satt i gång. Han kommer till ett annat resultat än en stor del av den borgerliga pressen här hemma. Jag har emellertid till min glädje noterat, att borgerliga tidningar även i vårt eget land ha uppfattat saken på samma sätt som Dagbladet. Jag förstår uppriktigt sagt icke dem, som vägra acceptera den meningen, att om man skall ingripa för att förhindra vissa grupper att på organisationsmässig väg tillvarata sina intressen, det är rimligt att då också undersöka, i vilken mån man kan bereda den rättmätiga tryggheten åt dessa intressen genom den samhälleliga kontrollen. Vill man icke detta, är det naturligt, att fråga: Är det meningen att gynna ett visst intresse på bekostnad av ett annat intresse? Svarar man nej på den frågan, då vet jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

icke, vilken invändning man kan göra mot att undersökningen avser, hur man skall kunna åstadkomma en rättvis kontroll över alla ekonomiska makter i samhället, en kontroll, som utövas på det sättet, att de statliga ingripandena icke ske till förfång för det ena intresset och till gagn för det andra, kanske övermäktiga intresset. Men, säger man, det gäller här ju även kontroll över t. ex. bankerna och näringslivet. Och herr Lindman riktade, karakteristiskt nog förresten, en paroll till de borgerliga att samlas för att just här giva ett klart och otvetydigt besked om att man icke vill vara med. Jag är nyfiken på svaret från mellanpartierna. Jag läste nämligen under valrörelsen de andra partiernas program. Jag fann i folkpartiets valmanifest år 1934 följande: »Partiet vill verka för att truster och andra monopolbildningar verkamt kontrolleras samt att bestämmelserna om granskning av industriella och andra ekonomiska sammanslutningars förvaltning bli effektiva.» I en valskrift med sköna fotografier av herrar Hamrin och Jeppsson fann jag följande: »Verksam kontroll över banker, truster eller andra monopolbildningar.» I bondeförbundets valprogram år 1934 står: »Storfinansens övermakt, som visat sig äventyrlig och ödesdiger för vårt näringsliv, måste i folkets intresse brytas.» Jag överlämnar självklart till representanterna för folkpartiet och bondeförbundet att göra de närmare utläggningarna. Jag drar av dessa programformuleringar endast den slutsatsen, att det är mycket stora grupper inom vårt folk, som kommit till insikt om, att det är andra företeelser på det ekonomiska livets område än fackföreningsrörelsen, som behöva kontrolleras och tuktas. Denna utredning, som ju tillsvidare endast är en första undersökning om, hur man skall lägga upp de vidare gående undersökningarna, avser ingenting annat än en undersökning om, vad som i samhällsfredens intresse kan vara nödvändigt i avseende å kontrollanordningar från samhällets sida. För min del är detta icke vägen till socialismen. Det är en väg till en bättre ordning inom samhället. Om den bättre ordningen sedan får socialistisk eller annan etikett, bekymrar mig icke så mycket, om bara den ordningen innebär, att människorna ha trygghet och god utkomst. Det målet är så viktigt, att jag för min del är beredd att samarbeta med alla av olika åskådning, som vilja arbeta för detta icke enbart socialistiska utan demokratiska mål.

När man i de pågående monopolutredningarna ser farliga tendenser, vill jag bara erinra därom, att åtskilliga av de förskräckta herrarna, t. o. m. herr Lindman, ha varit med om att acceptera monopol på områden, där det har ansetts, att samhällets intressen krävde, att staten hade ett särskilt inflytande. Herr Lindman har t. o. m. under de allra sista åren varit med om det. Vi ha t. ex. ett potatismjölmonopol, som riksdagen för inte så länge sedan beslutade. Vi ha sedan längre tillbaka tobaksmonopol och spritmonopol, vilka ha tillkommit inte under socialdemokratiska regeringar utan under borgerliga regeringar, och vilka tillkommit under ungefär samma vecklagan, som man nu får höra vid de av folkpartiet och stundom gemensamt med högern anordnade politiska opinionsmötena.

Det finnes ingen anledning att undanhålla riksdagen den upplysningen, att utredningen om bensinmonopol och om kaffemonopol säkerligen icke hade kommit att fullföljas nu, om icke fråga hade uppkommit om behovet att skaffa staten ökade inkomster. Det är här fråga om hur vi skola kunna finansiera vissa väntade betydligt ökade utgifter. Det har från många håll uttalats, att folkpensioneringen bör ordnas på ett mer tillfredsställande sätt. Detta kan endast ske genom en höjning av pensionerna, vilket självklart drar med sig en ganska avsevärd höjning av statens utgifter. Man måste undersöka, hur dessa utgifter skola kunna täckas med inkomster. Det finnes ett annat område, där vi kunna motse ökade utgifter. Det gäller försvaret. Det fanns en tid för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

inte så länge sedan, då man ännu hoppades på en sådan utveckling i världen, att försvarskostnaderna skulle kunna ytterligare nedbringas, och att man kanske på den vägen skulle få medel för sådana ändamål som förbättrad folkpensionering. Utan att själv uttala mig om nödvändigheten eller icke av utökningar av försvarsanstalterna är jag på det klara med, att en revision av vårt försvarsväsende knappast kommer att leda till icke en minskning utan snarare till en höjning av de nuvarande utgifterna under fjärde huvudtiteln. Jag ger med varm hand åt herr Kilbom detta uttalande, därför att det tillhör de förargerliga fakta, som vi ha att räkna med i det nuvarande läget. Skulle det bli fråga om en utökning av utgifterna under fjärde huvudtiteln, måste det också bli fråga om, hur man skall finansiera dem. Högern har väckt en motion om nya anslag till försvarsväsendet på 10 miljoner utan angivande, såvitt jag vet, av hur man skall skaffa de 10 miljonerna. Man vill taga bort den extra förmögenhetsskatten, man vill taga bort den extra inkomst- och förmögenhetsskatten, man vill minska den ordinarie inkomstskatten, och man vill inte ha några nya skatter. Man vill utöka försvaret och man kan inte motsätta sig den förbättrade folkpensioneringen. Man har inte framställt några förslag om försämring av vår socialförsäkring, vårt skolväsende etc. Kunde det inte vara på tiden, när man framställer sina krav i olika avseenden, att man försökte bringa dem i någon som helst samklang med varandra?

Beträffande monopolen finnes det ju även sådana, med vilka man tydligen har lättare att komma tillrätta. T. ex. radiomonopolet, för vilket man dock också försöker att skrämja. Där har en majoritet i kommittén föreslagit — regeringen har ej ännu tagit ställning i frågan — att man skall bilda ett statligt bolag, där staten är den reella ägaren, men där man formellt bibehåller aktiebolagsformen. Minoriteten har föreslagit, att man skall bilda ett halvstatligt bolag, där staten äger den övervägande delen av aktierna och i styrelsen har 6 ledamöter av 9. Jag vet nu inte, vilket som skall anses vara betänkligast, att man har ett bolag, där staten äger alla aktierna, eller att man har ett bolag, där staten äger aktiemajoriteten och har samma avgörande inflytande, som om den äger alla aktierna. Det skall bli roligt att se, när vi komma den frågan inpå livet, hur monopolhatarna skola förhålla sig i valet mellan den ena eller andra formen. Är det riktigt, att tillverkare av radioapparater och tidningspressen äga en så typiskt allmän verksamhet som radioverksamheten? Kan man på borgerligt håll enas om ett ja på den frågan? Knappast. Det pågår tillika en utredning om bryggeriindustrien, där jag har mycket svårt att tänka mig en borgerlig samling mot monopolvändelsen, eftersom uppslaget egentligen kommit från ett av de borgerliga partierna. Om man toge saken litet mera lugnt och undersökte vart ting för sig, skulle man kanske till sist bli ganska ense om, att det finnes områden där samhällsintresset bäst kan tillgodoses genom monopol. Om jag ställde till herr Lindman frågan, huru han skulle ställa sig, därest det vore ett samhällsintresse att införa monopol på ett område eller det vore ett samhällsintresse att socialisera en viss industri, skulle herr Lindman antagligen svara mig: »Jag tror inte, att det finns ett sådant samhällsintresse.» Men han skulle inte våga säga, att om det verkligen skulle visa sig vara ett samhällsintresse, så ville han inte ändå medverka till dess tillgodosende. Det är utgångspunkten för oss socialdemokrater, när vi räkna med större samhälls kontroll och större samhälls ingripande, att man på den vägen bäst skall kunna tillgodose de samhällsintressena, d. v. s. de gemensamma intressena.

Jag har redan upptagit tiden så länge, att jag får avstå från att utförligare gå in på den mycket vitt förande diskussionen om samförståndet. Herr Lind-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

man skildrade läget på det sättet, att här sitter en socialdemokratisk regering, som försöker pressa de borgerliga partierna till alla möjliga eftergifter, men som för egen del icke är beredd att visa någon som helst hänsyn. Jag känner mig icke på något sätt träffad av den kritiken, ty jag vet, att jag representerar en regering, som har sökt samarbeta med riksdagen på ett helt annat sätt än tidigare regeringar och som också har lyckats åstadkomma ett samarbete av betydligt större omfattning än någon tidigare regering. Vi ha icke någon anledning att ändra vår ståndpunkt i fråga om samarbetet. Det talades under valrörelsen om vad som försiggick bakom de neddragna rullgardinerna i kanslihuset. Det finnes inga rullgardiner där, men det spelar ju ingen roll, ty mycket kan ske i det fördolda ändå. Vad som har förekommit under denna höst är, att statsministern enligt de utfästelser, han tidigare gjort, har sökt kontakt med de partier, hos vilka den överhuvud taget har kunnat räkna med någon vilja till samarbete. Jag antar, att ingen — inte ens herr Lindman — hade räknat med att det parti, som gick ut i valrörelsen med kravet på systemskifte, skulle, sedan partiet fått folkets svar, inbjudas till förhandlingar med regeringen. Det var riktigt, att det fick tid på sig att meditera över sitt misslyckande. Det var lika riktigt, att jag vände mig till de partier, som tidigare hade samarbetat med regeringen, och det har förts samtal med representanter för såväl bondeförbundet som folkpartiet. Redan någon gång i somras vandrade herr Hamrin och jag en och en halv timma i Borgholm och samtalade om dessa ting. Märkvärdigt nog var det efter detta friluftssammanträde, som anmärkningarna om de neddragna rullgardinerna kommo. Dessa samtal ha bl. a. resulterat i en p. m., som tillställts partiledarna på den borgerliga sidan och vari regeringens ställning till de större aktuella frågorna angavs. Regeringen har sålunda inte på något sätt försökt förhemliga sina ståndpunkter eller sina avsikter utan framträtt med en öppen vilja att på förhand diskutera de frågor, som äro av betydelse, och att, så långt möjligt är, också på förhand vinna samstämmighet rörande lösningen av dessa frågor. Men jag upprepar det: det är en socialdemokratisk regering, och det är en regering. Samförståndet kan aldrig få taga den formen, att därför att ett parti innehar regeringsmakten detta parti skall pressas till eftergifter på alla möjliga områden. Ett samförstånd måste vara ett resultat av jämkningar från båda hållen. Ett samförstånd skall inrikta sig på att lösa de problem, om vilka man kan vinna enighet, och vill man ett samförstånd, skjuter man inte i förgrunden relativt mindre frågor på bekostnad av ett samarbete om de större och för närvarande viktigare frågorna.

Till sist bara ett ord rörande anmärkningarna mot fjärde huvudtiteln. Herr Lindman har här framställt saken så som om regeringen saknade intresse för försvaret. Det är en gammal anklagelse. Jag svarar detsamma som tidigare. Vi sakna icke intresse för försvaret. När vi haft att göra upp budgeten, ha vi varit pressade av en relativt ringa tillgång av medel. Visserligen ha vissa statsinkomster ökats, men, som herrarna veta, ha vi också vissa statsutgifter som automatiskt ökas, och detta samtidigt som det gällt att pressa in anslag för ändamål, som tidigare ha finansierats genom extra upplåning. Sparsamhet är nödvändig och denna måste gå någorlunda lika ut över alla huvudtitlar, även den fjärde. Men oavsett detta finnes det en synpunkt, som icke får lämnas åsido. Vi stå just nu inför en omorganisation av försvaret. Den som vet någonting om försvarskommissionens arbete vet också, att det råder mycket delade meningar om hur vårt försvar rationellt skall ordnas, meningar som i hög grad äro delade även när det gäller militärerna. Jag hoppas, att när man går in för en lösning av vår försvarsfråga, det icke skall ske i de gamla kompromissernas tecken, d. v. s. så att man avviker från hållbara linjer

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

och gör en försvarsorganisation, där ingendera delen är fullt tillfredsställande. Det är bättre, att man tar både tid på och mod till sig för att försöka verkligen skapa sig en mening om hur ett rationellt försvarsväsen nu skall se ut. Om då armén eller marinen får vika för flygvapnet eller om man tilläventyrs kommer till det resultatet, att flygvapnets betydelse har varit överdriven, så kan detta inte hjälpas. Det gäller att finna den rationella lösningen. Men just när man står inför den, när man vet, att det måste, om det skall ökas på ett område, minskas på ett annat, kan det icke vara den rätta tidpunkten att göra en provisorisk utökning inom försvarsväsendet. Då måste den riktiga politiken vara att hålla organisationen i stånd till dess att nyprövningen kan ha skett och man har klarhet om de vägar, vilka man skall gå. Jag är också övertygad om att när riksdagen har gjort sin prövning av fjärde huvudtiteln, så skall det befinnas, att regeringen även beträffande denna har väl avvägt när det gällt fördelningen mellan de behov, som måste inställa sig.

Jag slutar gärna på samma sätt som herr Lindman, att jag hoppas, att denna jubileumsriksdag skall så handla, att den får ett gott eftermäle i vår riksdags-historia. Ett bättre eftermäle kan den inte skaffa sig än om den visar sig mäktig att skjuta till sidan partispekulationer och partiintressen och fortsätta samarbetet till verkligt gagn för hela folket.

Herr talmannen gav nu för kort genmäle ordet till

Herr **Lindman**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att i allra största korthet på de två minuter, som det är mig tillåtet att tala, få fästa uppmärksamheten på att i den framställning, som hans excellens statsministern lämnat om välfärdspolitiken, gör han sig skyldig till samma fel, som finansministern begått, nämligen ett överskattande av det statliga ingripandet och ett underskattande av den normala verksamheten. Det framgår alldeles tydligt, när hans excellens statsministern säger, att här var sex miljoner dagsverken — jag föreställer mig under ett och ett halvt år — om man jämför detta med ett 100-tal miljoner dagsverken i den övriga produktionen. Man säger, att naturligtvis har den omständigheten, att 40,000 arbetare fått arbete, betydtt någonting. Ja, det har det naturligtvis gjort. Den har också berett arbete åt andra. Men jag frågar: Hur mycket? Har regeringen undersökt detta? Om den inte har gjort det, varför gör man icke detta? Går jag ut från den engelska uppgiften, skulle jag förmoda, att en utökning med 40,000 arbetare indirekt betyder en ökning med 20,000 till 60,000 eller möjligen 70,000, jämfört med hela arbetarstocken inom industrien av nära 400,000.

Regeringens resonemang för fram till, att det som varit åtgärder för att avhjälpa arbetslösheten skall övergå i en socialdemokratisk politik med monopol och statsingripanden. Hur länge skola dessa hålla på? Jo, säger statsministern, tills vi få en normal verksamhet i gång. Antag att vi fått en normal verksamhet! Var stå vi, när under de sex åren det stora lånet skall amorteras, om det under tiden sätter in en verklig kris igen? Då har regeringen genom sina åtgöranden lett in oss alla i en ytterligt farlig position.

Så vill jag säga angående kommittéutredningen, ers excellens, att naturligtvis förstår jag ers excellens bättre, när ers excellens säger, att det är av taktiska och politiska skäl, som man velat linda in arbetsfredsfrågorna i en utredning. Det är i varje fall ett öppet och i sin öppenhet sympatiskt uttalande.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Vidare anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Endast en fråga: Hur vill herr Lindman sörja för de 80,000 arbetslösa?

Herr **Lindman**, som ånyo för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Om jag får avge ytterligare en replik, så vill jag säga, att jag först och främst hoppas på en bättre kontroll över vilka som verkligen äro arbetslösa. Är regeringen säker på att det finnes 80,000 arbetslösa? Man skall avveckla denna arbetslöshet genom sådana anordningar, att man kan komma därhän, att den normala produktionen kan upptaga de arbetslösa. Det går inte på en gång. Det är naturligtvis inte min mening, att man skall utesluta de 80,000 från understöd, men man bör befordra en återgång till den normala verksamhet, som hans excellens statsministern talade om. Jag tror, i motsats till honom, att tiden är inne att göra det.

Härefter anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Enligt riksdagens önskan har arbetslöshetskommissionen behandlat frågan om den skärpta kontrollen och utgivit direktiv. Det finnes icke någon anledning att antaga, att icke en tillfredsställande kontroll äger rum. Om herr Lindman vill hjälpa de 80,000, som behöva hjälp, så misstänker jag, att herr Lindmans kritik av regeringens ståndpunkt också måste tagas tillbaka.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Den ökade optimism, som präglar årets statsverksproposition, är ur olika synpunkter ett synnerligen glädjande fenomen, så mycket mer som denna optimism förefaller berättigad, när den bygger på omsvängningen i konjunkturerna. Ja, jag vågar tro, att i ett visst avseende skulle till och med en ännu ljusare syn på läget varit motiverad, och jag skall få tillfälle att i det följande närmare utveckla min uppfattning härvidlag. Den förbättrade situationen har också i hög grad underlättat finansministerns arbete med att få statens debet och kredit att gå ihop. Att han lyckats så jämförelsevis bra därvidlag är naturligtvis i främsta rummet den förbättrade ekonomiska konjunkturs förtjänst. Därmed vill jag ingalunda bestrida, att han kan vara värd åtminstone en del av det beröm, som så ymnigt flödat över honom de sista dagarna från den regeringen närstående pressen. Det förefaller emellertid, som om deltagarna i den stora jubelkören borde beakta den väsentliga skillnaden mellan konststycke och konstverk. Det är så med konststycken, att de kunna te sig märkvärdiga för stunden. Men den stora skillnaden mellan konststycke och konstverk ligger däri, att det sistnämnda har ett bestående värde, vilket knappast kan sägas om det förra. Dessutom äro somliga konststycken riskabla för utövaren. Han kan bryta nacken av sig eller råka ut för någon annan malör.

Vad finansministern presterat i fråga om budgetens balansering företer i mitt tycke vissa drag av ett konststycke, men några konstnärliga verk spåras förvisso icke. Möjligen beror detta på min bristande förmåga att se det förstående öga. Men jag komplimenterar i alla fall till skickligheten och smidigheten hos finansministern, egenskaper som numera lyckligt kompletteras med en viss träning i facket. Ytterligare komplimenterar jag honom med nöje för den litterära och lättlästa stil, som han har använt, när han har författat sin långa utredning om det ekonomiska läget.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Regeringen söker nu att inkassera så mycket som möjligt av konjunkturförbättringen som en direkt följd av sin egen krispolitik. Jag vill icke tvista med någon härom eller överhuvud taget om den snö, som föll i fjol. Det är i varje fall tacknämligt, att såväl statsministern som finansministern velat låta någon del av konjunkturförbättringen komma på förbättringarna i världsmarknadsläget. Under valrörelsen i höstas hördes det stundom från regeringspartiets sida, och från bondeförbundets med för resten, som om den ekonomiska förbättringen uteslutande vore en följd av de statliga hjälpåtgärderna. Nu vill finansministern och nyss även herr statsministern ställa kyrkan mitt i byn, och där får den gärna stå för mig. Jag unnar finansministern den glädje jag föreställer mig han känt, när han räknat hjälppolitiken en så stor del av konjunkturförbättringen till förtjänst. Säkerligen är det eljest inte så många glädjeämnena, som bjudas under det strävsamma budgetarbetet. Men jag vill passa på att säga redan nu, att vill man hoppas på någon *bestående* förändring till det bättre i vårt lands ekonomiska läge, så är det obetingat bättre att bygga på den förmåga till självläkeedom hos näringslivet, som finansministern med någon ringaktning talar om, än på verkan av statliga ingripanden, ty i längden kan man inte fortsätta med sådana statliga ingripanden som vi gjort under de senaste åren.

Liksom de närmast föregående är den nu framlagda statsverkspropositionen likväl en kristidsbudget. Det märkes granneligen på båda sidorna. Vådiga utgifter av krisnatur belasta alltjämt utgiftssidan, och på inkomstsidan hänga de extraordinära skatterna envist kvar. Visserligen äro kraven för hjälpverksamheten mindre än de båda föregående åren, men de visa dock en oroväckande benägenhet att stagnera vid en betydande volym.

Med hänsyn till det förbättrade läget på arbetsmarknaden förefaller det, som om större inskränkningar i det allmännas åtgärder för arbetslöshetens lindrande bort kunna förutsättas. Ett av de mest glädjande dragen i dagens ekonomiska situation är just den ökade sysselsättningen inom industrien. Snart sagt alla branscher visa förbättrade anställningssiffror, och i vissa fack råder verklig högkonjunktur. Den arbetslöshet, som fortfarande finnes kvar och som statistiskt sett ännu visar beklagligt höga siffror, är tydligen av ett helt annat slag än den, som uppstod, när industrierna vid krisens början måste inskränka driften eller slogo igen. Man förklarar nu från skilda håll, att den kvarstående arbetslösheten är beroende av folkökningen i de arbetsföra åldrarna. Jag skall icke lägga mig i den tvisten, men det är ett mycket betänkligt fenomen detta, att antalet hjälpsökande icke nedgår i proportion till arbetstillgångens ökning. Alla som ha med den lokala hjälpverksamheten att skaffa veta också, att en stor del av det nuvarande arbetslöshetsklientelet består av arbetarkategorier, som egentligen aldrig haft någon mera stadigvarande sysselsättning utan fått gå från och till och ta det arbete, som vid olika tider kunnat erbjudas. Deras tillvaro har varit osäker och föga avundsvärd, men de ha i alla fall fått draga sig fram utan att ligga det allmänna till last. Men sedan de nu en gång enrollerats hos hjälporganen och börjat lita till dessa, visa de en tydlig obenägenhet att vända tillbaka till det mera ovissa sökandet efter sysselsättning, där sådan står att få. Det är mänskligt, om de finna det säkrare att alltjämt lita till det allmännas stöd, och jag klandrar dem icke för det. Men borde vi icke undersöka, om det icke är något fel med en såsom tillfällig avsedd hjälpverksamhet, som på många håll börjat att betraktas som en *permanent* reservförsörjning för vissa kategorier av människor. Härigenom förlora människorna lätt för alltid känslan av värdet i att stå på egna ben, en utvecklingstendens som icke är att rekommendera ur någon synpunkt. I en tid av ljusnande konjunkturer är

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det angelägnare än eljest, att hjälpverksamheten för de arbetslösa begränsas till det oundgängligen nödvändiga, så att en återgång till normal försörjning på alla sätt främjas. Genom en allt noggrannare prövning av hjälpbehovet borde en sådan begränsning kunna ske och därmed också en successiv nedskärning av statens utgifter för ändamålet.

I övrigt skall jag icke mycket uppehålla mig vid budgetens utgiftssida. Det ankommer på utskottsbehandlingen att nagelfara de olika anslagspostererna, och jag förutsätter, att på åtskilliga punkter ytterligare besparingar kunna göras. Trots försäkringarna om att den största återhållsamhet iakttagits, har summan för statens utgifter stigit till en skrämmande hög siffra, och man frågar sig ovillkorligen, hur länge det skall vara möjligt att oupphörligt stegra statens utgifter. Ty trots påståendena, att inga nya skatter komma att utskrivs, blir det väl ändå till sist skattebetalarna, som skola släppa till slantarna.

Det är rätt förklarligt, om finansministern försökt att hämma en del utflöden från skattebudgeten genom vidtagande av vissa transaktioner. Så har exempelvis skett när bilskattemedel användas att bestrida bland annat en stor del av kostnaderna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förutom en rad andra ändamål, som förut bestritts genom andra statens inkomster. Vi som alltid hävdade, att bilskattemedlen så ograverade som möjligt böra komma vägväsendet till godo, främst som en lättnad för vägskattedragarna, knorrade redan när på sin tid en annan regering överflyttade *statens* andel i kostnaderna för det ordinarie vägunderhållet på bilskattefonden. Sedan har utvecklingen fortgått i samma riktning steg för steg, och om man fortsätter på den nu inslagna vägen, kommer väl en dag förslag om att kommunikationsministerns lön och hela departementet skall flyttas över på automobilskattemedlen. Jag vill i alla fall till den kraft och verkan det hava kan anmäla missnöje med tendensen att nagga på bilskattemedlen till ändamål, som äro för det ursprungliga syftet med bilbeskattningen ganska främmande. Några protester tjäna visserligen icke mycket till, men jag vill dock erinra regeringen om att i samma mån som automobilskattefonden tas i anspråk för nya ändamål, så minskas också möjligheten att sätta i gång nya vägarbeten och därigenom skapa nya arbetstillfällen på landsbygden.

I samband med utgiftsberäkningen anmäler sig spörsmålet om de kostnader, som äro förbundna med den beramade reformen av folkpensioneringen. I trontalet anmäles, att detta ärende är under beredning, men jag har icke kunnat hitta några antydningar i statsverkspropositionen om hur finansieringen är tänkt. Det förefaller, som om hela denna viktiga fråga på något sätt skjutits i skymundan sedan valrörelsen i höstas, då den spelade en stor roll i agitationen. Väl förstår jag, att en reform av folkpensioneringen kan beslutas vid innevarande års riksdag, utan att något ökat medelsbehov uppstår under budgetåret 1935—1936, men så betydande som den ifrågavarande utgiftsökningen torde bli, hade det icke varit ur vägen, att riksdagen fått del av finansieringsplanerna i förväg. Det är möjligt, att andra överväganden rönt inverkan därav. I alla fall vill jag uttala en förhoppning, att denna betydelsefulla fråga måtte kunna föras inför riksdagen redan i år. Om det tillåtes mig att lämna ett råd härvidlag, så skulle det vara detta: Hellre en snar reform med måttliga ekonomiska konsekvenser än ett förslag så omfattande, att ett nytt uppskov nödvändiggöres av statsfinansiella skäl.

När vi i riksdagen syssla med statens budgetbekymmer, få vi inte förbise, att jämväl kommunerna av olika slag ha sina bekymmer, och att dessa i de flesta fall sakna möjlighet att fylla hålen med framtröskade reserver. De enorma summor, som skatteutjämningen drager, visa oförtydligt, att kommunernas

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

läge i skattehänseende är mycket svårt. Man har emellertid på känn, att det nuvarande systemet för kommunalskatteutjämning icke är lyckligt avvägt. Det är därför glädjande, att regeringen ställer i utsikt förslag om en mera rationell fördelning av folkskolekostnaderna mellan staten och kommunerna efter nya grunder. Till lycka för finansministern är förslaget ifråga så lagt, att konsekvenserna för statskassan inställa sig i huvudsak först ett kommande budgetår. Även här ha vi alltså en utgiftsökning, som ligger så att säga på lur, och som belöper sig till åtskilliga miljoner kronor. I väntan på den nya ordningen föreslås, att det s. k. utjämningsbidraget till folkskolekostnaderna skall efter oförändrade grunder utgå även under kommande år, och anslag för ändamålet är begärt med 5,560,000 kronor. Som kammarens ledamöter torde erinra sig, har detta anslag tidigare varit uppfört med ett belopp av cirka 8 miljoner kronor men nedprutades för ett par år sedan. Då nu folkskolesakkunnigas förslag om ökade statsbidrag till folkskoleväsendet icke hinna träda i tillämpning under kommande budgetår, hade det varit lämpligt att som en övergångsarrangering höja utjämningsanslaget till dess ursprungliga belopp, så att skoldistriktet något tidigare kommit i åtnjutande av en del av den avsedda lättnaden i sina egna utgifter. Jag vill stryka under, att det härvidlag icke är fråga om en utgiftsökning för det allmänna eller någon ytterligare belastning av skattedragarna, utan fastmera en fråga om vilken part, som skall bära bördan, staten eller kommunerna.

Ett annat kommittéföreläggande, som också ligger färdigt, men som icke såvitt jag kan se satt några spår efter sig i statsverkspropositionen, är statens sjukvårdskommittés betänkande. I detta föreslås flera förbättringar i statsbidragsvillkoren för olika sjukvårdsändamål, förbättringar, som huvudsakligen skulle komma landstingen till godo. Jag beklagar, att socialministern icke ansett sig kunna förelägga årets riksdag några förslag i berörda avseenden. Ett snart ordnande av hithörande förhållanden är av betydelse icke endast för landstingens ekonomi utan även för de sjukvårdsgrenar, varom fråga är. I ett speciellt hänseende saknar jag ett anslag, som tidigare funnits å femte huvudtiteln, men som fallit för yxan under de svåra åren, nämligen anslaget till statsbidrag för uppförande av hem för kroniskt sjuka. I kommunerna och landstingen är vården av de kroniskt sjuka ett av de mest aktuella problemen, men utvecklingen på området har hejdats genom statsmakternas åtgörande, då under de senaste åren statsmedel icke funnits tillgängliga för tillskapande av nya vårdplatser. Det är en egendomlig politik att å ena sidan anslå tiotals miljoner till byggnadsändamål av allehanda slag för att öka sysselsättningen för de arbetslösa och samtidigt å andra sidan indraga ett litet anslag för ett angeläget byggnadsbehov, som förut varit tillgodosett. Här gäller tydligen den gamla satsen, att den högra handen icke vet vad den vänstra gör.

Beträffande budgetens inkomstsida förtjänar finansministern en komplimang för sin utomordentliga skicklighet att ur alla gömmor plocka fram dolda reserver. Vi, som äro mindre bevandrade i finansministeriets irrgångar och lönnörrar, hade trots, att alla reserver för länge sedan voro bottenkrapade, men för varje år letar finansministern fram nya. Att detta är möjligt är ett gott bevis på hur stark den svenska statens ekonomiska ställning varit. Jag säger varit, ty med varje år som går försämras givetvis denna ställning, efter hand som alla reserver tagas i anspråk. Det kan vara skäl erinra om att denna starka statsfinansiella ställning, som den nuvarande regeringen drager nytta av, tillskapats under ett ekonomiskt samhällssystem, som regeringens parti säger sig vilja omskapa. Man må ha rätt att spörja, vilka möjligheter till finansiell konsolidering som komma att följa med det samhällssystem, som

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

herrarna vilja sätta i stället, och vars konturer röjas i vissa regeringens åtgärder och även i vissa uttalanden i statsverkspropositionen. Men man behöver icke ställa frågan på så lång sikt, utan nöja sig med spörsmålet: Hur kommer det att te sig för dem, som skola göra upp nästa budget och de därpå närmast följande? Nu förmodar jag, att denna regering tänker lägga fram flera budgetförslag än detta, och finansministern menar kanske den dagen den sorgen. Det hör den sanne optimisten till att låta morgondagen ha nog av sin egen plåga, men så nära som det ena årets budget hänger samman med det andra årets, är det som sagt icke alldeles ur vägen att tänka även på den närmaste framtiden.

Det heter nu, att budgeten balanserats utan anlitage av lånemedel för täckande av ordinarie utgiftsbehov. Ja, detta är en sanning med modifikation. Här föreslås exempelvis inrättande av en statens fastighetsfond, under vilken det mesta av statens byggnadsväsende skall läggas. Om det berättigade i själva saken skall jag icke uttala mig i detta sammanhang. I anslag till vissa statliga byggnader äskas av lånemedel 12 miljoner kronor att tillföras fonden. Det är fråga om fängelser, sinnessjukhus, museum och länsresidens m. m., alltså anslag till ändamål, som ända till för ett par år sedan alltid bestritts av skattemedel. Jag vill heller icke nu uttala mig om lämpligheten överhuvud taget att för dessa ändamål anlita lånemedel, men jag vill fastslå att här övergår man så att säga reguljärt till att överflytta ett stort område av statens verksamhet från skattebudgeten till lånebudgeten.

När denna i allo som så förträfflig utmålade budget nu räknats ihop utan nya skatter och utan användande av lånemedel för extra behov, är det kanske litet ogrannliga att fråga, huru mycket pengar som avses att betala de förluster av olika slag, som staten lidit under de senaste åren. Till kreditkassan med ett känt avskrivningsbehov av minst 20 miljoner kronor föreslås överfört ett belopp av 8 miljoner kronor direkt från rusdrycksmedelsfonden, tydligen en ganska smärtfri operation. Till fonden för statsskuldens amortering med ett avskrivningsbehov av 11 miljoner kronor begäres ett anslag av endast 1 miljon. Huru det förhåller sig med förlusterna å spannmålsregleringen, få vi icke riktigt klart veta. I löpande budget var anvisat ett belopp av 8 miljoner till täckande av sådan förlust, men alla ha vi väl på känn, att det icke på långa vägar kommer att stanna vid det. Den kredit å 65 miljoner kronor, som förra riksdagen beviljades spannmålsnämnden i riksgäldskontoret, är uttagen till sista öret, och ingen vet i hur stor utsträckning verkliga förluster ingå i denna summa. Nog hade det varit önskligt, att riksdagen erhållit något meddelande om den saken redan i statsverkspropositionen.

Som synes är det åtskilligt, som i denna budget är skjutet över på framtiden, och sett i det perspektivet ter sig finansplanen ingalunda så genialisk, som den utmålats i den regeringstrognas pressen. Jag förutser emellertid, att regeringen kommer att i det väsentliga få sitt budgetförslag godkänt av riksdagen. Det är inte lätt för oppositionen, även om den ville, att stöpa om en riksstat särskilt i dessa tider och med alla reserver tömda. Då jag i ett par avseenden förordat åtgärder, som skulle medföra ytterligare utgiftsökningar, vill jag emellertid icke undandraga mig ansvaret att anvisa, varifrån ökade medel kunna tas, och jag återkommer då till vad jag flera gånger tidigare framhållit, nämligen att spritskatten och maltskatten nog kunna ge åtskilligt mera till statskassan, i synnerhet i en tid av stigande konjunkturen. Vill man så ta ut litet mer på kaffet, så har jag personligen ingenting däremot heller.

Om vi inom den grupp, jag representerar, alltså mer eller mindre bered-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

villigt finna oss böra godtaga det mesta av vad regeringen föreslagit på de olika huvudtitlarna, så ställa vi oss så mycket mera betänksamma i fråga om regeringens inställning till den kommande ekonomiska utvecklingen i landet. I trontalet och statsverkspropositionen finnas visserligen icke några konkreta förslag, som direkt peka på den nya kursen, men en del kan läsas på och mellan raderna, och dessutom ha regeringsledamöterna tidigare i tal och skrift gett uttryck åt en målmedveten strävan att omdana det ekonomiska livet efter socialistiska principer. Denna omdaning är visserligen avsedd att förlöpa långsamt och utan anlitanande av några revolutionära metoder, men tendensen röjes granneligen i regeringens iver att på skilda områden utvidga statens verksamhet. Härvidlag ha kristidsregleringarna av olika slag fått tjäna som buffert men jag vill säga, att det är helt skilda saker att ingripa med statsåtgärder för att hjälpa en betryckt näringsgren över en kris och att av andra motiv lägga vissa områden av näringslivet under samhällets överinseende och kontroll. Då sådana tendenser röja sig i regeringens allmänna strävan, må ingen förundra sig över om den borgerliga oppositionen hyser en viss oro för de planer, som nu äro kända och som väl komma att fortsättas, så att slutmålet avser att bli en fullständig socialisering av det ekonomiska livet. I fråga om de statliga hjälpåtgärderna för jordbruket, hyser jag den uppfattning, att de tills vidare i allt väsentligt måtte fortbestå, om ej i nuvarande former så i andra ungefärligen likvärdiga. I trontalet bebådas revision av spannmålsregleringen och mjölkregleringen. Den förstnämnda kan givetvis icke upprätthållas i sin nuvarande form, sedan vi nödgats konstatera, att denna vållar statskassan enorma förluster. Vad mjölkregleringen åter angår känner jag icke närmare motiven för en omgestaltning. I varje fall behöver staten icke förlora några pengar på den affären. Såvitt jag vet, har mjölkregleringen fungerat jämförelsevis bra, och en ändring bara för att experimentera med någon ny metod är icke att tillråda.

I fråga om statsverksamheten på näringslivets område, gå diskussionens vågor höga, men även här bör det finnas en gyllene medelväg, som vi kunna beträda. Vi förbise ingalunda på vårt håll, att statsingripanden och vidgad statsverksamhet på skilda områden äro företeelser, intimt förbundna med de nuvarande ekonomiska förhållandena, men vad vi ogilla är tendensen till ökat statsingripande i näringslivet i *allmänhet* och på områden, där något av krisförhållandena dikterat behov därtill icke förefinnes. Vi komma alltså att kritiskt pröva regeringens monopolplaner, om dessa taga fastare former och komma till behandling under denna riksdag, men jag är gärna villig att efterkomma statsministerns önskan att uppskjuta diskussionen rörande denna sak till dess utarbetade förslag ligga på bordet.

Vad nu trontalets innehåll i övrigt beträffar kan man säga, att vad som där förekommer är av lugnande beskaffenhet. Det betyder ur vår synpunkt, att regeringens socialdemokratiska ursprung icke nämnvärt röjes i dess lagstiftningsarbete. Att frågan om ökat rättsskydd åt tredje man vid ekonomiska konflikter kommer upp, är ju icke mer än väntat. Jag skall icke här lasta regeringen för att den underlät att sammankalla en urtima riksdag för den saken, och jag medger, att det fanns skäl, som talade emot en dylik forcering. Regeringen har nu i sin hand att lägga förslaget i frågan så, att ett beslut kan vinnas under samförstånd och med något så när oreserverad anslutning även från de grupper i riksdagen, som drivit frågan fram. För min del önskar jag uppriktigt, att en sådan linje väljes, att upprivande parti-strider undvikas om denna ömtåliga sak. Trots statsministerns försvar måste jag dock vidhålla, att vi nyligen fått ett dåligt varsel om regeringens vilja att respektera riksdagsmajoritetens önsknings genom behandlingen av arbets-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

fredsfrågorna. Den utredning, som däri igångsatts, är någonting annat än vad riksdagen begärt. Vår betänksamhet härvidlag hänför sig ingalunda till någon ovillighet mot att detta stora spörsmål överhuvud taget kommer under utredning utan till att vi befara att det vidgade programmet kommer att i mycket hög grad fördröja utredningsarbetet. Nu svarar statsministern visserligen, att regeringen sätter i gång med vilka utredningar den vill och formar direktiven efter sina egna syften. Javäl, men det är dock icke detta, som det är fråga om i det här fallet, utan här har regeringen haft att effektuera en beställning från riksdagen, och då den icke velat leverera vad riksdagen beställt, har den kommit med något annat. Efter statsministerns förklaring tyder tillvägagångssättet i bästa fall på en bristande vilja att förstå riksdagsmajoritetens uppfattning i en allvarlig sak — en stor fråga för att använda statsministerns ord — en brist, som icke bådär gott för det samförstånd, som herr statsministern så ofta predikar.

Härmed är jag inne på förhållandet mellan regeringen och riksdagen och på våra parlamentariska spörsmål i allmänhet. Om det då kan anses behöfligt med någon deklaration rörande det nya folkpartiets ställning till den sittande regeringen, så kan jag kort och gott formulera denna så, att vi hysa förtroende för regeringen och lämna den gärna vårt stöd i de situationer, där den uppträder som en verklig landsregering, men vi hysa en bestämd misstro mot de socialistiska ideal, som den företräder, och vi komma att neka vår medverkan, när den uppträder som en partiregering eller som exekutiv för enskilda gruppintressen; vare dessa intressen aldrig så starka och välorganiserade. Herr statsministern är nog erfaren och klarsynt för att känna, var gränsen mellan dessa båda alternativ går, och det ankommer på regeringen själv att lägga sin politik så, att kriser undvikas. I den oroliga tid, som råder, kan det icke vara i någons intresse att framkalla politiska förvecklingar i onödan.

I detta sammanhang anmäler sig också den aktuella frågan om demokratiens bevarande, och vad som hänt ute i Europa under de sista åren utgör en maning till oss att väl aktgiva på de värden, vi ha att försvara mot hot från skilda håll. För folkpartiet, som främst på sitt program satt hävdandet av vår folkliga självstyrelse, ter det sig också som en viktig angelägenhet att motarbeta alla tendenser, som kunna verka neddragande för vårt parlamentariska liv och väcka misstro mot vårt styrelseskick. Dit hör tendensen att använda den politiska makten för gynnande av ensidiga klassintressen.

Såsom karakteristik av det allmänna läget vid denna riksdags början skulle jag vilja återkomma med vad jag sade i början av mitt anförande och konstatera, att vi nu dessbättre synas ha kommit ut ur den allmänna klagans tid, så att alla se med större tillförsikt mot framtiden. Det bör då vara oss angeläget att tacksamt erkänna de förmåner, vi åtnjuta i jämförelse med andra folk, förmåner som vi kanske ha svårt att till fullo uppskatta. Detta förbättrade läge gör det också möjligt för oss att ägna större omsorg än förut åt andra delar av samhällslivet än dem, som röra livets nödtorft. Uppmärksamhet tarvas nu för en mångfald spörsmål av de mest skilda slag, för befolkningsfrågan och landsbygdens speciella problem, för det fortsatta uppbyggandet av vår rättsordning och för åtgärder till vårt folks höjande i kulturellt och sedligt avseende. Med andra ord vi ha möjligheter att draga nytta av våra lugna samhällsförhållanden och vårt relativt gynnsamma ekonomiska läge för att göra nya framsteg, göra nya landvinningar för det framåtskridande, som är målet för all mänsklig strävan. Det är med ett sådant verkligt landsgagnande framstegsarbete under detta riksmöte, som vi bäst fira minnet av den svenska riksdagens 500-åriga tillvaro.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Då jag granskat inkomstsidan i den föreliggande budgeten, har jag funnit, att den i stora delar överensstämmer med den uppfattning som har gjorts gällande från den riksdagsgrupp som jag representerar, vilket ju också finansministern framhöll i sin inledande översikt.

Då vi 1933 befunno oss i en vågdal av ekonomisk misär, var den grupp, som jag representerar, beredd att i samförstånd med alla riksdagens partier och i det gemensamma intresset för hela svenska folkets bästa besluta mera genomgripande åtgärder än Sveriges riksdag kanske någonsin tidigare fattat beslut om. Vi framhöllo emellertid redan då, att man, när det gällde att åstadkomma en effektiv uppryckning inom näringslivet till gagn för folket i dess helhet, i alltför liten grad beaktat, vad jordbrukets ekonomiska läge i själva verket betyder för vårt folk. De handelspolitiska förhållandena hade medfört svårigheter att finna avsättning för stora delar av det svenska jordbrukets produktion. Man måste därför skärskåda problemet från helt andra utgångspunkter än tidigare. Som jordbruksministern yttrade i sitt radioanförande under september månad hade den allmänna uppfattningen tidigare varit ungefär den, att det bara gällde att söka finna avsättning för våra industriprodukter på världsmarknaden i tävlan med andra länders produkter. Industriens arbetare fingo därför den uppfattningen, att deras största intresse var att de fingo köpa sina livsförnödenheter så billigt som möjligt. Dessa livsförnödenheter produceras ju av det svenska jordbruket. Dess bättre kan jag konstatera, att man inom de olika samhällsgrupperna så småningom kommit till en annan uppfattning. Även den svenska industrien har fått svårare att finna avsättning för sina produkter på världsmarknaden, och om vår industri för närvarande överhuvud taget skall kunna bereda någon större del av vår befolkning arbetsutkomst, är den i väsentligt större utsträckning än tidigare hänvisad till det egna landets köpkraft.

Det var från dessa utgångspunkter som vi 1933 fattade beslut om genomgripande åtgärder för att hjälpa upp näringslivet i dess helhet. Vi ville skaffa fram pengar för att därmed bereda de enskilda individerna inom svenska folket möjlighet att skaffa sig nödvändighetsvarorna. Denna ökade köpkraft åstadkom i sin tur ökad sysselsättning inom den enskilda företagsamheten. Nu tror jag emellertid, att vi allesammans kunna erkänna att vi haft litet tur, om jag så får säga. Jämsides med de åtgärder, som under de två senaste riksdagarna vidtagits från statsmakternas sida i syfte att lätta den ekonomiska situationen, har det nämligen inträtt ett ekonomiskt uppsving i världen, som i hög grad förbättrat exportmöjligheterna och påskyndat den ekonomiska förbättringen i vårt land.

De åtgärder som statsmakterna beslutat för jordbruksnäringens stödjande ha, som alla erkänna, i avsevärd utsträckning bidragit till att förbättra jordbrukets ekonomiska läge. Med nuvarande förhållanden på världsmarknaden vågar jag till och med säga, att om dessa åtgärder inte vidtagits, så hade det nog inte endast varit bekymmersamt för det svenska jordbruket, utan det hade troligen varit minst lika bekymmersamt för vårt näringsliv i övrigt och därmed också för alla Sveriges inbyggare. Jag vill emellertid framhålla, att den förbättring, som inträtt i jordbrukets ekonomiska läge, få vi inte uteslutande tillskriva de av riksdagen beslutade åtgärderna, utan vi måste samtidigt komma ihåg, att de två senaste årens skörderesultat inom det svenska jordbruket ha varit relativt goda. Om vi inte hade haft dessa goda, eller åtminstone relativt goda, skörderesultat, så hade givetvis inte den ekonomiska förbättringen för jordbrukets vidkommande varit av den art som den för närvarande är. En annan bidragande orsak till jordbrukets förbättrade läge

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kan man finna i de minskade utgifterna, i den mån den relativt låga räntan kommit det svenska jordbruket till del.

De beslut som ha genomförts beträffande spannmålsproduktionen äro för närvarande under allmän diskussion, och i trontalet bebådades omläggningar i spannmålsregleringen. Som den siste ärade talaren framhöll, har det uppstått sådana förhållanden, att vissa omläggningar helt visst äro påkallade. Det är emellertid säkerligen i spänd förväntan på vad som komma skall som svenska folket frågar sig, hur långtgående dessa omläggningar komma att bli. Då man gör sina utläggningar om hur spannmålsregleringen utfallit och de ekonomiska konsekvenser som den fört med sig, förbiser man ofta, att riksdagen enligt mitt och många förmenande väntade alltför länge med att fatta beslut rörande reglering av produktionen av foderspannmål, som ju i hög grad inverkar på brödspannmålsproduktionen. Då man talar om de förluster, som uppstått på grund av brödspannmålsregleringen och den överodling som uppkommit inom landet, skall man enligt mitt förmenande inte underlåta att tänka på hur det ganska säkert kommer att utveckla sig, bara man lyckas få till stånd en bättre paritet mellan priserna på brödspannmål och på foderspannmål.

Beträffande den mjölkreglering, som genomförts och som så småningom förbättrats, skulle jag vilja säga, att den utfallit relativt bra. Det har emellertid bebådats en omläggning även i mjölkregleringen, men jag kan för min del inte förstå anledningen till denna omläggning. Jag vill emellertid gärna vara med om att uppskjuta diskussionen om den frågan, till dess förslaget föreligger. I tidningspressen har man visserligen från olika rådgivande och verkställande myndigheters sida sett förslag, som från deras synpunkter skulle vara tillfredsställande för jordbruket. Då det emellertid ännu inte föreligger något förslag från Kungl. Maj:ts sida, menar jag som förut nämnts, att diskussionen om den frågan kan anstå.

Vad sedan beträffar fläsk- och köttproduktionen samt den animaliska produktionen i övrigt, har det helt visst även här inträtt ett bättre läge genom de åtgärder, som genomförts av statsmakterna. Man kan nog säga, att det på detta område i stort sett gått efter beräkningarna, om man tar hänsyn till de avsättningsmöjligheter, som förefinnas. På en punkt har man dock fått finna sig i ett litet streck i räkningen, om jag så får uttrycka mig. Med hänsyn till gällande handelsavtal har man nämligen ur statens synpunkt ansett det riktigt att medgiva en viss import av köttvaror från vissa länder. Emot denna ståndpunkt är egentligen enligt mitt sätt att se inte så mycket att invända. Jag vill emellertid påpeka, att denna import i viss mån hindrat den prisförbättring, som utan tvivel skulle ha inträtt, därest denna import inte förekommit. Därom kunna vi väl alla vara tämligen eniga. Man kan ju säga, att den kvantitet, som importen gäller, inte är så stor i förhållande till konsumtionen i dess helhet. Det är emellertid alldeles självklart, att då behovet även med de förbättrade konsumtionsmöjligheterna till fullo täckes av den produktion, som finns inom landet, så behövs det inte så mycket till för att måttet skall rinna över och prisnivån följaktligen tryckas. Om man därför ur landets och näringslivets synpunkter i övrigt ansett det nödvändigt och välbetänkt att trots den stora inhemska produktionen lämna tillstånd till denna import, skulle det enligt mitt förmenande ha varit önskvärt, att man reglerat det hela på ett bättre sätt än som skett och sökt förta importens pristryckande verkningar. Det är alldeles självklart, att om marknaden på den ena eller andra konsumtionsorten är överfylld, måste prisnivån på den platsen pressas ned väsentligt, om det en vecka kommer ett tillskott på 12—15,000 kg. Detta kan kanske vara en liten kvantitet för Stockholms vidkommande, men till en annan och mindre konsumtionsort, t. ex.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Umeå, behöver det inte komma mer än hälften eller tredjedelen av denna kvantitet för att detta tillskott i väsentlig grad skall rubba prissättningen på dessa produkter. Om man genom att öka exporten från vårt land kanske ytterligare motverkar det prisfall, som inträffar genom denna import, då är om densamma ingenting att säga. Det kan också hända, att en viss del av den svenska varan icke är av tillfredsställande kvalitet ur konsumtionssynpunkt och att man då kan tänka sig en användning därav för annat ändamål. Det finnes också ett system, som tillämpats i Norge, nämligen att man till sådana befolkningsgrupper, som tyvärr icke hava ekonomisk möjlighet att låta denna vara ingå i den dagliga kosten, åtminstone icke i den utsträckning, som skulle vara önskvärd, skaffar varan till ett förbilligt pris och därigenom ökar avsättningen. Jag syftar här närmast på sociala välfärdsinrättningar.

Jag har velat framföra dessa synpunkter för att det eventuellt skall kunna åstadkommas en rättelse genom åtgärder, vid vilka tages hänsyn till önskvärheten av att ernå vad jag åsyftar och till riktlinjerna för den stödpolitik för jordbruket, som uppdragits. Jag hoppas, att dessa linjer må kunna fullföljas, så att vi därmed i större utsträckning och på ett bättre sätt stödja prisnivån för jordbrukets produkter.

De genomgripande åtgärder, som på grund av den ekonomiska vågdal, vari vi befunnit oss, tvungits fram, hava nödvändiggjort för statsmakterna att gå den förut icke tillämpade vägen att anskaffa anslag genom upplåning. Det uttalades från den sista riksdagen den bestämda uppfattningen, varuti även finansministern instämde, att man skulle, allt eftersom konjunkturförbättringen inträdde, åstadkomma en, som man säger, normalt balanserad budget. I den föreliggande budgeten har ju finansministern, kan man säga, till största delen lyckats åstadkomma denna balanserade budget, trots att anslag till arbeten av beredskapsnatur i rätt stor utsträckning tagas med. Vi hava ju den uppfattningen, att det med hänsyn till det labila läget ute i världen är välbetänkt, att man även för kommande år i budgeten tager upp nödiga belopp, så att man kan möta den arbetslöshet, som man har talat om tidigare i dag och som visat sig vara till finnas på grund av olika rådande förhållanden, såsom de arbetslösa åldrarnas ökade antal under de sista åren och kanske även den rationalisering, som icke i dag så mycket talats om, men som verkligen gjort sig gällande under den senaste tiden och som medverkat till att försvåra utkomstmöjligheterna för en del av de svenska inbyggarna.

Då jag ser på läget, som det utvecklats sig från 1933 till nu och betraktar de genomgripande åtgärder, som statsmakterna vidtagit, kommer jag till en punkt i finansministerns inledande översikt, där han talar om den byggnadskonflikt, som rådde ända till början av 1934. Att så genomgripande åtgärder från statens sida vidtagits, har ju icke tillföre inträffat. I och med att statsmakterna icke väja undan för att söka skaffa de oförskyllt arbetslösa arbete och samtidigt söka åstadkomma möjligheter till den konjunkturförbättring, som man med igångsättande av diverse arbeten kan åstadkomma, så har staten samtidigt givetvis rätt att ställa helt andra anspråk på samhällets invånare och på olika organisationer än eljest. Det är med tanke på denna byggnadskonflikt, som jag — utan att vilja röra länge vid den saken — icke kan underlåta att säga, att härvidlag och på grund av det som inträffat staten gjort kraftiga ansträngningar för att hjälpa stora grupper av befolkningen. Men då hava båda parterna, får jag säga — jag vill icke lasta vare sig den ena eller andra parten — som ha del i denna konflikt, arbetat i motsatt riktning och sålunda förringat värdet av det stöd, som staten lämnat för att bispringa de olyckligt ställda, som icke haft arbete. Det manar självfallet fram med större styrka, att vi böra söka komma till något för samhället betryggande tillstånd beträf-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
fande vad man i dagligt tal benämner arbetsfreden. Den saken har för övrigt berörts här tidigare.

Statsministern har förklarat regeringens ståndpunkt vara den, att regeringen är beredd att effektuera vad riksdagen 1934 begärde. Jag är tillfredsställd med att jag får höra, att den tanken föreligger. Och då det samtidigt citerades vad som bland annat nämnts i programmet för det parti, jag representerar, är jag beredd förklara, att det parti jag representerar fullt inser, att det kan förekomma självsvåld såväl från den ena som den andra organisationens sida och att därför en genomgående undersökning, som riktas mot ett sådant tillvägagångssätt, icke är någonting att erinra mot. Men jag vill å andra sidan ifrågasätta, om icke man lägger upp själva denna utredningsapparat efter så stora mått från början, att det kommer att dröja för länge, innan man får se resultatet. Händer ingenting under tiden och konjunkturen fortsätter att utveckla sig till det bättre, är det skönt — om jag så får säga — att få utredningen lagd från grunden och få en utredning, som kan vara tillfredsställande och kan mottagas med saklighet från alla intresserade grupper. Det behövs alltför väl, att den konjunkturförbättring, som nu inträtt, skall ytterligare utveckla sig. Det är givetvis angeläget för oss alla, att denna konjunkturförbättring går hastigt och att den framträder mera markant och fortsätter i hög grad och på det sättet skaffar staten inkomster. Det är självklart ett önskemål från alla sidor, att man då också kan taga bort de nya skatteköllor och skatter, som på de sista åren varit nödvändiga. Men jag har icke tänkt, att vi skulle få se dem försvinna ur budgeten innevarande år, utan jag tror, att vi samtliga räknat med att få hava dem kvar med hänsyn till den amorteringsplan, som lagts upp. Men i vår strävan att få näringslivet att blomstra och därigenom få en förbättrad konjunktur och förbättrade inkomster för staten, i denna strävan menar jag, att det är en sak i landets gemensamma intresse, att vi försöka åstadkomma en så lugn utveckling, som överhuvud är möjlig, och därmed garantera oss mot vissa tendenser, som kunna uppkomma, det må vara från den ena eller den andra organisationen, och som kunna göra ett streck i räkningen, då det gäller denna konjunkturförbättring. Att det var ett väsentligt streck i räkningen med denna byggnadskonflikt, som pågick ganska lång tid, därom voro vi tämligen eniga i riksdagen i fjol, då denna fråga diskuterades.

Då det fortfarande i den nu föreliggande budgeten har beräknats väsentliga belopp för arbetslöshetens bekämpande, så har jag nämnt tidigare, att vi äro beredda att stödja dessa anslag. Men å andra sidan skulle jag vilja till vederbörande utskott, som kommer att behandla denna fråga, rikta den meningen, att, då det gäller att utforma riktlinjerna eller direktiven för arbetslöshetens bekämpande framdeles, man kanske i större utsträckning än tidigare varit fallet bör se till, att — låt oss säga — arbetare, som hava sysselsättning med relativt bra avlöning genom säsongarbete, icke, så snart detta säsongarbete är slut, komma att inrangeras i de arbetslösas skara. Det sker naturligtvis en gallring och sortering redan nu. Men jag tror, att det är nödvändigt, om vi skola få ett så tillförlitligt siffermaterial som möjligt, att man på denna punkt ser till, att en omläggning i vissa stycken sker.

Bland de bebådade förslagen i trontalet och i statsverkspropositionen hälsa vi med tillfredsställelse det förslag, som gäller ett bidrag från statens sida till folkskoleundervisningen. Det är ju här fråga om utgifter för kommunerna, varom dessa i stort sett, kan man säga, icke själva hava att bestämma. Man vet följaktligen icke ännu, vilket system som kommer att tillämpas eller hur förslaget kommer att se ut. Men att det anslag eller det bidrag, som har utgått under de senaste åren, varit ett stöd för kommunerna är otvivelaktigt.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Jag tror, att det var beklagligt då vi förra året på grund av statsekonomiska förhållanden måste minska på detsamma.

Den bebådade propositionen om en moderniserad virkesmätning hälsas även med tillfredsställelse. Det är ett krav, som har gjort sig gällande sedan flera år tillbaka, och det är därför glädjande, att man nu kan vänta en proposition i frågan.

Beträffande de s. k. bondskogarna i övrigt tror jag — med hänsyn till det, som man så ofta talar om såsom något icke önskvärt ur landets synpunkt, nämligen den kartell- och monopolställning, som de stora sågverksbolagen och trämassebolagen och andra bolag hava fått i vårt land — att statsmakternas uppmärksamhet å och skydd för bondskogarna är påkallad i flera fall än i vad det gäller virkesmätningen som sådant.

Beträffande frågan om tredje mans rätt har det nämnts, att förslag har utarbetats. Det uttalades i fjol från regeringen, att i början av innevarande års riksdag kunde man förvänta proposition i ärendet. Ett förslag har utarbetats, som har varit överlämnat till lagrådets prövning. Jag vill uttala den förhoppningen, att man inom riksdagen skall med beaktande av vad skilda organisationer i detta ärende anfört och med hänsyn till statens intresse, då det gäller skyddet för vad som menas med tredje man i detta lagförslag, kunna komma till en lycklig lösning av denna fråga.

Om jag alltså nu, om man får räkna med en fortgående konjunkturförbättring, vill uttala den förhoppning och önskan, att vi skola slippa upplåning och att vi skola kunna avlasta och slutamortera den upplåning, som skett under en exceptionellt svår kris, så återstår ändå den tanken, att en ny kris inträder. Det torde väl höra till den vanliga gången av det ekonomiska livet, att en ny ekonomisk kris inträder. Och jag skulle vilja säga, att även där finnes ett spörsmål, som man under denna mellantid har att beakta, nämligen huruvida icke åtgärder kunna vidtagas, så att man icke i den utsträckning, som nu har skett, eller åtminstone icke i främsta rummet skall behöva tillgripa den extraordinära lånevägen, och därjämte kunna skydda kommunerna i större utsträckning än vad som under den nu gångna krisen torde varit fallet.

Ja, herr talman, jag skall icke fortsätta längre. Jag har här velat framföra vissa synpunkter, där enligt mitt förmenande finnas vissa anmärkningar att göra. Det har från vårt håll tidigare framförts, att vi äro beredda i landets och folkets intresse till ett samarbete med olika riksdagsgrupper. Jag skulle vilja säga, att det parti, som jag företräder, i känslan av ansvar inför land och folk är berett att medverka till ett samarbete, som kan visa, att det svenska statsskicket på 500-årsdagen av sin tillvaro, oavsett rådande skiljaktigheter i politisk grundåskådning, är en svenska folket värdig styrelseform.

Herr Kilbom: Herr talman! Egentligen kunde det vara överflödigt att diskutera efter herr Pehrssons i Bramstorp senaste deklARATION. Regeringen är säkrad om sin majoritet för en politik av samma innebörd i stort sett som den, som hittills förts.

Jag har nog misstagit mig litet på herr Lindman. Jag trodde, att han var en mycket modig karl, som icke sprang i väg för en tremannakommitté. Huvuddelen i hans anförande var en klagovisa över de stora socialiseringsplaner, som regeringen lär hava. Minnes icke herr Lindman, hur det gick med en viss annan socialiseringskommitté? Där sutto ändå sådana stora män som utrikesministern och socialministern som ledare i den kommittén, men det enda resultatet lär väl vara litet dåligt papper på någon vind i något ämbetsverk

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

här i Stockholm. Herr Lindman kan nog vara alldeles övertygad om, är jag rädd, att i vad på denna regering ankommer lär det icke bliva något annat resultat heller av den nothinska kommittén. Det är emellertid svårt att vara högerledare, då det sitter en socialdemokratisk regering, som i många avseenden driver en politik, som högern åtminstone tidigare förfäktat.

Trots att herr statsministern gick måste jag tacka honom för hans vänlighet att med vänstra handen — han gjorde en gest med vänstra handen — skänka mig upplysningen att resultatet av försvarskommissionens pågående utredning blir *ökade militärbördor*. Det var dock ingen nyhet. Herrarna på regeringsbanken hava dragit försorg om att den nyheten på ett, som jag antar ni anser, lämpligt sätt tidigare spritts till allmänheten. Ni skickade generalstabschefen till Finland, där han gjorde ett uttalande, som publicerades i en finsk tidning, om vad regeringen gick in för. Innebörden var, att det skulle bli ökade militärbördor. Man bör se förhållandet mot bakgrund av löftena 1924 om ett konsekvent arbete hän mot ned- och avrustning och löftena 1925 och vid senare tillfällen, senast 1932.

I budgetplanen erkännes, att föregående års beräkningar voro optimistiska angående arbetslöshetens minskning. Man får medgiva, att verkligheten visat ett annat ansikte än uttalandena under den senaste valrörelsen. Då förkunnades — var det icke av socialministern? — att arbetslösheten skulle vara praktiskt taget avvecklad, så fort de av senaste två riksdagar beslutade åtgärderna helt hunnit komma ut i livet. Det synes mig vara en något lätt sinnig propaganda, som kommit med sådana förkunnelser under kapitalismens system. Arbetslösheten kommer sannolikt aldrig att avskaffas, så länge det systemet består.

Svalget mellan produktion och konsumtion förblir överstigligt. Privatkapitalismens produktionsordning undergräver och förintar köpkraften för stora massor. Maskiner och förbättrade arbetsmetoder ersätta den levande arbetskraften. Ständigt fortgående rationalisering kastar i det långa loppet nya tusental på gatan. Industristatistiken talar härvidlag sitt tydliga språk. Det stegrade värdet av producerade varor motsvaras icke av antalet nyanställda arbetare. Förhållandet träder i dagen för den ena industribranschen efter den andra. Det har också sedan en tid varit tyst med de jublande förklaringarna angående den sjunkande arbetslösheten. Antalet hjälpsökande stiger på nytt. Senaste statistik visade över 92,000 — något som kan vara anledning understryka här, då man på vissa håll bara talar om stegrade konjunkturen — och det är säkerligen långt ifrån alla arbetslösa. Hjälpen är nämligen alltjämt i många fall så urusel, att de arbetslösa föredraga att icke anmäla sig. Från en del platser berättas således, att de hänvisas till skogsarbete, där de inte med bästa vilja i världen kunna tjäna mer än ett par kronor om dagen, trots vana vid arbetet. Då de därtill måste vistas borta från hemorten och hålla sig med matsäck samt arbetsverktyg, är det tämligen naturligt, att de tvingas avstå från nuvarande hjälp. Dessa löner hos privata skogsbolag, som cyniskt profitera på arbetslösheten, motsvaras dock av liknande svältlöner i en del av statens reservarbeten.

Det skulle vara tacknämligt, för den händelse exempelvis herr Lövgren i Boden ville stiga upp och tala om för kammaren de erfarenheter, han gjort angående behandlingen av de arbetslösa under sin inspektionsresa för landsorganisationens räkning till en del av statens reservarbetsplatser. Det kanske dock icke passar in i regin att göra det i dag. Det skulle heller icke vara ur vägen, om någon av hans partikamrater från Göteborg ville referera det möte med Göteborgs fackliga centralorganisation, som för icke länge sedan hölls där nere och där man beslöt igångsätta en utredning angående den *upprörande*

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

behandlingen av de arbetslösa vid de statliga reservarbetsplatserna. — Jag ser en man, som sitter på Göteborgsbänken. Han kan kanske bestyrka, att det är sant, vad jag säger. Herrarna påstå ju, att vi alltid ljuga.

Det verkar, som om A. K. skulle anse sig befriad från mänskliga hänsyn sedan socialdemokraterna fingo hand om regeringen. Kan detta manne bero på att bestämmandet av lönesättningen numera överlämnats till den famösa »kommissionen för reservarbetarlöner» — varför har regeringen för övrigt icke utnyttjat sin makt till att ge denna en socialdemokratisk majoritet? Eller anser sig A. K. inte behöva taga så stor hänsyn under socialdemokratisk regim?

Här måste inläggas en bestämd protest mot behandlingen av de arbetslösa — i främsta hand de, som erhålla »hjälp» — och vilken hjälp! — i form av statligt reservarbete, men även de som hjälpas genom kontant understöd. Kan det verkligen vara en socialdemokratisk regering värdigt att minska detta, så att de arbetslösa inte med bästa vilja i världen kunna existera därpå? Det föreligger, mina herrar, massor av exempel från en mängd platser runt om i landet på att hjälpen till de arbetslösa måste drabbas av denna karakteristik. Ju längre arbetslösheten varar, ju större borde väl hjälpen bli. Här har man emellertid tillämpat en motsatt metod. Hjälpen har blivit mindre, ju längre arbetslösheten varat.

Inte minst upprörande är behandlingen av de *unga* arbetslösa. Sådana finnas verkligen allttjämt, mina herrar. Framställningarna äro inte med sanningen överensstämmande, som måla situationen, som om det inte funnes arbetslös ungdom. Den officiella statistiken visar, att tusentals ungdomar allttjämt sakna möjligheter att erhålla arbete, på vilket de kunna försörja sig. Fullkomligt upprörande förefaller det mig vara, att under sådana förhållanden alldeles draga in kontantunderstödet till ungdomar i åldern mellan 16 och 22 år. Hur vill regeringen försvara, att den icke ingripit mot detta? Vad skall ungdomen nu leva på? Är det rimligt, att de ständigt skola vara förvisade till reservarbetsplatser eller liknande inrättningar? När skola de på nytt komma in i produktionen, då de inte beredas möjligheter att söka sig dit? Kunna de, som leva på reservarbeten, t. ex. vägarbeten nere i Småland, ha möjlighet att på hemorten söka plats i industrien eller på andra arbetsområden? Resa de en dag bort, drabbas de i varje fall av det straff, som består i att de icke ha något att existera på. Det vore väl naturligt, synes det, att de åtminstone bereddes understöd för att söka sig in i det produktiva arbetet. Skola deras föräldrar manne betala för dem under tiden? Om de icke ha några föräldrar, vem skall då betala?

Statsministern och herr Lindman voro nyss så rörande eniga om att befolkningsproblemet är ett stort problem. Nativiteten sjunker. Men skulle inte herrarna kunna se till, att de som nu stå närmast till, bereddes möjlighet att gifta sig och sätta nya barn i världen? Ty, mina herrar, det är tomma fraser och ingenting annat, då man talar om nödvändigheten att öka nativiteten och samtidigt tager ifrån dessa ungdomar, som skulle kunna bilda familj och sätta barn i världen, möjlighet att existera, tager ifrån dem kontantunderstöden. Sådant behandlingssätt rimmar icke alls med försäkringar i motsatt riktning.

Överhuvud taget förefaller det, om man synar den nu förda politiken på massor av områden, som om det måtte tillämpas minst sagt underliga principer, då vederbörande myndigheter skola hjälpa folk. Jag erhöll för några dagar sedan ett brev, som visar, att man i regeringen icke måtte förfara minst underligt. Det verkar, som om av riksdagen anslagna medel användas, i vissa fall åtminstone, för att hjälpa vissa kapitalistiska storföretag, alldeles

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

oavsett hur det blir med hjälpen till arbetarna. Jag syftar här i detta sammanhang främst på användandet av hjälpen till den bohuslänska stenhuggerindustrien.

De av herrarna, som äro minnesgoda, erinna sig måhända en del tidningars redogörelser för en konferens, som hölls i Bohuslän föregående höst. Handelsministern var närvarande där, som det sades, för att svara för regeringens politik. Han lovade att undersöka de anförda klagomålen, och de voro icke få. Har han manne glömt det löftet, eller hur vill man från regeringens sida förklara det förfaringsätt, som är skildrat i följande brev, som jag vet tillställts statsministern och som även kommit i min hand, uppenbarligen därför att man icke trott, att det skulle bli något åtgjort om det icke påtalades här? Brevet lyder: »Till excellensen och chefen för statsdepartementet, Per Albin Hansson, Stockholm. Den 5 december 1934 ingavs av Håle kooperativa stenhuggeri en ansökan om exportlicens för 5,000 ton gatsten att exporteras till Holland. Kontraktet hade redan tecknats med köparen, och vi beräknade att kunna bereda omkring 50 man i trakten av Håle inom Askums kommun i Bohuslän sysselsättning under ett år framåt. Denna vår ansökan avslogs av Kungl. Maj:t, enär som det hette i avslagsskrivelsen: 'Kungl. Maj:t finner ej skäl bifalla denna ansökan.' Vi hemställa till Eders excellens, att denna vår ansökan måtte upptagas till förnyad prövning av regeringen. Då vi härmed förnya vår ansökan, stödja vi oss på uppmaningar och uttalanden från ledande politiker och statsmän, att folket självt bör göra något för att framskapa arbetstillfällen. Vi hade i denna del av Askums kommun hoppats, att några av stenarbetarna här skulle beredas arbete genom statslånen till exportföreningen, men endast fyra man fingo arbete genom denna. Sedan det sålunda visat sig att ingen av arbetarna här kunde erhålla sysselsättning hos de firmor, vilka fingo del av statslånet, bildades Håle kooperativa stenhuggeri, beställning erhöles på sten till Holland, som förut nämnts 5,000 ton, och ansökan ingavs till Kungl. Maj:t, vilken dock avslogs. Då vi själva tagit initiativet till att skaffa oss arbete och då vi vid insändandet av vår ansökan företett prislista, vilken överensstämmer med gällande avtal, ha vi ej kunnat utfundera orsaken till avslaget på vår ansökan. På samma gång vilja vi bringa till Eders excellens' kännedom den ständigt stigande opinionen mot exportföreningen ute bland Bohusläns stenhuggare. Det ena lilla företaget efter det andra stoppas — det är också en hjälppolitik! — i sina strävanden att ge arbetslösa stenhuggare sysselsättning och hemställa vi därför, att regeringen på sätt, som Eders excellens finner lämpligt, till allsidig utredning upptager frågan, huruvida stenexportföreningen verkar konserverande på arbetslösheten inom denna industri. Vördsam samt Håle kooperativa stenhuggeri. Å styrelsens vägnar: Conrad Johanson.»

Jag tror icke, att man skall förtänka dessa stenhuggare, att de finna det minst sagt underligt med avslaget på ansökan om exportlicens för 5,000 ton gatsten. Ett bifall skulle ha berett arbete åt ett halvt hundratal arbetare under ett års tid. Vad är det för en hjälppolitik, som bedrives? Huru tillämpas och omsättes i levande livet löftena i riksdagen? Det förefaller mig rimligt, herr talman, om man vördsam hemställer till regeringen, vem det bäst gitter, att ge svar angående motiven till ett sådant uppträdande. Det kan väl icke vara så, att regeringen fäster större avseende vid vem som exporterar sten och mindre vid om arbete beredes stenhuggarna? Detta vore ju, må jag säga, en synnerligen underlig politik av en »arbetarnas regering».

Jag har så pass utförligt uppehållit mig vid detta fall på grund av att jag fått direkt anmaning från vederbörande arbetare. De ha hemställt, att

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

jag skulle taga upp frågan i kammaren, och samtidigt meddelat, att de skickat denna skrivelse till andra av kammarens ledamöter.

Av jordbruksministrernas redogörelse för jordbrukshjälpen framgår, att vissa omläggningar komma att föreslås i fråga om spannmåls- och mjölkregleringen. Det är icke för tidigt, och vi hälsa dessa löften med tillfredsställelse. I Danmark har man redan gått före, ehuru det förunderligt nog knappast beretts någon plats i den press, som äges av de partier, som äro ansvariga för härvarande smörpolitik. Hur jordbruksministern och herr Pehrsson i Bramstorp i detalj tänka ordna dessa saker, därom få vi väl besked senare. Vi få tåla oss, till dess de mäktiga herrarna bli färdiga med sina nu antagligen mycket livligt pågående förhandlingar. Dock synes det mig, att herr Andersson i Rasjön hade synnerligen rätt, då han anhöll att få besked om hur stor den hittills gjorda förlusten på spannmålsregleringen är. Tidigare har man sagt: ja, så där 60 miljoner kronor. Då man har beviljat ett förlagskapital på mellan 60 och 70 miljoner kronor och nu på nytt begär ett förlagskapital på mellan 30 och 40 miljoner kronor, kan jag icke finna annat, än att detta tyder på att förlusten blir långt större. Under hand viskas om en förlust av till och med 80 miljoner kronor på denna utmärkta hjälppolitik. Men som sagt, vi få kanske besked senare.

Redan här, herr talman, kan jag dock icke underlåta att något beröra de metoder, som den nya regleringsbyråkratien tillämpar vid genomförandet av en del av de beslutade åtgärderna. I förordningen angående mjölkavgift (Sv. Författningssamling nr 391) heter det i § 3 mom. 5 följande: »Kungl. Maj:t äger från avgiftsskyldighet medgiva undantag, där så med hänsyn till ringa produktion eller andra förhållanden finnes skäligt.» Nu frågar jag: ha icke skrivelser kommit regeringen tillhanda med begäran om befrielse från mjölkavgifter, som falla under denna bestämmelse? I pressen har redan redogjorts för ett fall, nämligen den där jordbrukardottern i Småland. Hon begärde hos regeringen att bli befriad från mjölkavgift och anförde som skäl, att hon bodde i en obygd och fick fara lång väg till Jönköping och sälja sin mjölk. Det avslogs. Må vara, herr Sköld, att det var motiverat i detta fall, men hur motivera ni alla andra fall?

I Hagforstrakten i Värmland har också upprörande brutalitet ådagalagts. Bland annat gällde det en arrendator, för övrigt med samma förnamn som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet men naturligtvis med helt andra intressen. Hans hustru är sjuklig och för att hålla hemmet ihop måste mannen arbeta i skogsarbete hos bolaget och har därav viss inkomst. Före jul hade situationen nått bristningsgränsen. Mannen hade icke kunnat betala sin mjölkskatt, påförd till följd av försäljning till Hagfors industriarbetare. Vad skedde då? Mjölkskatten togs av hans hos bolaget innestående avlöning. Denna gick vid ifrågavarande tillfälle till omkring 70 kronor, av vilket belopp utmättes 37:16. Kanske vilja nu herrarna i mjölk-nämnden eller i regeringen, herr statsrådet Sköld, tala om för oss, hur de anse, att den här mannen med sin sjuka hustru skulle kunna leva på det kvarvarande beloppet. Samtidigt borde man kunna lämna svar på den frågan, som icke har det minsta intresset, huruvida det överensstämmer med gällande lag att taga ut mjölkskatt genom införsel i lön? Var står denna bestämmelse att läsa, och hur lyder den?

Ännu ett par andra fall anföras från Hagforstrakten. Även i dessa har exekutivt förfarande tillgripits. Det ena gäller en småbrukare i Stjärnsund, som har familj på hustru och tre barn. Det fjärde föddes dagen efter utmätningen och kan alltså sägas ha kommit till världen i en lämplig tid för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att bli påmint om vilket system som rådde under födelseåret. Mannen har klagat hos såväl mjölk nämnden som hos regeringen. Resultatet blev likvisst, att tre grisar såldes under hand av vederbörande myndighet. Befolkningen i orten vägrade vid den exekutiva auktionen att ge bud, som landsfiskalen ansåg sig kunna acceptera. Även här torde det vara anledning att ställa frågan, huruvida »försäljning under hand» rätteligen kan ske, när det gäller exekutiv förrättning. Borde inte även den saken undersökas? En del sakkunniga ha sagt, att så icke är fallet. Det vore roligt att höra regeringens mening.

Det andra fallet gäller en arrendator i Hagfors. Trots klagomål ända upp i regeringen fick inte heller denne någon ändring. Det hjälpte icke, att småbrukarens grannar ställde sig solidariska vid auktionen. Småbrukarens bästa ko, kalvfärdig dagen efter, förklarade sig landsfiskalen ämna hämta och sälja på annat håll.

För övrigt må det tillåtas mig att referera skrivelsen till regeringen, som verkligen förtjänar att komma till kammarens protokoll. Den har inte avfattats den tid då en framstående socialdemokrat betecknade ett annat system med uttrycket »Hungersköld», utan från en tid, då en socialdemokratisk regering sitter och lyder sålunda: »Som jag genom brev den 22/11 från Statens Mjölknämnd blivit anmodad erlägga mjölkskatt för mars—juni 1934, får jag härmed meddela, att jag saknar möjligheter att erlägga skatten. För juli—december 1933 är jag även skyldig, varför myndigheterna tagit en ko i mät och exekutiv auktion kommer att förrättas. Jag vill här försöka klargöra, hur jag har det ställt. Jag övertog arrendet efter min far 1918 och kom i skuld till bolaget på mellan 2,000 och 3,000 kronor. Första årets arrendeavgift var 90 kronor, sedan har denna ökat från år till år, tills jag för fem år sedan blev förelagd ett 15-årigt kontrakt med 400 kronor arrende, vilket jag efter mycken tvekan undertecknade. Hade jag då haft mjölkskatten, så är det absolut säkert, att jag aldrig vågat underteckna nämnda kontrakt. Jag var nätt och jämnt skuldfri med bolaget, när jag blev förelagd det 15-åriga kontraktet, varför jag tänkte att, när jag nu är skuldfri, kanske det kan ordna sig fast det många gånger varit si och så. Nu är det i alla fall hopplöst.

I arrendekontraktet står på ett ställe, att jag skall, sommar och vinter, föda sex fullvuxna nötkreatur, varför jag sedan exekutivauctionen varit, är kontraktsbrytare gentemot bolaget. Därför hemställer jag vördsamt, att jag blir efterskänkt mjölkskatten. Jag anser mig nu, när staten pålagt oss jordbrukare större skattebördor, tvungen att upphöra med jordbruket och söka mig annan utkomst för mig och min familj. Detta steg känns hårt för mig, när jag är född på gården och ständigt arbetat både bittida och sent för att få det att gå ihop. Jag har alltid strävat efter att göra mitt bästa och att rättgöra alla. En opartisk undersökning skall ge belägg härför.»

Tycka icke herrarna, som närmast äro ansvariga för denna politik, att Ni på ett alldeles utmärkt sätt, i åtminstone detta fall, lyckats hjälpa en fattig jordbrukare och öka hans kärlek till jorden samt minska kön utanför industriportarna?

Den 18 december behandlade mjölk nämnden inte mindre än 45 ansökningar angående befrielse från mjölkskatt, naturligtvis med åtföljande utlåtande från Mejeriernas riksförening. Bland dem som bett om befrielse märktes änkan Karin Jäder, Järbo, vilken har att dra försorg om 4 minderåriga barn. Hon meddelade och styrkte med intyg, att hon skulle komma på fattigvården för den händelse hon tvingades att betala mjölkskatt. Resultatet blev likvisst avslag på hennes framställning.

Samma dag behandlades en bön från Oskar Fridfält, Malmberget. Mannen

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

har sjukpension att leva på från malmbolaget. Då detta inte räcker, har han skaffat sig fyra kor, dels för att få mjölk till hushållet och dels för att kunna sälja något och således få ett behövligt tillskott i inkomsterna. Han måste dock köpa allt foder till sina kreatur, alldenstund han icke har någon egen jord. Fattigvårdsordföranden i Gällivare kommun och ett par andra trovärdiga personer, bl. a. provinsialläkaren, om jag inte minns fel, tillstyrkte mannens ansökan, men hela mjölkregleringsbyråkratien avtog. Nej, förlåt, sanningen bör ju ha sin plats, inte alla i mjölk nämnden. Det är antecknat till protokollet — och det bör sägas till hans heder — att herr Björnson inte deltog i avslaget på bl. a. dessa två senast skildrade ansökningarna.

Blott den frågan skall jag nu ytterligare ställa: Varför har regeringen — närmast är det väl herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet — icke använt sin lagenliga rätt att befria dessa människor från mjölkavgift? Varför denna utmanande brutalitet, herr Sköld? Man kan verkligen betvivla, om ens en högerregering skulle ha vågat uppträda på detta sätt.

Herr statsministern förklarade nyss gentemot herr Lindman, att det skulle vara en stark regering och att det skulle vara en regering, som inte skrev av på sitt omdöme, även om riksdagen hade fattat ett visst beslut. Strider det mot regeringens »omdöme» att bevilja fattigt folk med stora familjer befrielse från mjölkavgiften, eller slutar styrkan hos regeringen, då det gäller sådana åtgärder?

Jag vet vad man kommer att svara på kritiken. Man har ju redan publicerat det. Man säger, att det är inte så många fall, där man sökt befrielse, utan procentuellt sett mycket få. Det må vara, men så mycket större skäl hade det då varit att i ömmande fall medgiva befrielse, ty då kan man ju inte påstå, att en befrielse skulle kunna äventyra hela regleringen.

Jag är emellertid övertygad om att massor av jordbrukare utöver dem, som sökt, skulle ha sökt befrielse för den händelse de velat utsätta sig för det obehag, som varit förenat härmed. Jag vågar det påståendet för övrigt, att det är omöjligt att upprätthålla det nuvarande systemet. Till och med regeringens egna partivänner börja förstå, att det leder dem i fördärvet. Enligt uppgifter i pressen har t. o. m. Malmö drätselkammarens första avdelning, ordförande J. W. Hermansson, alltså socialdemokrater så vitt jag kan förstå, beslutat att instämma i de uttalanden, vilka gjorts av jordbrukaremöten i Gävletrakten med krav på borttagande av all mjölkavgift. Liknande uttalanden ha gjorts av drätselkamrarna i Skänninge och Vadstena. Enligt officiellt meddelande har den förra uttalat, att man med mjölkavgifterna strävar att med alla medel hålla priserna höga, varav följer överproduktion av både brödspannmål och andra jordbruksprodukter såsom mjölk och smör. Denna drätselkammare protesterade för övrigt redan från början mot mjölkavgifterna — något som man emellertid inte upplyst om.

Det bästa dock till sist. Herrarna ha i dagens tidningar läst lantbruksstyrelsens yttrande om margarin- och smörkommitténs betänkande. Lantbruksstyrelsen är *ingen auktoritet för oss*, och jag antar i långa stycken inte heller för herr Sköld, men det är nog så betecknande, att den kritik, som lantbruksstyrelsen avger, bekräftar i stora delar den kritik, som från vårt håll tidigare framförts. Den säger för det första, att resultatet blivit en oerhörd överproduktion. Regeringens åtgärder ha framkallat en produktionsökning och motverkat produktionens anpassning efter avsättningsförhållandena. Lantbruksstyrelsen meddelar, att mjölkproduktionen beräknas uppgå till inemot fem miljoner ton per år. Produktionsstegringen sedan 1931 beräknas till $\frac{1}{2}$ miljon ton. Men samtidigt konstaterar den, att konsumtionen har sjunkit. — Jag undrar, hur herrarna tänka lösa problemet?

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Lantbruksstyrelsen konstaterar vidare, åtminstone enligt uppgift i en tidning i går kväll, att mjölkregleringen onekligen verkat ojämnt, på sina håll orättvist, och åstadkommit stora bekymmer för vissa kategorier av jordbrukare. Det hela skulle således enligt denna sakkunniga institution — jag lämnar därhän, hur sakkunnig den är — endast tjänat till att höja priserna för fattigt folk, varit ett misstag, som man snarast bör rätta.

Herrarna ha stämplat oss, som framfört sådana synpunkter, inte blott som lögnare och skadegörare utan som fiender till bonde- och arbetarklassen. Det bör då kunna frågas, vem är det nu, som fått understöd för sin ståndpunkt och vem är det, som nu får sin alltmåra underkänd?

Vi ha konstaterat, att denna politik företrädesvis hjälpt godsägare och storbönder, lagt nya bördor på de konsumerande klasserna, mest betungande för de fattiga, samt medfört liten eller ingen hjälp för de små jordbrukarna.

En landsfiskal i Skåne, herr Skölds landsända, som jag antar inte kommit i kontakt med vår agitation och kan ha blivit förförd av den, har till länsstyrelsen där nere sagt: Vart bär detta hän? Det kan man se av ett exempel från dessa bygder. Höganäsbolaget, som driver lantbruk på cirka 1,600 tunnland av Skånes bästa jord och som säkerligen inte vill anses som behövande, får *avsevärda subsidier*. Men bolagets många pensionärer, som få leva på cirka 500 kronor per år och som följaktligen i regel aldrig få se smör, måste betala per kilogram tillägg på margarinet för att bolaget med sina 1,600 tunnland skall få hjälp. — Tycker inte herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att detta är en underlig politik?

Jag har beträffande Södra Vrams socken, säger denne landsfiskal vidare, efter jämförelse med senaste mantals- och taxeringslängd antecknat, att av kommunens cirka 3,100 invånare endast 528 personer under förra året haft en inkomst av 700 kronor och däröver per konsumtionsenhet. Således, alla dessa jämte de, som ha under 700 kronor i Södra Vrams socken, *få betala hjälp till Höganäsbolaget!*

Ända till leda har omtuggats, att man ville hjälpa de fattigaste med den förda politiken. Dit lär väl då räknas också lantarbetarna. En dag för två år sedan förklarade här i kammaren herr Pehrsson i Bramstorp, att lantarbetarna skulle få högre löner om blott spannmålspriserna stego. Jag tillät mig redan i den debatten bestrida detta påstående, och jag har bestritt det också gentemot socialdemokraterna. I dag behöva vi inte tvista längre. Socialstyrelsen har fällt utslaget genom sin lönestatistik, och den har underkänt hela denna argumentation från herr Pehrssons sida. För någon tid sedan publicerade styrelsen lönestatistiken, visserligen endast till och med år 1933. Tendensen anges där. Det konstateras, att »de genom hushållningssällskapen insamlade löneuppgifterna» — tror någon att de äro för höga? — för jordbrukets arbetare peka på en *vikande lönenivå i förhållande till året förut*. För lantarbetare ha lönerna nedgått med i genomsnitt 2 procent. Den för samtliga lantarbetargrupper beräknade totalavlöningen per år, observera *inklusive* värdet av naturaförmåner, utgjorde för män 1,064 kronor och för kvinnor 764 kronor. Men dessa skola ha råd att *betala margarinskatt till hjälp åt sina godsägare!*

Härtill invända måhända herrar Sköld och Pehrsson i Bramstorp, att de beslutade hjälpåtgärderna inte hade hunnit verka under 1933. Spannmålsregleringen hade dock 1933 verkat minst två år och mjölkregleringen, även den, tillräckligt länge. *Varför ha då lantarbetarnas löner sänkts?*

Men inte blott lantarbetarnas löner ha sänkts. Detsamma har skett med industriarbetarnas. I fråga om dessa ha uppgifter insamlats från inte mindre

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

än cirka 7,000 företag. Det framgår, att timlönen för de viktigaste kategorierna nedgått med, som det angives, 2 à 3 procent.

Gå vi nu till reservarbetarlöner, så skall jag nöja mig med att citera »Informationer för socialdemokratiska talare och debattörer» för april föregående år. Där finns på sidorna 51, 52 och 53 en del uppgifter angående löner vid statliga reservarbeten före och efter krisuppgörelsen. De äro synnerligen intressanta. Enligt den anförda källan voro dessa löner 1932, alltså före kohandeln, högst i maj med kronor 4:48, i december med 4:46 och april med 4:44. Efter kohandeln voro de, så långt uppgifterna finnas i det anförda arbetet, högst i september 1933 med ett genomsnitt per dag av 4:98. I oktober var motsvarande siffra 4:95, i november 4:91 och i december 4:76. Som man finner *sjönko de avsevärt under de senare månaderna av året*. Detta är för övrigt också fallet under de två första månaderna 1934, de enda som angivits i anförda häfte. Den genomsnittliga daglönen vid statliga reservarbeten var således för januari i fjol kronor 4:61 och för februari kronor 4:55. Hela skillnaden mellan den högsta lönen vid statliga reservarbeten före kohandeln — kanske herrarna ännu komma ihåg, vad ni sade om dessa löner i valrörelsen 1932? — och samma lön i februari föregående år, då den nuvarande regeringen dock suttit i ungefär 14 månader, var således — *7 öre om dagen*. Vilken utomordentlig arbetslöshetspolitik blotta inte dessa siffror! Emellertid skulle det vara synnerligen intressant att få veta, hur genomsnittslönen vid de statliga reservarbetena har utvecklats sig efter februari 1934. Kanske vi ha en fingervisning om den saken i de beslut att dels undersöka behandlingen av reservarbetarna och dels protesterna mot densamma, som våra socialdemokratiska vänner under tryck från arbetarmassorna på olika platser tvingats att deltaga i?

Som ytterligare belysning av arbetarlöner kan slutligen anföras från samma håll stammande uppgifter angående grovarbetarlöner, uppgifterna så sena som under föregående års valrörelse. Det konstaterades där, att dessa löner i en massa kommuner, jag tror i en fjärdedel av landets samtliga, höllo sig under 1,000 kronor om året. *Tilltalar utvecklingen herrarna?*

Följderna av regeringens politik, alldeles oavsett vad regeringen strävat till och trott sig vinna med densamma — jag vill gärna tro, att den velat och syftat till något annat — är således, att *de fattiga få betala högre priser* för en del av sina viktigaste förbrukningsartiklar — blott Englands fattiga kunna köpa svenskt smör billigt. Detta drabbar alldeles särskilt hårt de sämst ställda: löntagare, industri- och skogsarbetare samt mindre och medelstora bönder. De senare drabbas alldeles ofrånkomligt genom margarinskatten. Men vilka tjäna före alla andra i det långa loppet på förhållandet? Kapitalet, storfinsansen, den och ingen annan! Genom framför allt mjölk- och spannmålsregleringen tendera jordbruksräntorna att på nytt stiga. Det finns till och med de, som räkna med en vändning redan innevarande år. Jag skulle vilja rekommendera regeringen att försöka ta reda på, varför storfinsansen manar kapitalbesittare att *icke* placera sina pengar i statsobligationer på lång sikt under motivering, att det sannolikt kommer att bli räntestegring redan i mitten av detta år. Vare emellertid hur som helst med den saken. Räntorna komma till en början att stagnera. Mycket tyder för övrigt på att vi äro där nu. De stora företagen ha i stor utsträckning i tid omplacerat sina lån. Men hur är det med de små? De mindre jordbrukarna exempelvis få alltså betala räntesatser, som gällde före penningkrisen. När det sedan svänger om, är det för sent för dem att få lägre räntor.

Herrarnas krishjälp — spannmåls- och mjölkpolitiken — kommer också att på nytt *bringa jordvärdena i höjden*. Den har redan gjort det för övrigt. För

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ett år sedan meddelade, för att nu ta ett exempel, tidningen Arbetet, att priset på kor på kort tid stigit synnerligen kraftigt. Det var vid den tiden på nytt uppe i 500 kronor per kreatur. Det sades mig av en jordbrukare i Stockholmstrakten för inte så länge sedan, att priset där var ännu högre för bra mjölkkor, och för någon månad sedan gav en egendomsmäklare en skildring av hur priset på lantegendomar på kort tid ånyo sprungit i höjden. Jordägarna väntade på än högre priser.

Hur går det under sådana förhållanden för de brukare, arbetande jordbrukare, som till ånyo stegrade priser köpa eller på annat sätt tillträda jord? De få på nytt börja släpa med höga jordvärden, vilka med hänsyn till genomsnittsavkastningen under en längre period och framförallt med hänsyn till världsmarknadspriserna äro alldeles för höga. De bli ånyo bokstavliga *ränteslavar*. — Så måste jag se saken med hänsyn till den lilla ekonomiska kunskap som jag besitter.

Den nuvarande isoleringspolitiken påstås ju icke skola få härska i evighet. Det lär vara ett intresse för svensk utrikespolitik att bidraga till nedbrytande av skrankorna mellan länderna. Hur går det då med jordbruket, fastlåst vid *höga* jordvärden i konkurrens med länder, där produktionsmöjligheterna äro större och *billigare* än här? Det lär då bli *en ny kris* med åtföljande svårigheter för de mest skuldsatta jordbrukarna och ny skuldsättning för andra. Och storfinansen tar hem spelet. Man kan för övrigt vara övertygad om, att det icke dröjer så länge innan de, som helt eller delvis ha jordbruk i pant för lån, komma att söka få loss sitt kapital genom försäljning.

Samtidigt med denna politik på det ekonomiska området, som alltså i det långa loppet medför *ökade bördor för det arbetande folket*, pågår inom det politiska området en strävan att så mycket som möjligt kringskära arbetarnas organisationers handlingsfrihet. Vi ha sett i andra länder, huru ödesdigert detta är, och det lär måhända senare i denna debatt komma att visas upp, vad det innebär även i Sverige.

Socialistiska partiet har bekämpat regeringens och bondeförbundets *metod* att hjälpa jordbrukarna. Och vi ha, som var och en nu vet, redan delvis fått rätt. Regeringens ståndpunkt lämnar ju vittnesbördet. Vi komma att få rätt även i fortsättningen. Vi ha däremot icke bekämpat *kravet* på hjälp. Vi ha *krävt och kräva hjälp åt mindre och medelstora bönder*, så att det blir *slut på deras ränteslaveri*, slut på deras även under högre prisläge på jordbruksprodukter än det nuvarande *orimliga skuldbördor*. Men dessa lättnader kunna icke tagas från andra än större inkomster och förmögenheter. Det är fullkomligt orimligt, att hjälpen skall tas av de fattigaste i samhället.

Vi kräva också till sist, herr talman, mänskligare behandling av de arbetslösa över lag: reservarbetare, de som erhålla kontantunderstöd eller fattigvård, ungdomen. I detta sammanhang vill jag hemställa till regeringen, att den övervakar länsstyrelserna, så att dessa upphöra med den nu i vissa fall praktiserade brutaliteten, då det gäller tillämpning av bestämmelserna angående införsel i lön. Tidigare har det alltid exempelvis i Stockholm varit praxis, att man vid tillämpandet av dessa bestämmelser lämnat någon frist kring jul- och nyårshelgen. I år har man bara meddelat, att det icke kunde bli tal därom, skatten skall utan vidare tagas ut. Jag undrar just, om det kan vara rimligt, jag undrar t. o. m., om det kan vara nödvändigt. Vems intressen företräder en dylik brutal skatteutkrävningspolitik? Man skall icke glömma bort, att dessa arma människor, som gått arbetslösa lång tid, sakna allting utom skulder, och att det tar lång tid, innan de kunna köpa sig ens det nödvändigaste.

Vår mening till Sveriges arbetare i industri, skogs- och jordbruk och till den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

fattiga bondebefolkningen — många av herrarna vilja i dag icke lyssna till den, men tider komma, då man vill lyssna — det är, att de skola förstå, att endast en *socialistisk organisation av samhället* kan definitivt göra slut på kapitalismens anarki, som för till regelbundet återkommande kriser med svält och obeskrivlig nöd för miljoner oskyldiga. Det måste genom samling omkring *socialistiska dagskrav* och *socialistiska framtidsmål* göras slut på detta samhällssystem, där alla bringas i harnesk mot alla. Genom det arbetande folkets samling — och detta arbete skulle regeringen naturligtvis gå i spetsen för, ty måhända dröjer det icke ett år, förrän dagens bundsförvant kommer att falla herrarna i ryggen och då utnyttja de tjänster, som ni gjort dem, till en politik emot hela arbetarklassen — endast genom det arbetande folkets samling omkring en socialistisk politik kan skapas en grundval för en regering förande en socialistisk politik, d. v. s. en politik för det arbetande folket.

§ 3.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 25, angående förstärkning av fjärde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 26, angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde i Åkers socken av Södermanlands län;

nr 23, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 24, angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 4.

Fortsattes debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition nr 1; och yttrade därvid:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det är alls icke min avsikt att här ingå på det storpolitiska tal, som den föregående ärade talaren har hållit. Det är egentligen endast ett par sakuppgifter, som jag skulle vilja lämna med anledning av vad han här har anfört. Jag skulle ju dock inledningsvis kunna säga, att när han varnar oss för att dagens bundsförvant kanske om ett år kan komma att falla oss i ryggen och i stället manar oss att försöka få herr Kilbom till bundsförvant, så förstår jag icke riktigt, vad det skall tjäna till med en sådan ordning. Herr Kilbom har ju hållit på i årtal med att falla oss i ryggen, så att ett utbyte kan ju icke vara till någon verklig glädje.

Vad jag emellertid framför allt här ville yttra några ord om är frågan om mjölkavgifter och befrielse från mjölkavgifter. Herr Kilbom åberopade en passus i gällande mjölkavgiftsförordning, som lyder så här: »Kungl. Maj:t äger från avgiftsskyldighet medgiva undantag, där så med hänsyn till ringa produktion eller andra förhållanden finnes skäligt.» Detta tolkar herr Kilbom med stor bestämdhet såsom varande en fullmakt för regeringen att i individuella fall bevilja befrielse från mjölkavgift vid ömmande omständigheter. Och på denna uppfattning bygger herr Kilbom en stor anklagelsehandling, väl dokumenterad med många upprörande fall. Herr Kilbom har ju suttit en del år i riksdagen och haft tillgång till riksdagshandlingarna och på sitt sätt varit med om beslutet. Om han studerat denna fråga, skulle han

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

funnit, att det vid behandlingen av mjölkregleringen klart sagts ut, att regeringens fullmakt att lämna befrielse från dessa avgifter hänför sig till generella fall, men icke till enskilda fall. Det är i motiveringarna uttryckligen sagt, att Kungl. Maj:ts fullmakt gäller grupper av jordbrukare, och detta tillämpas på det sättet, att dels har det lämnats befrielse från mjölkavgift för alla jordbrukare i Sverige, som icke ha mer än två kor, dels har det lämnats befrielse för alla jordbrukare, som icke regelmässigt sälja mer än fem liter mjölk om dagen. Det har lämnats befrielse för alla jordbrukare inom vissa glest bebyggda områden eller områden med ringa mjölkproduktion. Men Kungl. Maj:t har icke rätt att lämna befrielse i enskilda fall för ömmande omständigheter, utan mjölkavgiften är en allmän avgift, som följer samma regler, som gälla för andra skatter. Därför är det även angivet, att avkortning av mjölkavgiften kan ske, när vederbörande saknar utmätningsbara tillgångar, alltså precis såsom i fråga om andra skatter.

När sedan herr Kilbom här vill ha en regeringens tolkning av sådana frågor som rätten att göra införsel i lön och rätten att försälja utmätt egendom under hand, så får jag hänvisa herr Kilbom till att över sådana beslut av myndighetspersoner skall klagas hos K. B. och från K. B. till hovrätten. Det är alltså en domstolsfråga, över vilken regeringen icke har någon myndighet.

Sedan är det en annan sak, att det otvivelaktigt i åtskilliga fall har förekommit ömmande omständigheter, som det hade varit önskligt, att man kunnat taga hänsyn till, icke minst därför att det har varit vissa ojämnheter i tillämpningen på det sättet, att vissa avgiftspliktiga blivit påförda mjölkavgifter eller fått beslut om mjölkavgifter så sent, att det sammanlagda mjölkavgiftsbeloppet varit stort i förhållande till deras ekonomiska bärkraft, om det skolat betalas på en gång. Från mjölk nämndens sida har man gjort allt vad man kunnat, inom gränsen för givna befogenheter, för att hjälpa i sådana fall. Man har regelmässigt erbjudit varje sådan mjölkavgiftsskyldig att, om vederbörande velat efter en viss dag betala sin avgift löpande, så skulle mjölk nämnden där genomföra en gynnsam avbetalningsplan för de avgifter, som tidigare blivit förfallna. Men det har dessutom både från min och mjölk nämndens sida sedan mer än år tillbaka varit önskvärt att försöka skapa möjligheter, varigenom man kunde lämna avgiftsbefrielse i ömmande fall.

Jag tror emellertid, att kammarens ledamöter förstå, huru svårt och ömtåligt läget här är. Det gäller jordbrukare, som regelmässigt besitta utmätningsbar egendom och där man med små enkla manipulationer kan försätta sig i sådan situation, att det ser ut, som om man befann sig i ekonomiskt trångmål. Möjligheterna att kringgå själva institutet äro med andra ord så stora, att man får lov att gå fram med största försiktighet. I mjölk nämnden håller man fortfarande på att undersöka möjligheterna för individuell prövning i ömmande fall och jag hoppas kunna förelägga riksdagen något förslag i detta avseende. Men jag får säga detta, att omständigheter, som på senare tid inträffat, försvåra ytterligare saken. Ty, ärade kammarledamöter, det beror väl icke på ingenting, att klagomålen över och obstruktionen mot avgiftsbetalningen äro så bestämt förhandenvarande inom vissa bestämda områden. Om det kommer ett dylikt klagomål, kan jag nästan med förbundna ögon säga, vilken av tre landsändar det kommer ifrån. De flesta komma från vissa delar av Värmland samt vissa delar av Gävleborgs och Västernorrlands län. Det är icke så utan, att vi på dessa orter kunna spåra ett inflytande från herr Kilboms meningsfränder och herr Kilbom i övrigt närstående grupper. Det finns otvivelaktigt på sina håll en organiserad obstruktion. Och det förstär envar, att just detta gör det så oändligt mycket svårare att hitta de vägar, man behöver gå för att kunna förfara med nödig humanitet.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Det är vad jag har att säga om alla dessa anklagelser från herr Kilboms sida. Och jag föreställer mig, att om herr Kilbom hade varit väl informerad beträffande åtskilliga av dessa fall, hade herr Kilbom kanske något dragit sig för att framdraga dem. Men jag skall icke närmare gå in på detta; man skall icke i onödan tala om enskildas förhållanden.

Medan jag ännu har ordet, skulle jag vilja ägna litet uppmärksamhet åt herr Kilboms profetiska förmåga. Herr Kilbom lär ju ha fått rätt, säger han, d. v. s. däruti att mjölkregleringen skulle kommit i baklås, befinna sig i ett förtvivlat och besvärligt läge. Herr Kilbom, den uppfattningen är så långt ifrån riktig, att motsatsen gäller. Jag måste erkänna, att i mitten av föregående sommar hyste jag vissa tvivelsmål om möjligheten att under förhandenvarande omständigheter upprätthålla mjölkregleringen sådan den är. Men efter den tiden hava inträffat ett par omständigheter, som göra, att mjölkregleringen står fastare i dag än någonsin förut. De två omständigheterna äro, den ena, att Tyskland på nytt kommit i marknaden, och att vi kunna sälja större kvantiteter smör till Tyskland till relativt fördelaktigt pris. Den andra omständigheten är, att smörkonsumtionen i landet under det sista halvåret i märkbar grad tilltagit. Denna upplysning rimmar ju litet illa med det där uttalandet, att mjölkregleringen skulle ha verkat minskande på konsumtionen. Herr Kilbom anförde till stöd för sig själv på den punkten lantbruksstyrelsen. Lantbruksstyrelsen är kanske något oförsiktig, men dock icke på långa vägar så oförsiktig som herr Kilbom. Det är nämligen på det sättet, att socialstyrelsen har påvisat, att under tiden från 1923 till 1933 har konsumtionen av konsumtionsmjölk minskat här i landet. Men då skall man observera, att vår nuvarande mjölkreglering har existerat sedan den 1 september 1933, på allvar genomförd. Alltså kan icke mjölkregleringen hava något utslag i denna siffra. Minskningen har inträffat före mjölkregleringen och måste följaktligen hänföra sig till andra omständigheter. Herr Kilbom påstod här, att vi socialdemokrater säga, att herr Kilbom och hans meningsfränder alltid ljuga. Vi säga icke *alltid*.

Herr Kilbom anförde till stöd för sin uppfattning om mjölkregleringens svåra läge en mängd yttranden, som kommit från olika håll. Jag vill visst icke förneka, att herr Kilbom kan finna stoff för sin frodiga fantasi i många av dessa yttranden. Men om man betänker, att de flesta av dessa äro skrivna utifrån vissa förutsättningar, för att gynna vissa bestämda intressen, får man kanske en liten smula taga sig till vara för att använda dessa uttalanden generellt. När t. ex. margarinindustrien hävdar den uppfattningen, att margarinaccisen lämpligen bör avskaffas, och att i stället smörproduktionen bör minskas, så vill jag icke säga något annat, än att en sådan ordning komme att vara till nytta för margarinindustrien och även för margarinconsumenterna. Men huru den komme att verka för Sveriges jordbrukare blir en annan sak. Om jag t. ex. tar det yrkande, som kommit fram från vissa fodermedelsimportörer, så säger man där, att margarinindustrien såsom varande en industri, som bearbetar utländska råvaror, lämpligen kan avskaffas. I stället skall man taga bort alla importhinder för kraftfoder, så att jordbrukarna bli i tillfälle att producera smör mycket billigare. Jag förstår mycket väl, att en sådan anordning kan vara till nytta för fodermedelsimportörerna, men om den är till nytta för jordbrukarna och konsumenterna är en annan fråga. Med ett ord sagt, herr Kilbom: se litet efter, vem intressen det är, som föras fram i yttrandena och som äro de avgörande.

Man frågar även: huru komma olika grupper av befolkningen i landet att beröras av de åtgärder, man föreslår? Det kan hända, att om jag går den ena vägen, kan jag gynna konsumenterna men samtidigt utsätta jordbrukarna för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

en katastrof. Det kan hända, att om jag går den andra vägen, gynnar jag jordbrukarna men ställer den stora allmänheten i ett svårt läge. Vår uppgift är icke att försöka ensidigt gynna något intresse utan att försöka fullfölja en politik, som såvitt möjligt gör rätt åt olika sidor. Och jag påstår, att den nuvarande mjölkregleringen har visat sig vara sådan. Den har givit åt landets jordbrukare ett mjölkpris, som de något så när kunna producera för. Den har gjort det möjligt för de norra delarna av landet att få ett något bättre medelpris än Skåne, vilket är naturligt med hänsyn till produktionsförhållandena, men samtidigt möjliggjort för svenska folket att upprätthålla sin fettkonsumtion. Ty kom ihåg, att trots allt, som gjorts här, stiger smörkonsumtionen, och margarinkonsumtionen har icke gått tillbaka. Detta system har skapat jämvikt mellan de olika grupperna, vilket visserligen innebär, att konsumenterna få nöja sig med att icke kunna utnyttja prissänkningen huru långt som helst, och att jordbrukarna få nöja sig med att icke få vilka priser som helst för sina produkter, men där man dock skapat en viss balans.

Men när herr Kilbom kommer och säger, att denna reglering är till nytta för godsägarna och storbönderna, men att landets småbrukare icke hava någon nytta av den, så har det roat mig att något analysera denna vanliga glosa från herr Kilboms sida. Jag har gjort den fördelningen, att jag säger, att de jordbrukare i vårt land, som ha mindre än fyra tunnland jord, kunna vi lämna åsido, ty deras mjölkproduktion är så ringa, att de icke under några omständigheter komma under mjölkregleringen. Sedan har jag delat på sådana jordbrukare, som ha mellan fyra och tjugo tunnland åker, och sådana, som hava därutöver. Vad visar vår statistik då? Jo, den visar, att det här i landet finns 95,000 jordbrukare över denna gräns, men 212,000 jordbrukare under gränsen. Låt mig sedan fråga: Huru många jordbrukare i vårt land betala mjölkavgifter? Jo, 10,000 av de mindre och 7,500 av de större. Det är en betydligt större procent stora jordbrukare, som betala mjölkavgift, än små jordbrukare. Vad visa mina siffror? Jo, att ytligt sett kunna 10,000 mindre jordbrukare knota över mjölkavgifterna — fastän de i grund och botten icke ha anledning till det, om man tränger till kärnan — men 212,000 mindre jordbrukare lämna sin mjölk till mejerier eller sälja lantsmör och tryggas genom mjölkregleringen till ett pris, som gör det möjligt för dem att existera. Herr Kilbom, det nyttar icke att komma med uppgifter, som vid närmare granskning visa sig absolut icke hålla.

Nu har jag här uttalat den meningen, att vår mjölkreglering nu står så fast, som den icke gjort förut. Då kan man naturligtvis, såsom herr Andersson i Rasjön och herr Pehrsson i Bramstorp här, framställa den frågan, varför man då skall fundera på och syssla med omläggning av mjölkregleringen. Men jag föreställer mig, att deras undran enbart var av retoriskt slag, ty jag kan ju icke ifrågasätta annat än att två partiledare väl veta vad som vi ha i tankarna. I nuvarande läge står vår mjölkreglering stark. Det behöves icke ändras något väsentligt på grunderna, även om vissa jämkningar här och var kunna vara nyttiga, men då få vi komma ihåg, att grunden för denna mjölkreglering är, att vi på utlandet kunna sälja vårt smöröverskott. Det ha vi garanti för att vi kunna, så länge England tillåter fri import. England är gentemot sina dominions skyldigt tillåta fri import till nästa höst. Men vad sker sedan, om England begränsar importen? Då står icke vår mjölkreglering lika säkert. Då kunna vi icke ha den sådan den är, utan vi måste finna utvägar för sådana jämkningar, som kunna ge mjölkproduktionen ett stöd även för tiden därefter. Riksdagen kan väl icke undgå att beredskapsvis besluta sådana omläggningar, som skola kunna tillgripas, om anledning finnes därtill.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr talman, jag vill resumera, att det finns visserligen i dag ingen anledning att säga annat än att mjölkregleringen står stark, men det finnes en framtid också, som det gäller för oss att sörja för, och det duger icke här att sticka huvudet under vingen och icke taga hänsyn till vad framtiden kan bära i sitt sköte. Den saken komma vi icke ifrån att pröva.

Herr talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Kilbom**, som anförde: Herr talman! Jag har endast lämnat en uppgift i fråga om mjölkkonsumtionens sjunkande, en uppgift, som, efter vad jag mycket riktigt angav, härrörde från lantbruksstyrelsen eller således från ett herr Sköld underlydande ämbetsverk. Om ämbetsverket lämnat oriktiga uppgifter, får herr Sköld lämpligen göra upp det med verket.

Herr Sköld påstår, att nuvarande bestämmelser icke ge regeringen möjlighet att befria från mjölkavgift annat än i generella fall. Men ögonblicket där-efter slår han ihjäl detta sitt påstående och säger, att befrielse kan ske, *när vederbörande saknar utmätningsbara tillgångar*, eller således i rent individuella fall. Det senare blir en bedömningsfråga. Då måste man till herr statsrådet i den socialdemokratiska regeringen ställa den frågan: Om en jordbrukare har det han behöver för livets uppehälle för att klara sig något så när, har han då eller har han icke utmätningsbara tillgångar?

Jag vill tillägga, att då man bedömer de här sakerna ur den synpunkten, att det är organiserad obstruktion, innebär ju det, att man har *en förutfattad inställning*. Herr statsrådet kunde inte förstå, varför motståndet företrädesvis kom ifrån Gävleborgs, Värmlands och Västernorrlands län. Efter alla de undersökningar, som han gjort, återstår det tydligen för honom en: att taga reda på hur fattigdomen bland små och medelstora bönder är fördelad här i landet. Undersöker han den saken, skall han komma till klarhet om att fattigdomen är störst bl. a. i Värmlands och Västernorrlands län. Kanske ha vi här förklaringen.

Vidare yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag ber endast till herr Kilbom få framföra den underrättelsen, att det finns i vårt land genom av regering och riksdag stiftad lag bestämt vad som är att anse såsom utmätningsbara tillgångar.

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Att jag begärde ordet omedelbart efter herr Kilbom berodde på en ren slump. Det finns sannerligen intet intresse från min sida att bemöta hans nu som vanligt ganska lasciva uttalanden. Jag har vid så många föregående tillfällen polemiserat mot herr Kilbom och hans anhängare, att jag också för tidsbesparingens skull anser mig nu kunna vara befriad därifrån. Som vanligt har herr Kilbom blandat ihop likt och olikt. Jag ger jordbruksministern rätt i att herr Kilbom visst inte alltid ljuger. Tvärtom, han för fram åtskilligt, som i och för sig är sant, men det framföres ofta i ett sammanhang, som likväl gör, att det *hela* blir falskt. Han har två metoder, som äro ägnade att något dupera vissa lyssnare. Den ena är, att han i framställandet av vissa krav på statsorganen — krav som bedömda isolerade vem som helst kan instämma i — alls icke tar hänsyn till, huruvida vad som kräves överhuvud taget är möjligt att genomföra eller inte. Den andra metoden vill jag karakterisera så, att han — hans uttalande i dag är ju ett särdeles gott exempel därpå — brukar göra en mängd påståenden, vilkas

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

riktighet ingen människa vill betvivla. Han säger t. ex., att nativiteten icke bör ökas, därest man icke kan se till, att de nytillkomna individerna bli ekonomiskt försörjda. Det är ingen människa, som bestrider detta. Men det är det sätt, varpå han utnyttjar sådana självklara påståenden, som gör, att innehållet i det hela blir falskt i stället för sant. Jag vill ingalunda berömma mig av att vara någon särdeles skicklig människokännare, kanske tvärtom, men jag har städse genom herr Kilboms dramatiska uppträdande fått intrycket av en aktör, som mindre är intresserad av, hur publiken sakligt bedömer vad han säger, och som mera njuter av den effekt, som hans friska humör och hans utmanande jargong gör på åhörarna. Under sådana omständigheter kan ju inte heller herr Kilbom själv ha något intresse av att jag närmare granskar hans anförande. För övrigt lade ju jordbruksministern upp detta på ett alldeles förträffligt sätt, vilket ju ytterligare gör det överflödigt för mig att polemisera mot herr Kilbom.

Herr talman, när jag begärde ordet på detta relativt tidiga stadium i remissdebatten, var min avsikt sålunda en helt annan, nämligen att understryka en sak, som enligt min uppfattning är av principiell vikt just i en remissdebatt. Vid regeringens beslut om preliminära åtgärder till lösande av den s. k. arbetsfredens problem hade statsministern ett uttalande, vilket omedelbart till förnyat liv väckte en trafik, som mer eller mindre högljutt pågått under många år både inom och utom riksdagen. Vad riksdagen angår har i år det säregna förhållandet inträffat, att riksdagsförhandlingarna i den ena kammaren rentav börjat med denna underliga trafik, vars stävjande, såvitt jag förstår, måste vara en angelägenhet av största betydelse för politiken och därmed också för vårt folk. Jag syftar på *användningen av de falska slagorden såsom politiska argument*. En hel del gott folk får därigenom sina politiska begrepp och ideal fullkomligt förvrängda. Det talas på den borgerliga sidan i allehanda ordalag vitt och brett om *friheten* och om de borgerliga, särskilt högern, såsom frihetens förkämpar, under det att socialdemokraterna vore frihetens förtryckare med diktatoriska tendenser, med statstväng och socialiseringssträvanden på programmet, allt till förfång för den enskildes insatser i samhällslivet. På dessa melodier har man också i dag spelat. Jag tänker därvid särskilt på herr Lindmans anförande. Dock förefaller det mig, som om man icke här nådde fullt upp till den skära lyrik, varav första kammarens ålderspresident var mäktig. Vad menade denne egentligen, när han talade om »frihetens ljusa botten», mot vilken socialdemokratien ställde sig så fientlig? Hade han alls någon verklig mening med ett sådant uttalande? Man tycks på det borgerliga hållet helt förbise den djupare innebörden i ett annat slagord, som man eljest med förkärlek begagnar sig av, och det är ordet lagbunden frihet. En lagbunden frihet — men märk väl, utsträckt till hela vårt folk! — en sådan frihet är det, som socialdemokratien kämpar för, men den bekämpar marodörernas frihet.

Med frihet kan ju här icke förstås något annat än möjligheten för en person att skaffa sig ställning och utkomst i livet. Hur förhåller det sig för närvarande med individernas möjligheter i detta avseende? Somliga ha dem i praktiskt taget obegränsad skala, flera ha dem i reducerad grad, men för den stora mängden av människor är den s. k. friheten att bestämma över sina levnadsförhållanden, över sin sociala och ekonomiska ställning, så begränsad, att de under alla förhållanden befinna sig i ett mer eller mindre utpräglat tvångsläge. Säger man, att detta är överdrift, då är man tanklös, och man borde med varandra jämföra t. ex. möjligheterna för å ena sidan torparsonen eller skogsarbetarsonen och å andra sidan den förmögne borgarsonen att välja levnadsbana och göra karriär. De för-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ra äro för sin utbildning alls icke fria, utan de äro *bundna* vid torvan eller skogen, men för den senare stå snart sagt hela världens utbildningsmöjligheter till förfogande. Svängrummet är i ena fallet praktiskt taget intet, i andra fallet obegränsat. Kan man verkligen tala om frihet i båda fallen? Socialdemokratien strävar efter att gradvis befria de på antytt sätt fångna ur deras tvångsläge eller att åtminstone lätta på de band, som fjättra dem. Men sådant kan icke åstadkommas på annat sätt än därigenom, att de, som ha det bättre ställt i frihetsavseende, få lov att maka åt sig. Detta helt enkelt därför att tvångsläget i fråga är en följd av dessas alltför vidsträckta frihetsmöjligheter. Vill man verkligen bereda största möjliga frihet åt *folket*, då måste man arbeta för en inskränkning i den frihet, som *icke går* att förena med en frihetsökning åt det stora flertalet medborgare. Den frihet, som på detta sätt måste inskränkas, kan man — just med samhällsidén för ögonen — ganska väl karaktisera såsom en marodörernas frihet. Att framställa dennas bekämpande såsom fientlighet mot den enskilda friheten, det är sannerligen att söka ställa saken på huvudet. Det är verkligen att allt för starkt vilja ockra på publikens kortsynthet eller slöhet, så vida man icke öppet utgår ifrån, att friheten är en förmån, som enligt sin egen natur blott *borde* tillkomma en överklass, som just därigenom *måste* skilja sig från en utsugen underklass. Det är en frihet, mina damer och herrar, av detta säregna slag, en frihet, som inom sig för mängder av oförvitliga medborgare faktiskt inrymmer slavens tvångströja, det är en sådan »frihet», som råkar i fara genom socialdemokratisk politik. Socialdemokratien bestrider ingalunda sin fientlighet mot en sådan »frihet». Jag tror jag talar i alla socialdemokraters namn, då jag säger, att socialdemokratien är *stolt* över sin kamp emot densamma.

Herr Lindman föreföll mig litet matt i början, men plötsligt syntes han bli inspirerad. Detta inträffade i samband med hans karakterisering av den tillsatta arbetsfredsutredningen såsom syftande till en »radikal omdaning av hela vårt produktionssystem». Nu förstod man vad klockan var slagen. Spöktimmen, d. v. s. timmen för det socialistiska spöket, nalkades! Regeringen vore enligt herr Lindman inne på rena socialiseringsvägar. Statsverkspropositionen innefattade klart socialistiska planhushållningsförslag. Det vore emellertid inte bara herr Lindman utan också en stor del av befolkningen här i landet, som vore förskräckt över dessa statsingripanden och över dessa monopolbildningar.

Jag tror emellertid, att jag kan vara herr Lindman och dem, vilkas talan han för, till litet hjälp i deras ängslan. Det förhåller sig nämligen med socialiseringstanken i socialdemokratisk politik på ett sätt, som mycket påminner om det förmenta socialdemokratiska frihetsförtrycket. Socialisering är ett mångtydigt ord. Så som det användes av våra motståndare är det den rena förvanskningen. Det är dock icke fair play att mot den nuvarande socialdemokratien åberopa de enligt sakens egen natur stundom ofullgångna formuleringar, i vilka rörelsen måst kläda sina idéer på ett tidigt utvecklingsstadium, då det ännu icke var möjligt att begagna sig av erfarenhetens lärdomar. Den socialdemokratiska regeringen borde ju i anständighetens namn ha rätt att bli bedömd utslutande efter sina *gärningar* och icke efter de falska etiketter, som man klistrar på dessa. Socialdemokratien såsom politiskt parti har samma anspråk på att bli bedömd efter sina faktiska strävanden. All socialisering för socialiseringens egen skull är socialdemokratien fullständigt främmande. Vi syfta icke till något annat än vad alla sansade människor måste kunna begripa innefatta en förbättring i den stora mängdens ekonomiska och sociala villkor. Statsministern uttryckte det nyss så, att vi sträva efter hela folkets trygghet och goda utkomst, likgiltigt om socialiseringseti-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ketten kan anbringas därå eller icke. Detta borde också alla partier kunna förstå. Sverige såsom ett verkligt hem åt Sveriges folk! *det* är det ideal, som socialdemokratien ärligt ställt framför sig. Detta kan icke på annat än förfalskade grunder bestridas. Partiets politik under alla dessa år och icke minst under de sista åren torde därvid tala sitt eget språk. Vilja våra motståndare, såsom nu senast herr Andersson i Rasjön, ävlas att kalla detta för ett socialiseringsideal, så må de göra det. Men de böra då också upplysa sina åhörare därom, att denna socialisering icke betyder någonting annat än ett försök att realisera det nutida samhällets egen idé. De böra upplysa sina åhörare därom, att socialisering har pågått och måst pågå sedan urminnes tider, allt ifrån samhällets begynnelse. De böra upplysa dem om, att särskilt kraftiga socialiseringsuttryck förekommo i vårt land under en Gustav Vasa, en Karl XI, och de böra till sist upplysa dem om, att skillnaden mellan nu och förr i avseende på denna socialisering endast beror därpå, att man numera i olikhet mot fordoms dags allmänt nödgas erkänna, att samhället och dess fördelar äro till för *alla* medborgare och icke blott för vissa privilegierade hopar.

Såsom skett tillföre i denna församling, och som nu indiceras genom de gapande bänkarna i kammaren, kommer man naturligtvis att avfärda mina synpunkter — eller åtminstone söka avfärda dem — såsom vore de allenast teoretiska spekulationer. Jag vågar detta oaktat tro, att deras beaktande skulle medföra ganska betydande praktiska konsekvenser för politiken i landet. Jag menar ingalunda, att socialdemokratien skulle ha någon företrädesrätt att avgöra vad som i skilda avseenden kan vara det bästa för vårt folk. Att också socialdemokratien kan begå principiella misstag är en självfallen sak. Att närmare ingå därpå finns det ju så mycket mindre anledning till, som några sådana misstag i den nu aktuella politiken icke hava blivit påvisade. Lika litet har jag avsett att närmare beröra den frågan, hur arbetarrörelsen på bästa sätt skall kunna befrias från vissa ur socialdemokratisk synpunkt förkastliga metoder, vilka rörelsen övertagit, märk väl, just ifrån den borgerliga ekonomiens principer. Självfallet måste här socialdemokratien gå mycket försiktigt tillväga, så att icke skada uppstår i stället för gagn. Och en sak borde här i outhärlig *eldskrift* stå tecknad för alla arbetarrörelsens belackare, och det är, att *det* inkräktande på den personliga friheten, som kan vara en följd av nu antydda metoder inom arbetarrörelsen, det är såsom en droppe i havet i jämförelse med *den* frihetsförkvävande tendens, som tar sig uttryck i vissa borgerliga anlopp emot den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik. Jag tänker härvid närmast på herrar Lindman och Trygger. Det är ingen överdrift att påstå, att man här silar mygg och sväljer kameler, eller för att tala i en högre stil, att man gör rabalder av grandet i sin broders öga men icke vill se bjälken i sitt eget.

Herr talman! Jag hade ursprungligen tänkt att här sätta punkt. Jag hade tänkt att nöja mig med detta betonande av vikten därav, att denna de falska slagordens taktik, som jag nu belyst, varder stävjad. Såsom mitt partis ende jurist i denna kammare kan jag dock näppeligen underlåta att också beröra förslaget om den så kallade tredje mans rätt till neutralitet i ekonomiska konflikter. En del tidningar hade förespått, att lagrådets yttrande över det av regeringen remitterade förslaget skulle giva oppositionen emot detta ökad vind i seglen. Detta har emellertid hittills icke mera avsevärt avspeglat sig i debatten. Saken berördes visserligen av samtliga de tre borgerliga partiledarna, mera aggressivt — efter vad det föreföll mig — dock blott av herr Lindman. Men icke ens denne syntes på denna punkt hava varit riktigt i sitt esse. Kanske känner man sig nu efter lagrådets yttrande så pass säker på framgången av sin egen ståndpunkt och sin kritik emot regeringens lagför-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

slag, att man anser sig kunna taga frågan med mera ro tillsvidare. Jag medger emellertid gärna, att det först när propositionen ligger på riksdagens bord är tillfälle att mera ingående diskutera hithörande synnerligen intrikata spörsmål. Dock skall jag redan nu tillåta mig några allmänna anmärkningar i saken just på grund av det läge, vari denna synes ha kommit genom lagrådets yttrande.

Jag erkänner villigt, att lagrådets yttrande innefattar en intressant belysning av detta ämne ur lagstiftningssynpunkt. Det är också självfallet, att detta yttrande utmärker sig för en utpräglad *strävan* efter saklighet och objektivitet. Men detta är en sak. En annan sak, som synes vara starkt i behov av beaktande här, är den, att lagrådet i denna fråga näppeligen kan betraktas såsom en *särskild* auktoritet, åtminstone icke på samma sätt som i de flesta andra lagfrågor. Naturligtvis var det riktigt, att förslaget remitterades till lagrådet. Redan grundlagen krävde detta. Men de auktoritetstrognas både inom riksdagen och utanför densamma måste här taga hänsyn till, att lagrådets egentliga kompetens ligger på de rent juridiska lagarnas område. När det, såsom här är fallet, rör sig om en lag med starkt framträdande bakgrund i speciella sociala förhållanden, kan det starkt betvivlas, att lagrådet annorlunda än i det rent juridiska utformandet sitter inne med någon särskild auktoritet att bedöma saken. Ingen av lagrådets ledamöter skall kunna känna sig på något sätt kränkt av detta påstående, detta så mycket mindre som en indirekt antydning därom, efter vad det synes mig, har givits i lagrådets eget yttrande. Det är ett obestridligt förhållande, att vår domarkår, hur förträfflig och skicklig den än månde vara i övrigt, ofta är allt för desorienterad angående just sådana sociala problem, som i detta fall äro av rent dominerande betydelse. Jag menar alltså, att icke ens den mest auktoritetstrogne här utan vidare borde godtaga det slut vartill lagrådet kommit, utan blott i den mån de av lagrådet framlagda grunderna visa sig hållbara. Och detta återigen synes mig som sagt vara en sak, som lämpligast diskuteras, först när man får del av regeringens ståndpunkt till dessa grunder.

Jag skall i anslutning till frågan om strejkbrytarnas ställning söka ytterligare belysa, vad jag nu har åsyftat. Lagrådets resonemang i fråga om oorganiserade strejkbrytare är fullt logiskt *utifrån en viss utgångspunkt*, nämligen den utgångspunkten, att å de oorganiserade — jag citerar — »icke vilas en av samhällsförhållandena betingad skyldighet till solidaritet» med deras klassbröder. Men denna utgångspunkt är ingenting att bygga på, därför nämligen att frågan om tillvaron av en sådan solidaritetskyldighet är något fullständigt subjektivt. Den är nämligen beroende på, vilken ideologi i förevarande avseende som bedömarens själv ansluter sig till.

Det finns med andra ord två skilda åsiktsläger att taga hänsyn till i den fråga, som lagrådet bedömt blott utifrån det ena åsiktslägret. Till detta läger höra bland andra just lagrådet och det överväldigande flertalet av landets domare och andra *jurister*. Till det andra lägret hör bland andra *kärnan av Sveriges arbetarstäm*. Att nu juristernas åsikt såsom sådan skulle vara av högre värde kan icke hävdas, och detta av den anledningen, att juristernas åsikt i ämnet lika väl som arbetarnas är beroende på värderingar, som icke ha det ringaste med den verkliga juridiska fackmannabildningen att skaffa. Juristernas uppfattning om solidaritetskravet i förevarande fall är betingad av den miljö, som varit bestämmande för deras uppfostran. Och det motsvarande gäller i fråga om arbetarnas uppfattning. Här stå två sociala, om man så vill moraliska värderingar emot varandra. Alla divideringar om, att den ena värderingen är av högre kvalitet än den andra, äro fullkomligt orkeslösa. Medger man detta enligt min mening ofrånkomliga förhållande,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

då synes också resultatet vara givet: en lag i lagrådets anda, såvitt fråga är om strejkbrytare, skulle bli till samhällelig skada och icke till något gagn. Att en sådan lag, såsom man på sina håll föreställer sig, skulle kunna verka uppfostrande, d. v. s. kunna rycka moralen hos arbetarbefolkningen med sig, synes mig helt enkelt otänkbart. Lagen skulle tvärtom åstadkomma en moralisk uppresning på denna punkt. Den skulle i denna del varken med lock eller pock kunna efterlevas, och såsom biverkan skulle med all sannolikhet jämväl inträda en förslappning i fråga om respekten för den näringsidkarnas neutralitet, som andra delar av lagen eljest skulle kunna ha förmåga att uppfatta. Det kan visserligen vara sorgligt att höra sådant för dem, som med liv och själ anslutit sig till juristmajoritetens åsiktsläger. Men därav förändras dock ingalunda den sakliga situationen. Man får äntligen lära sig förstå, att samhällslivet icke hur som helst låter böja sig efter lagarna. En lag av sådant slag som den ifrågavarande kan enligt sakens egen natur blott ha en begränsad effekt, hur än paragraferna i lagen formuleras. Spänner man här bågen för hårt, då brister den. Ohägn kommer därav i stället för gagn. En klok lagstiftare frestar därför icke lagarna utöver deras förmåga. Med hänsyn särskilt till förevarande lagstiftningsfråga tillåter jag mig lägga den ärade kammaren detta på hjärtat.

Därmed, herr talman, har jag sagt vad jag för närvarande önskade säga i detta ämne.

Herr Nylander: Herr talman! Jag brukar sällan deltaga uti remissdebatterna, men på grund av den prägel, som finansplanen i årets statsverksproposition erhållit, anser jag det med hänsyn till de intressen, som jag kan anses närmast företräda, vara min oavvisliga skyldighet att deltaga i denna debatt.

Ehuru tillhörande oppositionen vill jag därvid börja med att framföra min lyckönskan till regeringen i en sak, nämligen till konjunkturförbättringen.

I finansplanen polemiserar, såsom herr Lindman redan påpekat, finansministern emot dem, som förfäktat, att bättre konjunkturer i vissa länder med därav följande svensk exportökning är det viktigaste, och det ojämförligt viktigaste momentet i den lättnad, som i ekonomiskt hänseende sedan 1933 inträtt, och som tills vidare råder i vårt land. Herr finansministern säger på ett ställe, att exportökningens roll överdrivits. Jag finner emellertid, att man ifrån den motsatta sidan överdrivit de vidtagna statsåtgärdernas betydelse, låt vara att hans excellens herr statsministern i dag här framhållit, att han för sin del ingalunda vill underkänna våra synpunkter. Jag vill för min del visst icke underkänna den roll som de vidtagna stödåtgärderna för jordbrukets vidkommande spelat och den nytta, som vår modernäring haft av dessa stödåtgärder. Jag tror emellertid mera på de naturliga återhämtningsmoment, som ligga uti exportens tillväxt, än på de konstlade krisåtgärderna. Jag kan ju i detta sammanhang erinra därom, att de preliminära exportsiffrorna från januari till november förlidet år i jämförelse med samma siffror för år 1933 visa en ökning av 178 miljoner. Då såvitt jag kan förstå december månad varit en god exportmånad, antar jag, att ökningen under år 1934 i förhållande till 1933 års export kommer att uppgå till ett par hundra miljoner.

Att vi ha det så bra i vårt land, att näppeligen något annat land har det bättre, torde emellertid ytterst ha sin grund uti ett förhållande för vilket vi ha Vår Herre att tacka, nämligen våra naturliga resurser och våra goda transportmöjligheter för resursernas utnyttjande. Härtill kommer vårt folks

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

förmåga att tillgodogöra sig möjligheterna och med dem som utgångspunkt förstå att bygga upp en rationell produktion av varor, som både vi här hemma och världen i övrigt behöva.

Det är detta jämte vår valutapolitik — vilken sistnämnda jag emellertid icke alls räknar till krisåtgärderna — som enligt min mening framför allt gjort, att vårt land trots alla prövande påfrestningar kunnat gå igenom krisen lindrigare än andra länder och nu kommit längre på återhämtningens väg än de flesta. Det är dessa omständigheter, som enligt min mening göra, att vi, för att använda finansministerns ord, icke motståndslöst behövt följa med i alla internationella konjunkturväxlingar. Det kan vara av intresse att notera, att vi i förhållande till andra länder trots alla svårigheter som mött vår exporthandel under krisen, till och med i någon mån kunnat öka vår procentuella andel i världshandeln nämligen från 1.4 procent år 1929 till 1.54 procent år 1933, i sanning en ganska intressant siffra.

Finansministern kritiserade emellertid i sitt yttrande de nuvarande formerna för det ekonomiska livet och hänvisade till samfällt ingripande i olika former såsom den enda framkomliga vägen i vår strävan att taga de produktiva krafterna i bruk och främja en från samhällets synpunkt önskvärd fördelning av köpkraften.

Såsom en röd tråd i det polemiska avsnitt i finansplanen, där dessa frågor behandlas, går detta underkännande av det fria näringslivet, i vilket såsom ett ofrånkomligt led krisperioder synas ingå. Målet att undvika dessa och få till stånd den nödvändiga rörlighet eller anpassning, som är förutsättningen för att produktionen skall kunna hållas i gång, kan enligt statsverkspropositionen synbarligen endast uppnås genom mer eller mindre långtgående statliga ingripanden i näringslivet. Vad som i finansplanen härvidlag anföres är såsom en känd nationalekonom påpekat ett program för praktisk socialism, vilket jag i min enkla mån i stället vill kalla ett program för socialistisk opraktiskhet, som kan komma att stå vårt folk dyrt, om det skulle realiseras.

Ty är det någon som verkligen vill tro, att den omnämnda rörligheten och anpassningen lättare vinnes genom statliga ingripanden och en statlig dirigering av näringslivet än genom dettas fria arbete inom lagens ram? Vi ha ju vissa minnen från kristiden, som vederlägga detta. Vi se hur förhållandena utvecklats i andra länder, där staten är den allt bestämmande inom näringslivet. Visst begås inom detta många försyndelser — detta är jag den förste att medgiva — men detta skulle förvisso även bli fallet i det mest välkonstruerade socialistiska samhälle. Mot dylika försyndelser och felaktigheter skall samhället ställa en lagstiftning, som stoppar eller bestraffar avarterna, en sak som de lojala näringsidkarna städse strävat efter, men man skall i övrigt låta individen komma till sin rätt.

Det är rätt intressant att konstatera, hurusom finansministern på ett ställe i finansplanen själv drar fram ett exempel på statens oförmåga att avväga tillgång och efterfrågan, nämligen på sid. 19, där han om statsingripandet på jordbrukets område säger, att detta stimulerat till en större produktion än vi ha lust eller köpkraft att konsumera. Ja, detta är ju talande nog.

När jag är inne på denna planhushållning kan jag icke underlåta att framdraga ett ganska drastiskt exempel på vart en sådan hushållning kan leda. Detta exempel är hämtat från ett annat land ute i Europa, där man råkat få en överproduktion på gäss. För att komma till rätta med denna överproduktion har man nu måst gå planhushållningens väg, vilket skett på det sätt att varje tjänsteman under november och december tilldelats särskilda gåskort.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Enligt dessa måste han för varje 50 litas av lönen — det är Lithauen det här gäller — konsumera en gås. Om vederbörande har 500 litas i månaden, måste han följaktligen konsumera 10 gåsar i månaden. Jag tror, att, även om vår högvördiga regering till stor del består av skåningar, den likväl ganska snart skulle bli mätt på en sådan gåsplanhushållning.

Regeringen har emellertid tydligen efter finansplanen att döma på känn att en del under sistlidna år vittagna åtgärder och de tendenser, som i ekonomiskt hänseende från dess sida göra sig gällande, väckt en djup oro i vida kretsar, ty i stor utsträckning giver finansplanen ett intryck av »qui s'excuse s'accuse», den som ursäktar sig, anklagar sig. Man söker, som kammarens ledamöter utan tvivel lätt kunna finna i finansplanen, på alla sätt framhålla hur oberättigad en dylik oro är. Att den i högsta grad existerar, kan emellertid i finansplanen icke bestridas. Hans excellens herr statsministern har här i dag begagnat tillfället att försöka lugna allmänheten. I statsverkspropositionen försöker man alltså lugna de oroliga inom näringslivet genom en akademisk polemik, som i förförisk ton framhåller vad som genom statsåtgärder kan göras till näringslivets bästa, men som uteglömmer i vilken omfattning olika statsåtgärder i olika länder bidragit till att riva ned det för alla länder så viktiga internationella varuutbytet, liksom man glömmer vad den på en relativ näringsfrihet grundade ekonomiska utvecklingen i världen före 1929 betydtt för mänskligheten.

När man vet att vårt land nu generellt sett befinner sig i en relativ högkonjunktur och att de tryckande kristidsskatterna trots detta icke kunnat minskas eller avskrivnas, när man ser att regeringen, trots den nedgörande kritik som det föreslagna kaffemonopolet på sin tid erhöll från alla sakkunniga instanser, nu ånyo upptagit denna fråga, när man ser att regeringen ånyo föranstaltat utredning om bensinmonopol och monopol på brännolja och när man därtill lägger de redan kommittéfärdiga utredningarna rörande statsmonopol på läkemedel och radioverksamheten och de uttalanden, som från regeringens sida gjorts i fråga om direktiven för den kommitté, som skall utreda frågan om arbetsfreden, ja, då vill jag fråga, tror verkligen regeringen att alla vackra talesätt i statsverkspropositionen kunna förmå lugna den oro, som i dessa tider spritt och sprider sig runt Sveriges land? Efter alla de opinionsyttringar i fråga om monopol, som förekommit icke blott från företagarnas utan även från de tusental anställdas sida, tror jag, att t. o. m. regeringen måste svara nej på den frågan.

Hans excellens herr statsministern har i dag bagatelliserat denna oro och ansett den vara alldeles oberättigad, bl. a. då det gäller frågan om förändring av radioverksamheten. Jag vill häremot säga, att det nog blir tillfälle att återkomma till den frågan, som icke är så enkel. Det är en mängd allvarliga synpunkter, som böra läggas på densamma. Jag behöver endast hänvisa till vad som yttrades därutinnan vid det opinionsmöte, som hölls i går här i Stockholm.

Vad det föreslagna oljemonopolet beträffar kan jag meddela, att jag från ett mycket känt, stort industriföretag erhållit en mycket intressant skrivelse, vari man framhåller vådorna av en skatt på de vanliga brännoljorna. Det blir tillfälle att återkomma även till den frågan, men för att endast giva en försmak av vad höjda pris å brännolja betyder, kan jag omnämna, att de naturligtvis approximativa siffrorna i nämnda skrivelse giva vid handen att, om man exempelvis skulle få en skatt på, låt mig säga, 5 öre per liter råolja, skulle detta för en lantgård om 100 tunnland, där man använder traktor, medföra en ökning i bränslekostnaden med 180 kronor per år. För en gård om 300 tunnland blir motsvarande ökning 250 kronor och för en större gård med sta-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tionär drift för tröskverk o. s. v., 500 kronor. För en fiskebåt av västkusttyp med motor om 100 hästkrafter skulle en skatt på endast 1 öre medföra en ökning av bränslekostnaden med icke mindre än 600 kronor per år.

I skrivelsen har också framhållits, att man på många håll där man använder olja för sina brännugnar, är mycket orolig för att den nu pågående utredningen skall leda till fördyring av oljepriset. Man har nämligen inom svensk industri övergått från koksugnar till oljeugnar och därpå nedlagt betydande kapital. En fördyring utav oljan skulle emellertid medföra en nödvändig återgång till kokssystemet och då skulle de gjorda kapitalutläggningen vara förgäves.

Jag nämner endast dessa få exempel för att visa, att det verkligen överallt råder en betydande oro inom näringslivet inför alla de uttalanden som regeringen gjort och de åtgärder på monopolområdena, som den genom dessa utredningar föranstaltat. Att denna oro icke enbart är begränsad till de områden, som dessa utredningar nu gäller, utan att den sprider sig överallt kan icke bestridas liksom det ej heller kan bestridas, att denna oro är ägnad att dämpa företagsamheten. Jag vill även härvidlag framdraga ett litet exempel ur min egen praktiska erfarenhet.

Nyligen träffade jag en av landets mera kända större industrichefer, som mig veterligt aldrig brukar lägga sig i politik. Han sade vid ett resonemang om vår arbetslöshet ungefär som följer: »Ja, vore skattetrycket icke så hårt och vore jag säker på att ingenting nytt inträffar på skatteområdet eller att man inte kommer att drabbas av andra besvärande åtgärder från det allmännas sida, skulle jag sätta i gång en ny tillverkning, som skulle passa utmärkt som komplement till min nuvarande och skaffa sysselsättning åt en hel del folk, men jag vågar inte.» Vad skall han och massor av andra med honom säga, när de nu i finansplanen finna följande: »En närmare prövning av varje område för sig ger enligt min mening otvetydigt vid handen att bistånd, planläggning och kontroll från samhällets sida äro nödvändiga förutsättningar för ett framgångsrikt arbete», och på ett annat ställe i finansplanen läsa, »att även från andra synpunkter det ekonomiska livet och de ekonomiska organisationernas utveckling tvingar fram till övervägande samma frågor om det allmännas reglerande uppgifter inom näringslivets område.» Resultatet av allt detta måste bli, att oron sprider sig och företagargandan försvagas, hindrande uppsugningen av arbetskrafter.

Av nyssnämnda och andra yttranden i finansplanen framgår tydligt, trots alla vackra ord, även här i dag från hans excellens herr statsministern, att man från regeringspartiets sida tycks förbereda en framstöt mot ett socialistiskt samhälle liksom man gjorde år 1928, men nu med andra argument än då.

Detta är ett faktum, som efter den nu föreliggande finansplanen bör av alla Sveriges medborgare allvarligt besinnas och icke minst bland de besinningsfulla arbetare, som vilja låta sak gå före politik.

Och hur stämma dessa monopolplaner och denna insnörning av näringslivets frihet med den demokrati, som regeringspartiet städse säger sig så ivrigt kämpa för? Den verkliga demokratin skall väl icke enbart omfatta rösträtt, yttranderätt o. s. v. utan även rätt till att inom gällande näringslagstiftning fritt få ta initiativ, arbeta och bidra till att driva det hela framåt.

Regeringen vet väl, att vi från vårt håll icke önska strid i onödan utan samförstånd, men jag hoppas, att regeringen också inser, att det efter den finansplan som nu ligger på kamrarnas bord är vår självklara plikt att se sanningen i ögat och gå till attack mot tvångshushållning och andra socialistiska idéer

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
 samt möta upp till försvar för de principer, som vi för vår del anse vara de rätta för vårt lands fortsatta utveckling och vårt folks välfärd.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 5.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

fru *Gillner-Ringenson*, nr 66, om anslag till kapitalökning för studielånefonden;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 67, om viss ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor;

herr *Aqvist*, nr 68, angående åtgärder mot extra-ordinariesystemet inom statsförvaltningen;

herr *Henrikson m. fl.*, nr 69, om avveckling av arbetslöshetskommissionen m. m.;

herr *Pehrsson* i *Bramstorp m. fl.*, nr 70, angående viss ändring i gällande bestämmelser om beskattning av fast egendom;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 71, om viss ändring i lagen om offentlig arbetsförmedling;

herr *Ström m. fl.*, nr 72, angående åstadkommande av en modern hyreslagstiftning;

herr *Elmroth*, nr 73, angående viss ändring i lagen om allmän pensionsförsäkring;

herrar *Thorell* och *Olsson* i *Staxäng*, nr 74, om sänkning av räntan å ogulden köpeskilling för såld fast kronoegendom;

herrar *Olsson* i *Staxäng* och *Thorell*, nr 75, angående viss ändring i gällande villkor för lån från allmänna nyodlingsfonden och norrländska nyodlingsfonden;

herr *Andersson* i *Södergård m. fl.*, nr 76, om höjning av det i statsverkspropositionen äskade anslaget till kurser i trädgårdsskötsel;

herrar *Olsson* i *Ramsta* och *Osberg*, nr 77, om kapitalökning för arrendegnehemsfonden och arrendelånefonden;

herr *Aqvist*, nr 78, angående ökat skydd för enskilda företags pensionsfonder;

herrar *Aqvist* och *Nyblom*, nr 79, angående åtgärder till höjande av filmkulturen m. m.; och

herr *Elmroth*, nr 80, angående åtgärder för anläggning av badinrättningar å landsbygden.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.29 e. m.

In fidem
 Per Cronvall.

Torsdagen den 17 januari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Herr andre vice talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr **Meyerhöffer**, som anförde: Herr talman! Under den debatt, som fördes före middagen, framhölls, att hur stora motsättningar, som än kunna finnas, hade dock en viss avspänning ägt rum på det ekonomiska och sociala området i vissa frågor. Det är klart, att en var kan inte annat än med tillfredsställelse hälsa en avspänning av denna art i de politiska striderna. Men jag tar här till orda i några frågor, som mindre ha dryftats under den förda debatten, och där regeringens politik har varit ägnad att i många kretsar framkalla förvåning och i andra oro. Jag menar då först regeringens utrikespolitik.

I vårt land ha vi ju i mer än 100 år fört en obruten och sträng neutralitetspolitik, och det är att hoppas att den strävan alltid måtte förefinnas att hålla vårt land utanför uppgörelser av den art, som jag här antyder. I och med vårt inträde i Nationernas förbund är det emellertid slut med neutralitetspolitiken i gammal bemärkelse. Jag påminner om de mycket starka erinringar, som i debatten för 14 år sedan framfördes från ledande högerhåll mot vårt inträde i förbundet. Det var ju för övrigt inte endast från det hållet, som invändningar gjordes, utan även från den politiska grupp, där min nuvarande höge krigsherre, statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, då var främste man. Han levde ju då i sin radikalisms klang- och jubeldagar, och han såg liksom hans grupp med synnerlig oro, att vi skulle ansluta oss till Nationernas förbund. Lång tid var det ju så, att ingen ansåg, att ett medlemskap i förbundet skulle medföra några egentliga risker. Under det gångna året har dock inträffat en del tilldragelser, som aktualiserat detta spörsmål och kommit mången att fråga: vart skola vi egentligen glida hän. Jag nämner då först vad som skedde i Genève under ordförandeskap av hans excellens herr utrikesministern, då Sovjetryssland gjorde sitt inträde i Nationernas förbund. Herr talman, jag förklarar, att jag ingalunda skall sälla mig till den kör, som tagit hyllningen av excellensen på entreprenad. Jag har visst inte för avsikt att på något sätt blanda mig i några inre förhållanden i Sovjet, ty varje stat äger ju rätt att forma sitt liv på sätt, den staten anser vara bäst. Men den omständigheten, att ett land som Schweiz, vars fredspolitik ingen sätter i tvivelsmål, gick emot denna sak, är ju på sitt sätt betydande för stämningen i stora delar av världen, och ingen kan väl egentligen tro, att man i och med detta på något vis främjat freden och dess intressen. Vad som kanske oroar många allra mest är dock den ovisshet, som råder, om

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vi i och med detta ha kommit in i något system, där större makter föra ordet och fälla utslaget, på sätt vi förr icke ha varit vana vid i vår yttre politik.

Det överraskande meddelandet om Saarexpeditionen var den andra tilldragelsen. Herr talman! Från socialdemokratiskt håll har man ju med synnerlig skärpa betonat, att när det gäller polistjänst, skall militär trupp icke komma till användning, och, herr talman, även jag står på den ståndpunkten. Det må nu gälla företag inom eller utom Sverige, så bör framför allt icke militär, som omfattar värnpliktig trupp, komma till polistjänsts användning annat än i trängande fall. Detta i förbigående.

Vad som i detta sammanhang emellertid har intresserat mera, är ju de anföranden, som hållits av de män inom regeringen, som mer än andra haft tillfälle att följa med i den större politiken. Jag nämner dem i den kronologiska ordningsföljden efter de anföranden, som hållits: statsrådet Undén och hans excellens utrikesministern. Båge ha betonat, att nu ha vi lämnat ett gammalt, ett äldre system i politiken. Den gamla neutralitetspolitiken existerar icke längre, och, som hans excellens utrikesministern uttryckte sig, vi ha nu kommit in i ett system med de kollektiva åtgärdernas väg.

Jag vill omnämna, att i sitt föredrag talade utrikesministern om vissa oansvariga kretsar och att en del göra gällande, att vi kommit i den ena kombinationen men andra i en annan kombination. Det är inte för att anklaga utan för att få den större klarhet i politiska avseenden, som särskilt när det gäller utrikesärenden, skulle präglade socialdemokraterna vid makten, som jag här tar till orda.

Om vi tänka på de förhållanden, under vilka Sverige gjorde sitt inträde i Nationernas förbund, det motstånd, som restes från högerhåll och från den nuvarande ledamoten av regeringen, statsrådet Vennerström, och vi vidare hålla fast vid, vad den dåvarande utrikesministern Hellner yttrade om vår skyldighet att deltaga i sanktioner, så är det inte att förundra sig över, om efter de remarkabla ord, som hans excellens utrikesministern uttalade i sitt stora anförande mer än en frågar: Ha vi icke nu kommit in på en väg, där vi ha lämnat gamla, beprövade metoder? Vi måste också fråga: Hur långt skall egentligen detta leda? Utrikesministern ställde sig i sitt anförande i sina slutord så att säga på den planetariska ståndpunkten, och han såg från sin höga utsiktspunkt litet överlägset, om jag så får säga, på oss, som dväljas under mera oklara förhållanden i politiskt avseende och endast kunna stå spörjande och frågande.

Så vitt jag förstår gör väl vår geografiska belägenhet och våra maktresurser det naturligt, att det framför allt är inom den baltiska intressesfären, som vi ha att göra oss gällande. Så mycket mera överraskande blev det under sådana förhållanden, att den resa, som hans excellens utrikesministern ju hade haft för avsikt, enligt vad pressen meddelade, att företaga till Riga, blev inhiherad, framför allt när man tar hänsyn till de synnerligen egendomliga kommentarer, som den socialdemokratiska tidningen *Ny Tid* fogade till denna inhiherade händelse.

Om man nu ser på det utrikespolitiska läget, är det ju klart, att det för en enkel riksdagsman, som på det parlamentariska området intar en menigs ställning, ofta inte är så lätt att ha en klar uppfattning om förhållandena, men jag måste å andra sidan säga, att vad som här har yttrats under uppmärksammade former av våra främsta män inom regeringen i olika föredrag har icke varit ägnat att skingra farhågorna, utan för många, som visst inte söka sak på något sätt med regeringen, har det i stället skapat en ganska utbredd och enligt min mening naturlig oro. Hur som helst, herr talman, har det icke varit någon utåt synlig korrespondens inom den nuvarande regeringen. Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vet inte, vilken ställning statsrådet Vennerström numera intar till de frågor, som det här gäller, om vi jämföra läget med det för 14 år sedan. I varje fall tycks inte oron vara överväldigande, om man ser på den huvudtitel, som han företräder, när vi studera årets statsverksproposition. Det var ju med synnerlig tillfredsställelse, som man kunde ta del av hans excellens statsministerns förklaring före middagen angående försvarsfrågans utformning, och för den, vilken i likhet med undertecknad har sina tidigare officersminnen förlagda till år 1914, står det alldeles klart, att något försök att skapa en härordning på värnpliktens grundval mot det största partiet i landet bör man, om därtill finns någon möjlighet, på det sorgfälligaste undvika, ty det blir så lätt Pyrrhussegrar man vinner på det sättet.

Om man i alla fall ger uttryck för en stor och, som jag anser, berättigad misströstan, så beror det inte minst på den målning av läget i världen, som vi hört ifrån ansvarigt håll, det läge, som utrikesministern så förträffligt har symboliserat med uttrycket, att man håller på och hanterar ett osäkrat gevär ute i världen. Det tar nu alltid en betydande tid, innan en härordning är genomförd, och vi ha inga som helst garantier för att de förstärkningar, som äro erforderliga, komma inom överskådlig tid. Den grupp jag tillhör anser förvisso, att regeringen, oberoende av partifärg, skall intaga en ledande ställning, och den anser också, att den ansvariga sakkunskapen bör ha möjlighet att göra sig gällande vid ett grundläggande skede. Det är detta, som bildar utgångspunkten för den motion om ett förstärkt, skyndsamt försvarsprovisorium, som vi tillätit oss frambära.

Jag skall ta ett tredje område, innan jag slutar, där det är med synnerlig tillfredsställelse man har hälsat trontalets ord, de nämligen, som gälla den statsfientliga propagandan. Det är utan vidare klart, att vilket parti det än må vara, som ställer sig utanför laglighetens rāmärken, har det förverkat rätten till att få den hänsynfulla behandling, som man poekar på i rätts-samhällets skydd. Här råder det väl icke någon tvekan om, att det allvarligaste hotet föreligger från kommunisthåll, och inte minst den, som ser på förhållandena i norr, där — man må förklara vad som helst — rörelsen är i utomordentligt snabb frammarsch, förstår att det är synnerligen angeläget, att effektiva bestämmelser komma till stånd snarast möjligt.

Herr talman! Jag slutar ungefär som jag började och säger, att det är med glädje man ser den avspänning, som har skett på många av den inre politikens områden. När jag tagit fram dessa saker, är det för att måhända vi också skulle få in i politiken andra frågor, där det öppnar sig möjlighet till vidgat samarbete.

Den lilla grupp jag representerar i politiken tillsammans med några nykomlingar överskattar på intet vis sin betydelse, och kammaren överskattar nog icke heller vår betydelse. Men, herr talman, det är mig emellertid angeläget att framhålla, att oberoende varifrån förslag framställas, skola vi efter måttet av vår förmåga ge dem en saklig bedömning, och att vi äro beredda till samarbete för förslag överallt, där det verkligen avses åtgärder till det bästa för land, rike och folk.

Vidare yttrade:

Herr Ossbahr: Hans excellens herr statsministern gjorde sig mycken möda i sitt stora anförande i dag på förmiddagen att framhålla, hurusom statsverkspropositionen icke skulle ha någon annan uppgift än att utgöra ett förslag till en saklig och objektiv reglering av statens utgifter och inkomster. Men i trots av alla hans excellens' ansträngningar torde det dock, såsom här redan

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tidigare framhållits av såväl herr Lindman som herr Nylander, vara ganska klart, att propositionen därjämte har en i mycket hög grad utpräglad partipolitisk tendens och att den socialdemokratiska regeringen i budgeten finner ett av sina många instrument för att försöka realisera socialistiska krav och syftemål.

Det har här redan tidigare framhållits, att denna tendens i första hand gör sig gällande i fråga om den förda skattepolitiken, och när man från socialdemokratisk sida söker på allt sätt finna nya ändamål och behov, som böra tillfredsställas, bortser man i allt för hög grad ifrån den kategori i samhället, som dock har att finansiera och betala de olika utgifterna. När man emellertid har en dylikt avsikt och en sådan tendens med detta sitt politiska instrument. är det ganska naturligt, om man icke hyser något positivt intresse för skattebetalaren utan att man i honom i stället ser, som jag tidigare en gång yttrat. en sådan där tredje man, som man egentligen kan behandla litet hur som helst. Det är mycket karakteristiskt, att man på socialdemokratiskt håll alltid finner nya behov och att man, hur dagens situation än må vara, anser, att utgifterna böra ökas. Är det goda tider, böra utgifterna ökas, är det normala tider, böra utgifterna ökas, och är det dåliga tider, böra också utgifterna ökas.

Det finns egentligen bara ett område, där man intager en motsatt hållning. Det området gäller försvaret, ty under det man i andra hänseenden med givmild hand skänker stora belopp till skilda uppgifter, bedriver man i mycket hög grad en sparsamhetspolitik, så snart det gäller vårt försvarsväsende. Då visar man helt plötsligt ett positivt intresse för skattebetalaren, och då beskär man de olika äskandena med den motiveringen, att man icke anser sig kunna tillstyrka dem med hänsyn till det statsfinansiella läget o. s. v. Denna sparsamhetspolitik beträffande försvaret står sålunda i den skarpaste kontrast emot socialdemokratiens ekonomiska politik i andra hänseenden. Men denna motsättning i socialdemokratiens hållning innebär dock i själva verket, om man granskar förhållandena närmare, en viss konsekvens. Under det man i andra hänseenden anser sig bäst på omvägar kunna realisera det socialistiska samhället genom att pålägga skattebetalarna så stor börda som möjligt, när man naturligtvis lättast sitt syfte i försvarsfrågan genom att där visa njuget och mycket stor sparsamhet. Liksom man i andra hänseenden fullföljer sina principer gör man det också i fråga om försvaret, och det som nu sker är strängt taget ingenting annat än en tillämpning av det socialdemokratiska valmanifestet av år 1932, där det säges, att socialdemokratien fullföljer sina krav på en minskning av vårt lands militära anstalter fram mot avrustning.

Det har redan här talats om yttranden, som fällt av ledande socialdemokrater och framstående medlemmar av denna regering. Jag skall icke här ge mig in på någon utrikespolitisk översikt. Jag är icke såsom herr Meyerhöfer någon mäktig partiledare utan bara en enkel man i ledet. Men jag förstår mycket väl, om mången inför de uttalanden, som gjordes exempelvis i höstas. hyst ganska stora förhoppningar på en helt annan inställning och en helt annan inriktning till försvaret från regeringens sida. Man har emellertid inom regeringen nöjt sig med att konstatera ett allvarligt faktum, och för den, som nu känner sig besviken, återstår ingenting annat än att i sin tur konstatera. hurusom hösten tyckes vara socialdemokratiens löftestid och våren de grusade förhoppningarnas.

Hans excellens herr statsministern gjorde gällande i sitt anförande, att sparsamheten måste gå någorlunda jämnt ut över alla olika områden. Den principen har i varje fall icke regeringen tillämpat. Man har icke drivit någon sparsamhetspolitik i allmänhet, men i fråga om försvaret har man gjort den ena nedskärningen efter den andra. Herr Lindman påvisade i sitt anförande, hu-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

rusom försvarsbudgeten i sin helhet betraktad i år är nedskuren t. o. m. i jämförelse med innevarande års budget. Detta faktum framstår som så mycket mer allvarligt, när man beaktar och betänker de besparingar, som gjorts under de föregående åren. Om man blott ser på de senaste åren, hava armén och flottan i förhållande till en normal budget åsamkats en nettoförlust å tillhoppa omkring 25 miljoner kronor, vilken nettoförlust, därest statsverkspropositionen i hithörande delar skulle bifallas, komme att ökas med inemot 10 miljoner kronor. När hans excellens talar om att sparsamheten skall jämnt fördelas, måste man därför ställa sig en smula skeptisk till ett sådant uttalande. Man får icke heller förglömma, att de nedskärningar, som gjorts ifråga om försvaret, skett under tider, då andra områden blivit tillgodosedda i en omfattning, som icke hade varit möjlig under normala tider. Samtidigt som man ansträngt sig att finna konstlade arbetstillfällen, har man beskurit försvaret på det sätt som skett.

En sådan besparing måste naturligtvis bli ännu mera allvarlig, då det gäller en försvarsordning, som redan i normala fall är ytterligt svag. Vår försvarsordning skapades dock under tider, som ansågos utomordentligt lugna och gynnsamma, och denna försvarsordning har icke ens blivit fullt genomförd. Även om vi i denna stund befunne oss i samma gynnsamma läge som år 1925, borde det därför ha varit angeläget för Kungl. Maj:t att söka något bota de brister, som vidlåda försvarsordningen av år 1925. När så icke skett, utan man i stället skär ned ännu mera, framstår regeringens försvarspolitik i ytterligare grad såsom orimlig, allra helst om man betänker, att försvarsordningen, såsom man yttrade 1925, skulle vara »elastisk», och att det då utlovades en »anpassning uppåt», därest förhållanden så skulle påkalla. Hans excellens herr statsministern framhöll i sitt anförande, att det nu skulle gälla att hålla organisationen i stånd. Men man har icke under dessa år hållit den i stånd; man gör det icke i detta ögonblick, och ännu mindre kompenserar man för åsamkade förluster.

Jag kan icke, herr statsråd och chef för försvarsdepartementet, ur min synpunkt sett, underlåta att finna fjärde huvudtiteln ganska bristfällig, och jag fäster mig, liksom många andra gjort, redan vid inledningen till densamma. Det brukar ju ändå vara vanligt, att departementschefen i inledningen något redogör för de principer han tillämpat vid denna huvudtitels uppgörande. I årets fjärde huvudtitel finns icke någon sådan redogörelse. Man måste därför fråga sig, vilka principer som legat till grund för regeringens bedömande utav myndigheternas olika anslagsäskanden. Jag måste också finna herr statsrådets motivering för åtskilliga besparingar minst sagt ytterligt knapphändig. I många fall hänvisar herr statsrådet endast till det statsfinansiella läget utan någon ytterligare motivering, och i vissa andra fall finns ingen motivering alls. Detta förefaller dock ganska märkligt, när man betänker, att de militära myndigheterna uppenbarligen skurit ned sina äskanden till ett absolut minimum. Man har gått ned så långt, som man på det hållet anser vara möjligt. Det hade då varit önskvärt, om man fått en litet mera uttömmande förklaring från regeringens sida, när den ansett sig kunna gå ännu längre i fråga om besparingarna. Jag vill också påpeka, att alla äskanden icke ens äro uttryckligen redovisade under fjärde huvudtiteln. Det finns en del framställningar från myndigheter, vilka icke finnas återgivna i statsverkspropositionen, varför riksdagen icke kan få en fullständig och klar bild av de militära myndigheternas krav och synpunkter.

När vårt försvar är så klenat beskaffat som det otvivelaktigt för närvarande är — och detta gäller framför allt krigsberedskapen —, borde dock helt andra åtgärder ha varit erforderliga än de, som föreslagits från socialdemokratiskt

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

håll. Herr statsministern hänvisade i sitt anförande till försvarskommissionen. Man skall icke nu vidtaga några åtgärder, menade han, ty inom en icke alltför avlägsen framtid kommer försvarskommissionen att framlägga sitt betänkande och sina förslag. I själva verket veta vi emellertid ytterst litet om de resultat, vartill försvarskommissionens arbete möjligen kan leda. Det synes t. o. m. för närvarande ganska uteslutet, att försvarskommissionen skulle kunna bli ens något så när enhällig i sin uppfattning om vårt försvarsproblem; och skulle olika förslag framkomma, måste detta åtminstone försvåra för Kungl. Maj:t och riksdagen att kunna enas om en någorlunda effektiv försvarsordning. Den omständigheten, att försvarskommissionen eventuellt framlägger ett eller flera förslag, innebär emellertid icke, att vår försvarsfråga är löst, att en ny försvarsordning är beslutad, och ännu mindre att en ny försvarsordning är genomförd.

Hans excellens herr statsministern förklarade, att man måste taga tid på sig för att skapa sig en mening om den blivande försvarsordningen. Det är mycket bra, att man vill vara grundlig och samvetsgrann, men tiden rider ganska fort, och det kan ligga någonting ytterligt allvarligt däruti, att man bara hänvisar allting till ett eventuellt blivande resultat i framtiden och förmenar, att man kan i avvaktan på detta resultat i hög grad försumma försvaret. Vi få dock icke i vilken utsträckning som helst förlita oss på att freden skall bevaras vår förtjänst förutan. När vi faktiskt icke veta något om den dag, då en dylik försvarsordning kan genomföras, och ännu mindre hur den kommer att vara beskaffad, måste naturligtvis kravet på andra åtgärders vidtagande i avvaktan på den blivande försvarsordningen växa sig så mycket starkare.

Man får icke komma med ett provisorium, menade herr statsministern i sitt anförande. Men redan i nu gällande försvarsordnings påstådda elasticitet ligger dock en viss tanke på och möjlighet till dylikt provisorium. Jag vill också erinra därom, att de militära myndigheternas och framför allt generalstabschefens av arméförvaltningen i stort sett upptagna förslag i viss mån innebära en möjlighet att uppbygga ett provisorium, även om enligt planerna en fördelning skulle ske på två eller tre budgetår. Dessa planer ha emellertid i ytterligt ringa utsträckning av regeringen beaktats. Man har helt och hållet skjutit ifrån sig frågan om Gotlands försvar, en fråga, som jag för min del måste finna vara ytterligt allvarlig. Eftersom jag ser herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här inne, skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att han ville hysa ett särskilt stort intresse just för Gotlandsfrågan. Även i andra hänseenden har man skjutit nämnda förslag åt sidan. Detta gäller t. ex. medel till materielinköp åt hemortens luftvärn, och man har i endast ringa utsträckning upptagit frågan om fälthärens beväpning och utrustning.

Man skall icke skapa ett provisorium, framhålles från regeringens sida, men vad vi i själva verket för närvarande hava är just ett provisorium, dock icke ett provisorium i skärpande riktning utan ett provisorium av ganska bristfällig beskaffenhet. Alla de gjorda beskrifningarna och osäkerheten för personalen med hänsyn till bristerna beträffande såväl utbildning som materiel måste skapa ett tillstånd, som återverkar menligt även på den mest pliktrogna och lojala personal i världen. Vi ha på grund av de rådande förhållandena de facto om också icke formellt ett provisorium — jag skulle vilja säga både i materiellt och andligt hänseende.

Från regeringens sida vänder man sig mot bl. a. det av högerpartiet framlagda förslaget om anslagsökning till försvarsväsendet, och hans excellens herr statsministern frågade i dag, hur högern ämnade finansiera det framlagda för-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

slaget. Jag kan försäkra hans excellens herr statsministern och även herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att högern vid behandlingen av frågan i utskottet kommer att anvisa en väg, på vilken detta problem mycket väl kan lösas.

Herr statsministern talade ånyo om att man på socialdemokratiskt håll icke behärskades av någon försvarsovilja. Men det är väl ändå ganska svårt att pretendera att bli ansedd för en varm försvarsvän, när man icke på något sätt verkligen omsätter denna påstådda försvarsvilja i handling och när man på socialdemokratiskt håll icke i denna stund är beredd att ens upprätthålla den försvarsordning, som år 1925 karakteriserades som demokratiens eget försvar. Alla möjliga — och ibland också omöjliga — behov skola uppenbarligen tillfredsställas, men när det gäller försvaret, ser man frågan på ett helt annat sätt. Staten griper in på alla möjliga områden och utvidgar sin verksamhet alltmer, men det synes icke vara regeringen alltför angeläget, att staten skall på ett tillfredsställande sätt tillgodose en av sina mest primära och betydelsefulla uppgifter, nämligen värnandet av rikets oberoende. Jag undrar, om det icke vore bättre, om staten mindre lade sig ombord med en hel mängd ovidkommande uppgifter och i stället sökte verkligen fullgöra densamma åvilande plikter.

Herr statsministern framhöll vid upprepade tillfällen i sitt anförande, att det vore av den allra största betydelse, att man skapade en trygghetskänsla för folket. Denna trygghetskänsla ansåg hans excellens vara utomordentligt viktig. Men när det gäller frågan om rikets försvar, är man icke lika angelägen att skapa en dylik trygghetskänsla. Om det är riktigt — och det borde det vara — vad hans excellens herr statsministern framhöll om att samhället går före individen, borde det vara ytterligt angeläget för den socialdemokratiske regeringen att också skapa en sådan trygghet för hela folket och hela riket.

Herr Österström: Herr andre vice talman! Jag är ledsen över att herr statsministern icke funnit tillfälle att infinna sig i kammaren nu. Det är för egen del jag beklagar detta. Under det herr statsministern höll sitt utomordentligt skickligt turnerade anförande i dag på förmiddagen, ett anförande rikt späckat med intressanta synpunkter, gjorde jag nämligen några anteckningar om detsamma, och det synes mig, som om det skulle vara åtskilligt däruti, som är av den beskaffenhet, att man skulle kunna taga upp vad herr statsministern anförde till ett lidelsefritt meningsutbyte, även där olika synpunkter bryta sig mot varandra.

Så som jag uppfattade herr statsministerns tal, sönderföll det i två delar. I den ena delen rörde han sig med suverän säkerhet. Han uppträdde med saklig myndighet — och det gjorde han med rätta för övrigt; detta är icke någonting, som man kan lägga honom till last, ty han hade all anledning att göra det. I andra avsnittet av herr statsministerns anförande tyckte jag nog, att marken gungade en liten smula under honom. I varje fall var intrycket sådant från den plats, där jag satt. Det föreföll, som om det i den delen skulle vara en smula osäkerhet över vad herr statsministern sade.

Det första avsnittet gällde krispolitiken. Där kunde han göra sig gällande i medvetande om att han har ett väldigt flertal av väljarna bakom sig. Han har, som han uttryckte sig, en betydande majoritet att stödja sig på, den starkaste någon regering kanske haft. Det är verkligen på det sättet, och jag kan icke hjälpa, att jag måste fullfölja hans lilla anmärkning till herr Lindman genom att säga, att jag skulle till herr Lindmans övervägande och till högerpartiets övervägande — utan att i övrigt naturligtvis ett ögonblick vilja

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

lägga mig i den argumentation högern anser lämpligt driva — vilja hänskjuta en fråga sådan som denna, om det ändå icke är en viss risk, att om högern kör alltför länge på det sätt, den hittills gjort i sin argumentation om krispolitiken. herr Lindman och hans meningsfränder skapa ett nytt monopol, nämligen ett socialdemokratiskt regeringsmonopol, här i landet. Det är en risk, som är för handen; och i den mån, menar jag, som herr Lindman och vi andra äro motståndare till monopolsträvandena, kan det vara något att tänka på. Det är ej möjligt att göra klart för landet, att krispolitiken varit olycklig. Och när man på visst håll vill påstå, att finansministern är en trollkarl, måste jag säga, att jag tycker, att det omdömet ändå är en smula oförtjänt så till vida, att denna trollkarlsmantel kan finansministern i budgeten axla endast därför, att det var några, som under debatten om krispolitiken voro så tvärsäkra på, att vi absolut skulle hamna i en finansiell avgrund.

Det är så med budgeten, förmodar jag, att den är skickligt gjord. Jag vågar emellertid ej yttra mig om den saken, då jag icke behärskar detta område. Men jag har efter förmiddagens debatt en stark känsla av, att det också finnes betydande svaga punkter i förslaget. Budgeten är, liksom så många andra, i vissa avseenden konstruerad. Man har varje år lyckats leta reda på nya möjligheter att täcka hål, och den nuvarande finansministern har lyckats i hög grad i denna strävan. Sanningen är nog, att finansministern icke är någon trollkarl, och nu är frågan den, om sanningen också är, att finansministern medvetet driver en rent hasarderande politik, som det säges, och utan vidare och utan hänsyn bollar med rikets ekonomiska resurser.

Jag tror, att man från borgerligt håll med en viss avundsjuka kan se tillbaka på den socialdemokratiska valrörelsen i höstas, ej bara därför, att socialdemokraterna voro vinnande part, utan också därför, att de blevo vinnande part i så hög grad på det sätt de blevo det. Sanningen är den, att genom en i hög grad olycklig uppläggning från borgerligt håll i diskussionen om denna krispolitik fick denna regering tillgodogöra sig krispolitiken på ett sätt, som jag icke tvekar att säga var i någon mån oförtjänt. Statsministern får förlåta, att vi äro avundsjuka, vi som också bidragit en liten smula till genomförande av allt detta. När jag exempelvis kommer ut i landet och får höra, hur regeringen välsignas för bostadsförbättringarna, kan jag icke hjälpa, att det kliar i fingrarna, när jag vet, att vi också hjälpt till en smula. Det talar ingen om. Om jag tar område efter område, där regeringen fått uppbära frukterna, så ha vi utträttat slitet med förslagets utformande i mycket hög grad.

Jag menar, att i denna första avdelning av statsministerns anförande — jag konstaterar det ännu en gång, därför att statsministern nu infunnit sig — var han mycket stark i sin bevisning och utläggning. När statsministern sedan kom över till vad jag vill beteckna som andra avdelningen i hans tal, det som gällde regeringens politik för framtiden, tycker jag ej, att han var lika övertygande. Det var utomordentligt skickligt och habilt, men jag kan ej hjälpa, att den bevisföring statsministern där använde ej var genomträngande. Jag tänker bara på en sådan liten passus, som när han turnerade mot folkpartiet på tal om monopolen, att vi ha också i folkpartiets program angivit som en av arbetsuppgifterna en mer verksam kontroll över monopolen. Snälla herr statsministern! det är *en* sak, att man vill ha *kontroll* över monopolen. Men det är ej alldeles *samma* sak som att vilja skapa nya monopol.

När statsministern sedan kom över till att tala om regeringens framtida ekonomiska planer, sade han någonting, som det ej faller någon förnuftig människa in att bestrida. I varje fall kan jag ej tänka mig, att folkpartiet har det ringaste att invända mot hans argumentation därvidlag. Han säger, att regeringen strävar efter att finna nya arbetsfält för svensk företagsamhet,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ägnade att föra in i en normal produktion de arbetslösa svenska medborgarna. Det är klart, menar jag, att när regeringen är i färd med något sådant, skall ej regeringen kritiseras, utan man skall säga, att det är varje regerings skyldighet i det läge, vari vi befinna oss, att med ljus och lykta och med anlitan- de av alla ansträngningar och möjligheter söka spåra upp sådana naturliga arbetsuppgifter för vårt folk.

Men jag kan ej hjälpa, att här är något, varom jag vill komma till tals med statsministern på det lidelsefria sätt jag antydde i början av mitt anförande. Situationen är ju i hög grad egendomlig för att ej säga delvis vidunderlig, när man talar om vad regeringen strävar till och hur den strävar till detta. Det finnes en betydande borgerlig misstänksamhet, som statsministern oppone- rade sig emot. Man är rädd för, att regeringen siktar till något, som ligger utanför borgerlig ekonomisk politikens ram. Man kan, som jag tror att finans- ministern också gjorde i första kammaren i dag, med viss rätt raljera över det borgerliga motståndet i ord mot varje monopolisering eller statsingripande. Man kan hänvisa till att de borgerliga på punkt efter punkt under krisen gått med på statsingripanden, som äro ytterst betydelsefulla. Och det är verkligen så. Under sådana förhållanden kan en socialdemokratisk regering fråga: Vilka äro borgerlig politikens principer? Det verkar, som om de voro fullständigt sön- dertrasade. Man tar avsnitt efter avsnitt och tillgodogör sig statsingripandets möjligheter samtidigt som man uttrycker de starkaste farhågor för statsingri- pandet. Men den skenbara motsägelsen bottnar däri att man tror att borger- lig politik är något absolut avgränsat, något doktrinärt, som ej låter tala vid sig. Detta är ett misstag. Det tjänar ej något till att försvara en sådan ståndpunkt såsom grundval för borgerlig politik. Den kan ej upprätthållas, och det är efter mina utgångspunkter ingen anledning att agitera till förmån för något sådant.

Men situationen är — det måste statsministern och finansministern medge — egendomlig även i ett annat avseende. Det är ej bara så, att borgerlig poli- tik på detta sätt accepterat statsingripanden på det ekonomiska området. Si- tuationen är också den, att här står i dag chefen för den socialdemokratiska regeringen och säger ungefär så här: »Jag försäkrar herr Lindman» — sade statsministern — »att bakom våra strävanden, som herrarna kritisera, ligger ingenting av bakslughet. Vi ha inga syften, som vi ej kunna redogöra för. Vi sträva till åstadkommande av statsingripanden, som hjälpa den enskilda företagsamheten i landet.» Är borgerlig politik på något sätt söndertrasad i sina doktriner, måste man säga, att detta kompletteras på ett uppseendeväc- kande sätt genom att den socialdemokratiska regeringens chef försäkrar, att statsingripanden äro till för att upphjälpa den privata företagsamheten, stödja det enskilda initiativet. Jag vill ej kritisera detta, jag vill bara konstatera, att på sätt och vis befinna sig uppenbarligen socialdemokratien och borgerlig- heten i precis samma båt. Det gungar lika mycket för båda. Teoriernas håll- fasthetsprov har man ej lyckats klara på någondera sidan i dessa bistra tider. Det är bara det jag velat slå fast, och ur den synpunkten förefaller det mig, att man skulle kunna ha möjlighet att resonera absolut lugnt och sakligt om, var själva spänningsskärningen mellan regeringen och de borgerliga i den ekono- miska politiken befinna sig. Ty jag förmodar, att statsministern är på det klara med och beredd att erkänna att fastän man på detta sätt från borgerligt och socialdemokratiskt håll i visst avseende möts i denna situation, i praktisk politik är dock ej socialdemokratien och borgerligheten detsamma. Ingenting tjänar det till att hur länge som helst täcka över denna skillnad och sudda bort den, när den finnes, med allmänna talesätt. Om statsministern som social- demokrat och chef för den socialdemokratiska regeringen representerar någon-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
 ting, som är något annat än borgerlig politik, då är det ju skäl, att vi på något sätt försöka klara ut, vari skillnaden består. Om man alltså är på det klara med, att vi kunna mötas, regeringen och de borgerliga, på många punkter, måste vi ändock — och det kan ej vara annat än i bådas intresse — hålla fronten klar, i den mån det verkligen finnes en skillnad mellan oss. Och en sådan skillnad i inställning är väl den, att regeringen med sin uppfattning om framtida ekonomisk organisation vill stimulera näringslivet med att söka pressa sina speciella linjer så långt fram som möjligt i riktning av socialisering genom statsingripanden, under det att man från borgerlig sida menar, att det är vår plikt att söka så långt det är sakligt möjligt bromsa den utvecklingen. Det är väl däri, som spänningen ligger, att medan regeringen i enlighet med sina intentioner har lust att främja detta statsingripande, måste vi säga oss, att det är en skyldighet att taga ut ur nuvarande ekonomiska system allt vad som är möjligt att taga ut ur det och endast i nödfall gå in för ökat statsövertagande. Där ligger alltså en skillnad, en betydande skillnad, i strävanden, men också i princip mellan regeringen och oss. Det är denna uppfattning, som betingar vår vaksamhet och vakthållning.

Statsministern svarar emellertid: »Det är mig fullkomligt likgiltigt vad herrarna behaga kalla detta. Huvudsaken för mig är resultatet. Om man sedan kallar det socialisering eller sätter någon annan etikett på det, är mig fullkomligt egalt. Vad jag begär är samarbete och vilja till samverkan från de borgerliga partierna omkring den resultatpolitik, som regeringen går in för så långt det är möjligt och som den representerat under dessa 2 $\frac{1}{2}$ år.» Statsministern är gång efter annan förvånad över det misstroende, som kommit regeringens strävanden i vad jag nu talat om, till del. Ja, man kan ju säga, att den renom är allting rent. Jag försöker sätta mig in i statsministerns tankegång. Han har alltså bara det syftet att främja en verkligt folklig resultatpolitik. Men när statsministern begär obegränsat förtroende för dessa regeringens strävanden, så är det något underligt, det måste jag säga. Jag resonerar nu precis så, som jag gjorde, när jag fick läsa statsministerns diktamen angående den sista utredningen om arbetsfredsproblemet. Jag kan icke neka till, att jag hajade till, om jag får använda det populära uttrycket. Här är en framstöt, sade jag mig, som går utom ramen, för vad regeringen hittills medverkat till och hittills lagt i dagen som sitt syfte, med sina handlingar. Detta är något nytt, tänkte jag, och byggde denna min reflexion på det sätt, varpå statsministern planerar denna utredning. Och om statsministern nu menar, att de borgerliga skola med fullt förtroende se också den åtgärden och ej ha någon misstro i det avseendet, måste jag erkänna, att då är jag en smula förbryllad. Vad jag nu kommer att säga får ej uppfattas som något angrepp mot de aktade män, som fått hand om planeringen av den stora utredningen, på intet sätt, herr andre vice talman. Men jag måste framhålla för statsministern, att om han har förtroende för riksdagens majoritet och majoriteten av de borgerliga och menar, att här finnas förutsättningar för fortsatt samarbete, är det då verkligen riktigt att så att säga pressa det förtroendet till regeringen i så ytterligt hög grad som skett i detta fall? Är det då riktigt, att göra så, att man överlämnar planeringen av det väldiga utredningsområdet till en delegation sådan som den, vilken fått hand om detta uppdrag? Om jag tänker på herr Severin, som jag läser med nöje, när han författar ledare i »Nya Samhället», erinrar jag mig från i höstas, att han skrev en mycket intressant artikel om fackföreningsrörelsens framtid. Han sade där klart ifrån, att fackföreningsrörelsen i dess nuvarande form och gestaltning har antagligen utträttat det mesta som kan utträttas i lönehöjande syfte. Linjerna få läggas på annat sätt och, om jag fattade honom rätt, menade han, att fackförenings-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

rörelsen i vårt land måste bli ett instrument i socialiseringens tjänst. Jag bara konstaterar detta. Den högt aktade ordföranden i utredningen, överståthållaren, har varit ledamot i en socialdemokratisk regering. Han har mycket starka inteckningar, mycket starkt förtroende på borgerligt håll, men han är socialdemokrat. Den industriman, som statsministern tog till uppdraget, är antagligen en skicklig man. Nu hör jag statsministern säga, att han är liberal. Det är mycket intressant, att vi få den upplysningen av statsministern i riksdagens andra kammare, ty med all aktning för denne min partikamrat enligt herr statsministerns vitsord, må jag säga, att jag ej är säker på, att om vi från folkpartiets håll fått rekommendera någon till utredningsuppdraget, statsministern fått det namnet. »Tyvärr», hör jag statsministern säga. Jag menar, att statsministern har stärkt min misstanke ytterligare genom detta »tyvärr». Det ger mig anledning att säga statsministern, att om man vill så att säga krama sönder det där förtroendet, som statsministern åberopade, så skall man förfara så, som statsministern gjort i detta fall. Jag blev verkligen förbryllad inför denna uppläggning av problemet. Om man menar, att detta är något, som de borgerliga kunna resonera med regeringen om, något som de enligt statsministerns mening också kunna acceptera, så skall saken behandlas på ett helt annat sätt än som skett i detta fall. Behandlingen av denna utredning hittills tyder icke på att statsministern hyser förtroende till den borgerliga majoriteten i riksdagen och att regeringens och de borgerligas uppfattning sammanfaller. Jag uppmärksammade, att statsministern två, tre gånger i förmiddagens anförande uttryckligen fäste kammarens uppmärksamhet på att detta är en socialdemokratisk regering. Kammaren måste förstå, sade statsministern, att regeringen i den egenskapen har vissa skyldigheter också. Och det förstår jag. Men det är av ett visst intresse, att statsministern var så angelägen om att slå fast, att vi ha en socialdemokratisk regering.

Därmed kom ju statsministern också in på frågan om starka regeringar, och han sade något, som jag håller honom i allra högsta grad räkning för, nämligen att vi icke skola ha en sådan utveckling i landet som innebär, att regeringen bara har att expediera riksdagens beslut. Regeringen skall ha omdöme och vilja och visa vad den vill. Det är ett resonemang, som från mina utgångspunkter är obestridligen riktigt. Jag kanske får erinra om, att jag under valrörelsen sade något om den saken, som på socialdemokratiskt håll togs mycket illa upp. Jag framhöll, att regeringen haft en mycket betydelsefull uppgift att fylla under krisen, men det är å andra sidan så, att livet står icke stilla, och för denna regering liksom för alla andra regeringar inträder en förskjutning i hela läget när den samlande uppgiften är fylld och avverkad.

När riksdagsmajoriteten är borgerlig och regeringen socialdemokratisk hjälper det inte att regeringen söker leva genom att tänja krispolitikens linjer hur långt som helst. Jag har förstått detta länge att regeringens svårigheter självfallet måste ökas allt eftersom den avverkar det, som skapat en majoritet i riksdagen till förmån för dess politik, och kommer in på vanskeligare uppgifter. Detta är icke cynism utan bara ett konstaterande av fakta, varken mer eller mindre. Statsministern vädjade också till oss att förstå en av dessa vanskligheter, nämligen problemet om organisationerna. Jag kan försäkra statsministern, att ingen förstår regeringens ställning bättre än jag, och vilka svårigheter regeringen brottas med exempelvis i problemet om tredje mans rätt och arbetsfredens organiserande och utbyggande på annat sätt än för närvarande är fallet här i landet. Men på tal om tredje mans rätt måste jag säga, att de erinringar, som statsministern gjorde mot den borgerliga agitationen i denna fråga, icke kunna drabba folkpartiets uppträdande. Jag kan nämligen leda i bevis, om det behövs, hur vi under årtal ha strävat efter att

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

den utredning som pågått skulle få fortsätta utan att, som högern krävde, brytas sönder. Vi ha vägrat att medverka till detta, och jag har desto större anledning att säga detta, som jag i andra lagutskottet varit med att formulera de förslag, riksdagen därvidlag följt. Den opportunitetspolitik, om jag får använda det uttrycket, som från högerens sida förts, de skiftande ståndpunkter, som under årens lopp av högern drivits i denna fråga, kunna vi icke taga ansvaret för, och vi vägra att taga ansvaret för dem. När statsministern vädjade om samförstånd även i det fallet, är det uppenbart, att det måste vinna genklang i borgerliga kretsar. Men jag vill säga, att det ankommer också på regeringen att visa verklig samförståndsvilja. Och det gäller för regeringen att med sitt förslag övertyga de borgerliga om att vad regeringen kallar samförståndslinjen icke är en linje, som är dragen av gruppintressen. Det är ett problem, som statsministern en gång nödgas att brottas med.

Därmed har jag gått igenom de små anteckningar jag gjorde under statsministerns anförande. Det är bara en sak till jag fäste mig vid. Det har redan sagts så mycket, att jag icke skall falla för frestelsen att yttra mig närmare om den. Men jag vill säga, att när statsministern talade om försvarsfrågan och sade bland annat det, att här kräves tid att överväga den ståndpunkt man slutligen skall intaga, så betyder det, att statsministern är inne på den tankegången, att försvarsfrågan skall ligga ytterligare till sig, att den skall föras länge ännu igenom den allmänna debattens skärself, där åtskilligt brännes och åtskilligt förloras på annat sätt. Detta är ytterligt beklagligt. Jag kan väl förstå, att det kan vara frestande för regeringen att göra så i en ömtålig och svår fråga, men jag vill mycket ogärna tro, att statsministern faller för en sådan frestelse att förhåla avgörandet. Det skulle vara att icke utnyttja de möjligheter, som onekligen i vissa avseenden yppat sig för en saklig lösning av detta problem, och jag skulle på det livligaste beklaga en sådan uppskovspolitik.

Däremot är det verkligen glädjande, att konstatera det intresse, som från olika håll och icke minst från statsministerns sida i hans varmhjärtade maning visat sig i fråga om strävandena för vår folkkrafts värnande. Det är ett stort problem, och det kan inte falla mig in att söka analysera dess olika sidor, men det kanske är tillåtet för mig att i det sammanhanget fästa uppmärksamheten på den väldiga insats när det gäller den moraliska, sociala och även kulturella lyftningen av hela vårt folk, som av en stor folkrörelse i detta land under många årtionden har gjorts. Det är en sida av det problemet, som det skulle vara mer än glädjande, om den finge en tillbörlig och rättvis uppskattning i den diskussion om den svenska folkkraftens framtida öde, som nu har så många och sakkunniga deltagare. Här har i detta land den svenska nykterhetsrörelsen under årtal slagits mot fördomar och överlägset hånlöje, och det kan därför vara skäl att den svenska riksdagen ser till i sin mån att denna rörelses insatser erkännas, skyddas och förstärkas.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Den starka vädjan, som låg i det senaste anförandet, har lockat mig att omedelbart taga till orda. Jag är naturligtvis mycket tacksam för de vackra ord, som herr Österström riktade till oss, men jag hoppas han icke missuppfattar mig, om jag säger, att jag fattade kritiken som den bästa komplimangen.

När det gäller den huvudfråga, som herr Österström reste, är det säkerligen av ett stort intresse, om den svenska riksdagen kan ägna tillräcklig tid åt en diskussion, litet grand frigjord från alla de s. k. sakfrågorna och där man verkligen söker klara ut principerna. Jag antar, att man lätt i denna diskussion skulle få svaret på de frågor herr Österström ställde och som kulminerade,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

när han ställde frågan, var sprängpunkten finnes mellan borgerlig och socialdemokratisk politik. Jag är övertygad om att vi genast skulle ha lättare att diskutera detta, om vi ett litet ögonblick läte bli att tala om borgerlig och socialdemokratisk politik, om vi kunde frigöra oss från den föreställningen, att det finnes två stora makter, som stå mot varandra, och i stället kunde acceptera den utgångspunkten, att det finnes grupper och partier, som i allt fall vilja detsamma, nämligen att göra det bästa för landet, men divergera i fråga om metoderna att åstadkomma detta.

Om jag skulle försöka en förklaring till de motsättningar, som framtråda mellan borgerlig och socialdemokratisk åskådning i högre grad än — i varje fall under de sista åren — mellan borgerlig och socialdemokratisk politik, så skulle det vara den, att de borgerliga äro långna i dogmer, som de ha svårt att komma ur, samtidigt som de gå och föreställa sig, att vi socialdemokrater äro så dogmbundna, att vi icke kunna riktigt fatta vad olika situationer kräva. För att kunna rätt förstå socialdemokratiens politik måste man hålla klart för sig vad som är själva nerven i den socialdemokratiska samhällsbetraktelsen, nämligen utvecklingstanken. Vi betrakta samhället som en organism, stadd i ständig utveckling. Vi veta, att den ena samhällsformen har avlöst den andra, och vi äro övertygade om att detta samhälle, som under århundraden har utvecklats sig, kommer att även i fortsättningen utveckla sig. De borgerliga begå det felet, att de tro, att just nu ha vi nått en typ av samhälle, som är den sista och bästa och oföränderliga. Om man ser på saken på detta sätt, måste man bli förskräckt inför varje åskådning, som menar, att det kommer att ske en fortsatt utveckling, att samhället, liksom det gått från primitiva till högre former, kommer att fortsätta att taga former, som man må hoppas skola bättre passa människorna och bäst äro ägnade att ge människorna goda möjligheter att leva.

Om man ser samhället som en organism, stadd i utveckling, har man så mycket lättare att anpassa sin politik till det stadium av utvecklingen, vari samhället befinner sig, samtidigt som man strävar efter att handla så, att man förbereder och underhjälpes den kommande jämna utvecklingen. Därför kan mycket väl en socialdemokratisk politik i denna tid vara en politik, som alldeles särskilt eftersträvar att vid de statliga och samhälleliga insatserna överhuvud så långt som möjligt utnyttja den till alla tider värdefulla kraft, som ligger i det privata initiativet och den privata företagsamheten. Vi uppfatta helt enkelt läget så, att vi nu stå mitt uppe i en brytningstid, där mycket snabbt övergången till nya former kan komma att ske. Vi ha ett intresse av att under denna brytningstid skydda samhället från onödiga skakningar. Vi ha ett annat intresse, som består i att hjälpa de människor, som komma i särskilda svårigheter under brytningstiden. Därför inriktar sig vår politik på att bringa åt det svenska folket den bästa försörjning och den största trygghet, som situationen och det ekonomiska systemet överhuvud taget har möjlighet att ge. Att öka denna trygghet och öka denna försörjning är uppgiften för vår politik, och vi se i ett stöd åt den privata företagsamheten en möjlighet att komma längre än vi nu skulle kunna komma med andra metoder. Jag är övertygad om att därest vi nu skulle resa icke bara en stor teoretisk diskussion utan en stor praktisk diskussion om t. ex. socialisering inom vissa områden, så är det möjligt, att vi i det långa loppet skulle få rätt, men vi skulle under en tid, under en ganska lång tid föröda krafterna i en ganska ofruktbar diskussion, till förfång för det samarbete med andra krafter, varigenom vi nu kunna åstadkomma betydelsefulla resultat. Vi föra en arbetslöshets- och jordbrukspolitik, som skyddar krisens offer och som åstadkommer köpkraft och förbättrar det ekonomiska läget; trots detta ha vi kvar

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

en stor massa av arbetslösa, uppkommen icke så mycket på grund av krisen som på grund av den stora tillväxten av arbetskraftiga åldrar. Vi ha att se till, hur vi under de närmaste åren skola kunna giva dessa människor försörjning och trygghet. Ty det är just det som är det bärande i vår politik, att vi tänka på människorna; vi spekulera inte i människorna, vi söka i praktiskt arbete skaffa de människor som leva dragliga förhållanden i produktivt arbete. För att kunna göra detta är det nödvändigt att utvidga den svenska produktionen. Detta kan ske både genom startandet av statliga företag, genom statlig verksamhet på många områden och genom enskild produktiv verksamhet. Men det som man lättast kan nå resultat med är, om man tar sådana initiativ till statsingripanden, att man därigenom kan utnyttja den privata företagsamheten för att snabbt skapa arbetstillfällen. När vi lägga fram ett program att skaffa billiga bostäder åt barnrika familjer, bygger detta på att statens insats skall ge mångdubbla privata insatser. När vi göra en utredning om hur man skall få den privata industrien att taga upp tillverkning av sådant, som vid tidigare importerat, är det precis samma synpunkt, att vi kunna på den vägen snabbare nå det som nu är det nödvändiga, nämligen att skapa ökade arbetstillfällen. Precis detsamma gäller när vi uppmuntra exportindustriens strävan att vinna ökad avsättning på utländska marknader. Mot detta svär icke alls vår åskådning, att samhället måste ha en kontroll, som ser till att denna privata företagsamhet verkligen tjänar sina syften att åstadkomma god folkförsörjning. Utan sådan kontroll kan effekten av våra ansträngningar äventyras. Staten subventionerar, staten lämnar lån. Den privata företagsamheten blomstrar. Men om staten icke bryr sig om hur den blomstringen utvecklar sig, så inträffar kanske en dag en ekonomisk katastrof. Massor av människor bli arbetslösa, hela samhällen bli ödelagda, därför att det inte varit tillräcklig förtänksamhet i den privata verksamheten, icke tillräcklig social syn, icke tillräcklig hänsyn till det stora samhällsintresset, utan huvudsakligen ett intresse av att taga ut mesta möjliga vinst. Det saknas icke exempel. Se t. ex. på en rad av samhällen i Medelpad eller Västernorrland, i Bohuslän och annorstädes. Efter en blomstringstid för privat verksamhet befinna sig dessa samhällen i svårigheter och elände. Verksamheten blomstrar och dör, arbetarna äro kvar, många bundna vid sina egna hem, utan verklig möjlighet att söka sin utkomst på annat håll. Är det icke rimligt, mina herrar, när man har sådant för ögonen, att man säger sig, att här måste ske en fortlöpande kontroll från samhället, i syfte att garantera resultaten av samhällets insatser och garantera, att människorna få sin utkomst även i fortsättningen?

Det är här, som ramen för de borgerligas politik är för snäv. De borgerliga våga inte i sin bundenhet av dogmen om den fria företagsamhetens allena frälsande förmåga tänka sig en kombination, där friheten för det privata initiativet ramas in av en samhällelig kontroll.

Om man ville se saken, så som jag sökt framlägga den, borde man inte ha så svårt att förstå den socialdemokratiska politik, som föres. Men anpassningen av vår politik till dagens läge och behov betyder inte, att man plötsligt stannar av och säger, att när vi nått detta, ha vi nått allt. Samhällets utveckling fortsätter. Genom att föra en försiktig, kontrollerande politik bereda vi så att säga formerna för en annan organisation inom produktionen. Enligt mitt förmenande kommer den nya samhällsformen att i allt högre grad bli präglad av det samhälleliga inflytandet, att få en allt starkare karaktär av socialisering — om vi nu skola använda den klichén. Jag finner det vara en förnuftig politik att icke försöka envisas med det gamla och förlegade, så att det när utvecklingen omsider kommer med sina krav blir katastrof. Den rik-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tiga politiken måste ju vara att försöka med framsynthet länka det hela så, att samhället utan alltför stora kastningar kan gå över i de för varje tid naturliga formerna. Om sedan de borgerliga säga, att de inte tro, och om jag säger att jag tror, att det kommer att gå så, bör ju detta icke hindra oss att i den tid som är gemensamt fullgöra vår skyldighet att försöka lösa folkförsörjningsfrågan på ett förnuftigt sätt. Skulle utvecklingen ge mig orätt, hjälper det ju inte, vad jag tror, ty då får jag orätt. Kommer utvecklingen att ge de borgerliga orätt, få de också orätt. Utvecklingen går sin gång och man bör undvika att spjärna emot så länge, att alla övergångar komma att framkalla onödiga friktioner.

Jag tror inte, att det förefinnes någon sprängpunkt mellan borgerlig och socialdemokratisk politik som nödvändiggör, att man nu går på skilda vägar. Det finns en olika tro om utvecklingens vägar och det finns en olika önskan om hur den skall gå, men det tar utvecklingen ganska liten hänsyn till. Det är vår uppgift att söka förstå vad som sker, så att samhällsutvecklingen kan bli så lugn och fredlig som möjligt. Ni kunna kanske säga — om vi återgå till klichén —, att detta är god borgerlig åskådning, men för mig är det just socialistisk åskådning. Det vore kanske skäl, att vi så småningom började försöka förstå att man kan på en gång göra det gemensamma och hålla det skiljande klart, att det icke är nödvändigt att förvirra diskussionerna om vardagens behov med skrämnel för vad som i framtiden kan komma att ske. Ni äro väl ändå inte på den borgerliga sidan sådana barn, att ni själva tro, att vi plötsligt skulle ha lurat er till något, som vi inte vilja vara med om.

Det var ett annat ämne, som herr Österström berörde, nämligen frågan om den utredning om samhällsfreden som har igångsatts. Jag är inte alls förvånad över herr Österströms förvåning, eftersom jag upptäckte, att herr Österström inte tittat tillräckligt noga i papperen. Hade han gjort det, skulle han inte alls ha kommit med några funderingar över sammansättningen av den kommitté, som vi tillsatt. Det var regeringens avsikt att icke tillsätta en månghövdad parlamentarisk kommitté. Vi ville arbeta raskt, och vi sökte män, som kunde arbeta raskt. Jag är övertygad om att när jag får tillfälle presentera herr Elof Eriksson för herr Österström, kommer han att bli förvissad om att det är ett utmärkt val. Och hade jag haft tillfälle att i tid presentera honom för folkpartiets förtroenderåd, skulle detta kanske rent av ha förordat honom för denna utredning.

Denna första utredning har till uppgift att så att säga kartlägga området. Efter denna första kartläggning och avlämnande av principbetänkandet skall man avgöra, vilka fortsatta linjer utredningen skall följa. Just för att undvika försumpning och försening tänker man sig, att allting icke skall läggas i händerna på en månghövdad kommitté, som sitter och diskuterar allt mellan himmel och jord. Man tänker sig i stället, att kunniga män på olika områden, skola få sina speciella uppgifter, men att dessa skola utföras jämsides och under en sammanhållande ledning, så att man hela tiden håller själva meningen med den stora utredningen klar. Vid den fortsatta utredningen komma säkerligen även de parlamentariska krafterna till användning. Jag anser alls icke, att det finns en skillnad mellan sakkunskap och parlamentariker; det finns tillräckligt utav god insikt i parlamentet för att staten skall vara angelägen att i en sådan betydelsefull utredning tillvarata densamma.

Härmed har jag också svarat på ett par anmärkningar från herr Andersson i Rasjön och herr Pehrsson i Bramstorp. Herr Pehrsson var rädd för att det skulle dröja för länge, innan man kunde åstadkomma något resultat, under det att herr Andersson i Rasjön menade, att regeringen hade kommit med något helt annat än riksdagen begärt. Regeringen har tagit upp precis

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vad riksdagen begärt men ställt det in i sådant sammanhang, att man kan söka sig fram till en lösning, icke under idelig misstänksamhet och ideliga strider utan under en allmän känsla av att vad som här sker är ett försök att på ett opartiskt sätt ordna de samhällseliga ingripandena.

Jag skall inte dröja länge vid resonemanget om monopolen, men måste fästa herr Österströms uppmärksamhet på att han gjorde sig skyldig till en icke tillräckligt övertänt replik, då han talade om att det är skillnad mellan att kräva kontroll över monopol och att arbeta fram nya monopol. Om herr Österström lyssnade noga, så märkte han alldeles säkert, att jag särskilt betonade, att man i folkpartiets program kräver kontroll över bankerna och en verksam kontroll över den industriella förvaltningen. Det är alltså inte bara så, att de frisinnade mena, att sedan monopolet kommit till stånd, skall det kontrolleras, utan det är tydligen också så, att de anse, att det föreligger ett ytterligare behov utav samhällselig kontroll på andra områden. När herr Andersson i Rasjön säger: Ja, men där ha vi ju redan ett utbildat rättssystem, så är repliken från min sida given av sig själv. Varför framför man i folkpartiets valprogram år 1934 krav på sådant, som man redan anser genomfört? Det faktum att man skriver som man gör i valprogrammet 1934 måste ju innebära, att man anser, att det fortfarande finnes samhällseliga uppgifter i detta avseende, som ännu icke äro lösta.

Så ett ord i frågan om försvaret. Det finns ingen avsikt hos regeringen att förhåla behandlingen av försvarsfrågan. Man kan fråga sig, om det är rimligt att riksdagen samma år som allmänna val äga rum upptar en sådan fråga till avgörande. Denna omständighet kommer emellertid icke att påverka denna regerings behandling av ärendet. Sedan förslag kommit från försvarskommissionen, kommer det att behandlas med all skyndsamhet. Men så mycket som jag vet om delade meningar och så mycket som jag vet om nödvändigheten för myndigheterna att få tid på sig, ser jag rent praktiska svårigheter att även med den bästa arbetstakt, därest försvarskommissionen kommer låt mig säga i september eller oktober nästa år med sitt förslag, hinna utarbeta ett förslag till nästa riksdag utan att försumma den i grundlagen stadgade beredningen. Jag vill emellertid deklarerera, att ifrån regeringens sida ingenting kommer att underlåtas för att främja en skyndsam behandling av detta mycket viktiga ärende.

Det har talats om regeringens ökade svårigheter, om att vi visserligen under en kristid kunnat fylla en uppgift, men att uppgiften blir svårare, när man kommit fram till mera normala förhållanden. Det är klart att i den mån de gemensamma frågorna lösas och de skiljande träda i förgrunden, blir ett samarbete mindre lätt att upprätthålla. Men jag har verkligen den uppfattningen, att där vi ha gemensamma intressen — som vi borde ha i det mesta, särskilt beträffande den politik, som under de närmaste åren är nödvändig — så borde det, därest man på den andra sidan vill fullfölja samma politik, finnas möjligheter till fortsatt samarbete. Om detta skall ske under en socialdemokratisk regerings ledning, är för mig ingen huvudfråga. För mig är huvudsaken, att man fullföljer den politik, som ger en bättre trygghet åt vårt folk. Jag skall inte diskutera frågan om vad de borgerliga partierna ha för möjligheter att åstadkomma en handlingskraftig regering. Men när man undersöker de punkter, som skulle bli de gemensamma, finner man ju, att plattformen är trång. Jag tror, att det i längden blir en alldeles för smal pinne att sitta på, att man bara är rädd för socialdemokraterna. En regering i vår tid behöver förmåga att genomföra positiv politik. Det har denna regering kunnat göra tack vare stödet från andra grupper. Det är vad vi alltjämt vilja göra. Kan en annan regering göra det lika bra eller bättre, har jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

för min del inga invändningar att göra mot att en annan sådan regering kommer till. Men jag tycker man skall ta litet allvarligare på detta problem än många göra. Det är klart att här kan framkallas i en rätt oväsentlig fråga en konfliktsituation, som leder till en kris. Regeringen kommer att försöka undvika sådana. Riksdagsmajoriteten har precis lika stor skyldighet att göra det. Och eftersom jag är inne på det kapitlet, får jag fästa uppmärksamheten därpå, att med den balans som finnes rent politiskt ha vi alla en gemensam skyldighet att se till, att efter de goda ansatserna till en verkligt demokratisk politik på samarbetets grund vi icke ställa det så, att plötsligt allt vad vi uppnått slås sönder igen och den gamla kampen mellan nationerna inom nationen börjar på nytt.

Herr Flyg: Herr talman! Det föreligger mellan årets remissdebatt och motsvarande debatt i fjol en viss ofrånkomlig och även märklig likhet. Omedelbart efter det att högerledaren, herr Lindman, haft ordet, begärde statsministern ordet för sitt vidkommande. Så i fjol, så i år. Och jag skulle tro, att han därmed ville markera, att nu hade talesmannen för den borgerliga oppositionen talat. Han ville därmed även markera, att de representanter som från samma håll skulle komma, nämligen talesmannen för folkpartiet och talesmannen för bondeförbundet, i realiteten representerade samma politik som herr statsministern själv.

I fjol bevisade herr Hansson riktigheten av socialdemokratiens regeringspolitik genom att citera ett uttalande av en frisinnad landshövding, herr Rosén i Umeå. I år citerade han, om jag inte hörde fel, en programbroschyr från folkpartiet. I fjol läste han en resolution av bondeförbundet, till vilken för övrigt herr Wallén lär vara pappa, som ett bevis på att regeringspolitiken var riktig. I år föredrog han en programsats från samma håll. Med andra ord: likheten går igen. Och är det någon, som tar den tvist — om jag får använda det ordet — som nyligen utspelades mellan herr Österström och statsministern såsom någon allvarlig politisk fejd? Är det någon, som tar slutorden i statsministerns anförande om att vi kanske kunde befara en regeringskris i landet, om vi inte äro riktigt snälla, på allvar, så måste jag säga att den personen i allra högsta grad har misstagit sig. Herr Österströms anmärkningar och kritik voro inlindade i så mycket vadd, så jag vet inte, hur man egentligen skulle kunna hitta någon udd i den kritiska avhandling, som kom från folkpartiets andre talesman. Och herr Hanssons replik var så älskvärd, att jag måste säga, att i realiteten fanns det egentligen ingenting annat hos bägge parter än känslan att här är det nödvändigt att vi polemisera mot varandra för att det inte skall se ut, som om vi redan vore ett parti.

Dagen före stadsfullmäktigevalet i Göteborg skrev stadens ledande liberala organ en artikel om valet, vari det sades, att om vi hade möjlighet att göra rent hus i stadsfullmäktige med socialdemokraterna, skulle vi inte göra det. Ty de äro så präktiga karlar, som utfört en så värdefull gärning och som med andra ord äro värda vår tacksamhet och ej en sådan behandling. Och samma dag skrev det socialdemokratiska bladet i samma stad en ledande artikel, där man slutade med att säga, att det socialdemokratiska partiet är det verkliga folkpartiet. Stämman inte dessa två citat, dagen före ett öppet valslag, utomordentligt väl överens med årets remissdebatt och med debatten i fjol och med andra ord med det reella innehållet av vad det här rört sig om: samförståndet, samhörigheten på den front, där vi ha regeringsblocket i dag?

Debatten har i övrigt huvudsakligen rört sig på det inrikespolitiska området och om inrikespolitiska problem, och jag finner detta fullt naturligt. Även från vårt parti kan det väl klart sägas ut, att de inrikespolitiska spörsmålen,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

frågorna som gälla folkets väl och ve, äro det väsentligaste och det viktigaste. Men jag ställer frågan här: Kunna vi komma till ett fast grepp om denna politik på det inre området, kunna vi bedöma den nu sittande regeringens projekt — dess statskapitalistiska projekt — utan att vi se denna politik och detta projekt, liksom planerna för framtiden, i sammanhang med det internationella läget och förhållandena i stort? Jag frågar vidare: kan man i den situation som i dag råder — klockan är nu, herr talman, tio minuter i nio och vi började klockan elva i dag på förmiddagen — undgå att i svensk riksdag, efter det år som ligger bakom oss, tala om vad som hänt på det utrikespolitiska området, ja, tala om den utrikespolitik som förts av detta land?

Utrikesministern var nyligen i Uppsala och höll där — det är ytterst sällsynt att något dylikt förekommer numera — ett offentligt anförande om de utrikespolitiska problemen, och han uttryckte då önskvärdheten utav att vi här i landet i allmänhet skulle komma till insikt om, att Sverige ej är en värld för sig själv utan är med i det internationella sammanhanget. Jag ber att få säga, att jag fullständigt delar denna uppfattning. Men då herr Sandler omedelbart sedan han konstaterat detta, drar slutsatsen, att detta borde leda till, att vi inte skulle skriva och tala så mycket och så högt om dylika problem, måste jag säga, att då går samförståndet oss emellan fullständigt sönder. Jag finner, att just de förhållanden, som utrikesministern i sitt Uppsalatal påpekade, nämligen att Sverige är med i dagens transaktioner på det utrikespolitiska området, göra det mycket nödvändigt att man särskilt här i riksdagen talar om läget i världen och framför allt talar om på vad sätt Sverige är med och är engagerat i detta läge. Här står statsministern med all sin pondus — i dag föreföll han större i ande och dimensioner än han någonsin förut har varit — och lägger fram hela sin stora statsmannavisdöm om hur vi skola ordna spörsmålen här i Sverige och hur frågorna skola lösas och framhåller, huru han själv är den ende, som sitter inne med det rätta evangeliet i detta avseende. Men om spörsmålen ute i världen och om vårt sammanhang därmed, om vilket utrikesministern har vittnat, om detta sammanhangs betydelse för svensk politik har ingenting sagts från regeringsbanken till denna stund.

Jag skulle vilja uttala önskemålet om att en socialdemokratisk regering och framför allt då den representant inom densamma, på vilken det ankommer, talade oftare och tydligare i detta avseende. Socialdemokratien här i Sverige var tidigare — herr talman, till allt vad socialdemokratien här i Sverige varit tidigare — angripare, bekämpare av den hemliga diplomaten. Man krävde öppen diplomati, man krävde ljus och klarhet inför allt folket, vars väl och ve även utrikespolitiken gällde. Tydiligen har man även på detta område lärt om. Även här har man förmodligen — med Thorssons ord — kommit underfund med att problemen äro annorlunda, när man ser dem från toppen, än de voro, då man höll till där nere i dalen. Jag vill säga här i kammaren till denna symboliskt tomma statsrådsbank, att vi ha aldrig haft en så hemlig diplomati, som vi just nu ha här i landet. Det är ju faktiskt en sensation, när utrikesministern inför offentligheten talar om vad som har förekommit på hans speciella arbetsområde. Jag är emellertid övertygad därom, att icke ens de väl utvalda herrarna, som sitta i utrikesnämnden, till fullo kunna tolka herr utrikesministerns tal, när han någon gång talar, därför att han anser det vara absolut ofrånkomligt.

Det är, herr talman, som förflutit, sedan vi senast hade en sådan uvertyr till riksdagens arbete, har varit ett år, som har präglats av en enastående utrikespolitisk aktivitet. Speciellt gäller detta för Europas vidkommande. Såsom den främsta drivande kraften i denna utrikespolitiska aktivitet har Frankrike framträtt. Detta land har med pakter och fördrag knutit den ena maskan ef-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ter den andra i ett alliansnät, varigenom landets hegemoni, dess herravälde och dominerande roll i Europa skall säkras och stärkas. I stor utsträckning hava lokalerna för Nationernas förbund i Genève varit den verkstad, där detta diplomatiska handarbete har utförts. Denna aktivitet och arbetsiver i Paris har icke lämnat vederbörande i London, gamle John Bull, någon som helst ro, utan därifrån har man med energi tagit upp en konkurrerande verksamhet. Skillnaden är bara den, att den engelske utrikesministern har icke rest så mycket som de franska kollegerna, men hans emissarier ha rest så mycket mer energiskt. De ha icke suttit hemma något nämnvärt under det år, som har gått. Filialerna ute i världen ha också varit i mycket stark aktivitet. Jag är också övertygad om att vi i dag kunna utan någon som helst tvekan vara medvetna om att ett resultat av denna verksamhet har uppnåtts. Ett är klart beträffande den verksamhet på detta område, som jag här sist har nämnt, och det är, att denna den engelska imperialismens utrikespolitiska aktivitet har sin spets klart riktad mot öster, d. v. s. mot samma håll, där den franske konkurrenten söker få allians, samverkan och vänskap.

Jag har med dessa få ord velat skissera upp huvudkonturerna av den europeiska storpolitiken just nu. Allmänt hävdas, och de herrar, som representera pressen här i denna kammare, kunna säkerligen icke svära sig fria — kanske med något undantag — att vad som här skett betyder, att läget har ljusnat, att krigsmolnen ha skingrats, att fredens varma sol är uppåtgående. Jag vill be att få klart säga ifrån, att vi för vårt partis vidkommande tyvärr icke kunna dela en sådan uppfattning. Stegrade rustningar och forcerad allianspolitik ha alltid varit bevis på motsatsen till fred. Var och en, som vill se djupare än till ytan och som studerar grundorsakerna till det gångna årets utrikespolitiska aktivitet, till allianspolitiken och till rustningarna världen runt i stället för herrarnas avrustning — vart tog den vägen någonstans? — måste förstå, att icke ens den nyligen förrättade och mycket beryktade Saaromröstningen och icke ens samförståndstalet i Berlin betyder något som helst annat än bidrag till stärkandet av en utav en slug diplomati skapad falsk illusion. Jag vill säga, att även om den storm, som vi ha att vänta, icke bryter ut i morgon, så är ögonblicket just nu allvarsdigert.

Jag kommer härmed, herr talman, fram till den fråga, som jag syftade till med denna skiss av det läge, som jag anser råder. Det var med verkligt intresse eller verklig glädje jag såg, att utrikesministern satt här i bänken tidigare, när den »betydelsefulla» debatten mellan herr Österström och herr statsministern pågick. Jag frågar: Var finns Sverige i denna härva av intriger, vilket är det rätta namnet på vad som officiellt kallas för freds- och samförståndspolitik av i dag? Herr utrikesministern har sagt, att vi stå icke längre såsom åskådare. Vi äro med, förklarade han. Då frågar jag: På vilket sätt äro vi med? Jag vet, att regeringen, och det upplystes också i Uppsalatalet, framför allt inriktar sin aktivitet på det handelspolitiska området, och jag har ingenting att anmärka däremot, men det är väl ändå så, att det handelspolitiska området är ett rätt så jordbundet gebit. Det är icke bara handelsintresse, som ställes mot handelsintresse, då dylika förhandlingar pågå. Utgående ifrån att det är ett gemensamt intresse för hela Sveriges arbetande folk, att vårt land står utanför stormakternas konkurrens och intrigspel, vill jag här ställa spörsmålet: Vilken politik har den socialdemokratiska regeringen bedrivit, är Sverige engagerat och i så fall *var* och *hur*?

Vissa händelser här hemma, herr talman, samt händelser, i vilka Sverige spelat en viss roll, gör min fråga fullt berättigad. Sverige har under det år, som nu ligger bakom oss, gästats av en hel del mycket förnäma karlar. Det har varit främlingar, över vilka det legat en mycket ofrånkomlig mystik men

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vilka vår nitiska främlingspolis tyvärr icke haft möjlighet att närmare granska, därför att de varit regeringens gäster. Främst nämner jag en herre med en synnerligen säregen titel, lordsigillbevararen Anthony Eden från England. Han var här, och vi fingo veta officiellt, att han drack te hos utrikesexcellensen, att han jagade älg och att han tyckte Sverige var ett mycket vackert land. Det var faktiskt vad vi egentligen fingo veta om den karlens besök här i landet och vad han egentligen hade här att göra. Jag spørjer, vad det var för reell anledning bakom denna resa. Därom veta vi ingenting.

Ungefär samtidigt gästades landet av en märklig man, von Papen, som i en mycket kritisk situation lämnade en kritisk post i Wien, som han hade fått, därför att han var alldeles speciellt begåvad för den uppgiften. Han reste till Sverige för att jaga älg. Det är vad vi veta om det besöket. Jag spørjer även i detta fall, vad anledningen var till denne herres besök i vårt land.

Ingen av dessa båda herrar förde några handelspolitiska förhandlingar, och det gjorde icke heller, herr talman, utrikesministern i Polen, herr Beck, som för några dagar sedan hedrade Sverige med sin härvaro. Man behöver icke, herr talman, på något sätt misstänkas lida av främlingsskräck, om man i den öppna diplomatiens fordom så heliga namn frågar om vad som här har försiggått och hemställer om besked ifrån den tomma statsrådsbanken i detta avseende.

I sammanhang med talet om resor vill jag rikta kammarens uppmärksamhet på generalstabschefens, general Nygrens, resor till länderna på andra sidan Östersjön. Den sista av dessa resor, till Finland, angavs i pressen såsom en »privatresa». Denna uppgift var, försiktigt sagt, icke med sanningen fullkomligt överensstämmande, ty även om det är en svensk general, så mottages han icke, då han reser privat, med ett paraderande hederskompani vid sin ankomst. Generalstabschefen idkade studier där borta, det fingo vi veta. Han studerade bland annat de finska militära åtgärderna vid ryska gränsen. Om generalstabschefen var en privatresande, som det hette i den officiella notisen, vill jag säga, att då begär jag besked om vilka åtgärder som vidtogos från regeringens sida vid generalens hemkomst.

Sjökrigsskolans besök i Viborg under den förflutna sommaren kan icke heller kallas för en privatresa. Viborg ligger, som vi alla veta, långt in i Finska viken i omedelbar närhet av ryska gränsen, och det synes mig vara en klar karaktär av demonstration över detta flottbesök. Det blev också en demonstration i Viborg, d. v. s. av manskapet, som sedan de trakterats av de vänliga svensktalande finska värdarna, tackade för uppmärksamheten genom att sjunga arbetarsånger, bland annat Internationalen. Det skrevs i ett brev från Finland till en av de största tidningarna här i Stockholm om vad som hände i Viborg, men sedan blev det plötsligt tyst. Icke ett ord om själva resan, icke ett ord om vad som hänt där. När man ringde upp försvarsdepartementet, visade det sig, att man icke visste något, förmodligen icke ens var Viborg låg. När militieombudsmannen fick ett hastigt uppflammande intresse för saken, så dog detta intresse en lika hastig, fastän icke en fullt naturligt död. Jag undrar, huruvida försvarsministern, herr Vennerström, i dag har något att säga i denna angelägenhet, men jag tror, herr talman, att försvarsministern även i dag kommer att finna, att det är klokast och mest oppor-tunt att tiga i denna sak.

De händelser, som jag här har riktat uppmärksamheten på, synas mig vara en levande illustration på en utrikespolitik, som har mycket litet med neutralitet att skaffa. Dessa händelser vittna därom, att utrikesministern hade rätt i sitt tal i Uppsala, när han sade, att vi äro med, eller i varje fall att det finns starka krafter, som arbeta på att vi skola engageras och bliva med i det

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

stormaktsblock, som organiseras av utrikesdepartementet i det engelska imperiets huvudstad. En artikel, som kammarens ledamöter kunna finna i dagens tidningar, som innehåller ett sammandrag ur Times, understryker starkt riktigheten av min uppfattning. Jag anser, att detta citat har sitt intresse i denna remissdebatts protokoll. Times skriver:

»De engelsk-svenska relationerna hava icke sin grund i själviskt intresse utan i en instinktiv känsla av att folk, som tänka och känna lika, böra stå i intim kontakt med varandra för sina ideals och för sin gemensamma civilisations skull.» — Det är skönt formulerat. — »Det är icke någon slump», skriver korrespondenten, »att denna toppunkt i de svensk-engelska förbindelserna sammanfaller med folkförbundets höjda auktoritet, och tillägger, att den rådande vänskapen icke är någon diplomatisk angelägenhet utan kan spåras på samtliga områden av de engelsk-svenska relationerna. Sveriges och Hollands medverkan vid upprättandet av den internationella styrkan i Saar innebar ett återupplivande av de mindre staternas moraliska inflytande och av känslor av ett kollektivt ansvar för freden, varförutan folkförbundet aldrig kan förverkliga sina upphovsmäns ideal. De mindre staterna och särskilt Sverige ha en stor roll att spela i Genève.» — Vilket härligt budskap för excellensen Sandler! — Slutligen understryker korrespondenten, att Sverige icke söker vinna några fördelar av det rådande vänskapliga förhållandet till England, vilka icke även komme dess skandinaviska systerstater tillgodo, och att Sverige med tillfredsställelse hälsar varje strävan från Danmarks, Norges och Finlands sida att konsolidera resp. länders förbindelser med England.

Jag tycker detta är ett alldeles utomordentligt dokument, som kommit just i det psykologiska ögonblicket. Särskilt talet om att Sverige enligt engelsk mening har en stor roll att spela i Genève samt upplysningen om att Sverige är tillfredsställt över varje steg Danmark och Norge taga i riktning mot England är av mycket stort intresse. Det gör, herr talman, till en aktuell angelägenhet för Sveriges riksdag att fråga: Vad inrymmer då denna engelska utrikespolitik? Jag är övertygad om att det är många i riksdagen, t. o. m. inom regeringspartiet, som vilja ha klarhet i detta avseende genom ett tydligt uttalande från regeringsbanken.

Vidare, herr talman, några ord om en näraliggande angelägenhet. En svensk officer, känd för sin propaganda för en reorganisation i viss riktning av militärväsendet här i landet, överstelöjtnant Kleen, har i dagarna utformat ett program i detta avseende i en broschyr. Det märkliga med denna skrift är, icke hur författaren tänkt sig den svenska militära organisationen, utan fastmera, att författaren utformat sitt förslag utgående från endast en tänkbar krigsfara, ett överfall på Sverige från Rysslands, från Sovjetunionens sida. Från söder hotar ingen fara, från väster ej heller utan endast från öster. Det har sagts, att överstelöjtnant Kleen är en ensam man inom den svenska officerskåren. Om det är riktigt, så gäller det enbart frågan om hur militärväsendet skall reorganiseras. Därvidlag har han nämligen trampat kår- och specialintressena på tårna. I fråga om hur detta försvar skall användas, är han däremot helt säkert ej en ensam ropande röst. Han uttrycker i det avseendet en uppfattning, som man energiskt arbetat för och arbetar för här i landet med propagandister av såväl inhemsk som utländsk karaktär.

Jag sätter intet samband mellan regeringen och överstelöjtnant Kleens skrift, men även detta dokument, herr talman, anser jag nödvändiggör en deklARATION på detta område från regeringens sida. Den officiella ryska pressen har under de senaste månaderna ingående och utförligt sysslat med den svenska utrikespolitiken. Ingen människa kan påstå, att de artiklar, som där publicerats, uppbyggts på fantasiinformationer från någon fransk-rysk propaganda-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

central. Även därför krävs det klarhet, och det räcker icke — jag får väl säga det till herr utrikesministerns tomma stol — med någon hänvisning till Nationernas förbund och något tal om vårt medlemskap där.

Nationernas förbunds prestige har stärkts, säger man, och dess betydelse har ökats genom Sovjetunionens anslutning. Det må vara riktigt ur borgerlig synpunkt, men jag hävdar, att förbundets karaktär har icke förändrats. Den uppfattning, som vårt parti vid olika tillfällen i denna fråga framfört här i kammaren, gäller även i dag, men därom, herr talman, få vi tala, då frågan om medlemskap och anslutning står på föredragningslistan.

På den tid, som vår nuvarande statsminister var aktivt ledande i socialdemokratiska ungdomsförbundet, och vår nuvarande utrikesminister var uppfostrare av röd och radikal arbetarungdom uppe vid Brunnsviks folkhögskola, hade vi en devis, som lydde: Ljus över landet, det är det vi vill. Jag skulle för min del vilja hemställa om att vi från regeringsbanken få litet ljus just nu i all den mystik och det dunkel, som lägrat sig kring utrikesdepartementet och dess verksamhet. I den intriganta allianspolitik, som nu bedrivs av olika stormakter, vill Sveriges arbetande folk ej engageras, och regeringen skall skriva sig till minnes, att även om den energiskt strävar efter att skapa en statskapitalistisk organisation genom varjehandta monopol och kontrollorgan över fackföreningsrörelsen och jordbruket, så har den ännu icke fått något personligt monopol över svensk utrikespolitik.

Några ord, herr talman, om Saar. Kanske kan man säga, att den kritiska punkten där nere nu är passerad. Säkert är det icke. Ännu består risken, att Sverige genom regeringens beslut att sända en bataljon dit ner för ordningens upprätthållande engagerat landet i ett äventyr, med vilket vi intet hava att skaffa. Regeringarna i våra grannländer Norge och Danmark tackade nej. Den socialdemokratiska regeringen i Sverige var genast med på noterna. England satte särskilt stort värde på svenskt sällskap, har det sagts. Och den holländska inställningen var, att man satte Sveriges medverkan som villkor för det egna deltagandet. Detta bestyrkes för övrigt av den artikel, som jag nyss citerat ur Times. Vi kunna för vårt partis vidkommande icke dela den allmänna förtjusningen över regeringens handlande. Det är icke regeringens förtjänst i dag, att icke Sverige genom detta polisuppdrag för Nationernas förbund blivit direkt inblandat i de stormaktskonflikter, med vilka vi ingenting hava att skaffa men allt intresse att hålla oss fjärran ifrån.

Det utlovas, herr talman, i årets trontal en kontroll över vapenindustrien i landet. Jag hoppas, att denna kontroll även kommer att gälla Aktiebolaget Svensk flygindustri, adress Limhamn. Över detta företags verksamhet ligger det även ett visst dunkel. Särskilt för dem, som hålla på medlemskapet i Nationernas förbund och hålla det medlemskapet heligt, bör det vara en självklar angelägenhet att se till, att icke avrustade staters upprustning bedrivs med medverkan av industriföretag med hemortsrätt här i Sverige.

Till sist, herr talman, kanske jag vågar säga, att de frågor, som jag har ställt här, äro måhända av den art, att om något svar kommer i denna debatt, kommer man att säga, att de icke kunna offentligen besvaras. Jag vill då erinra om, att fordom inträffade det — d. v. s. på den tiden vi ännu hade borgerliga, mindre demokratiska regeringar — att kamrarna fingo inför slutna dörrar en överblick och en inblick i de utrikespolitiska angelägenheter, som då förekommo. Såvitt jag vet, herr talman, så består den möjligheten fortfarande. Och jag uttrycker till sist alltså en stilla, blygsam förhoppning, att vad jag här i dag anfört i varje fall måhända kunde leda till ett dylikt resultat.

I varje fall vill jag till sist hava sagt, att det måste bliva slut på det nuvarande systemet, att Sveriges utrikespolitik är en privat angelägenhet för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

regeringen och en personlig privatangelägenhet för hans excellens herr utrikesministern. Riksdagen har här, synes det mig, ett mycket vitalt intresse att bevaka.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Jacobsson: Herr talman! Den flod av politiskt vett och ovelt, som traditionsbäddad flyter genom Sveriges riksdag vid remitterandet av statsverkspropositionen, är ju till sitt värde betydligt omstridd. Den överblick över den närmast förflutna tidens händelser, som remissdebatten ger tillfälle till, hotar i vår partiregerade tid att mera bliva av värde och betydelse såsom offer på partiernas och partiväsendets heliga altare än som bakgrund för ett bedömande av de framtidsperspektiv, som kunna resas ur propositionen.

Endast i den mån denna bakgrund sakligt uppbygges och besked gives om den allmänna inställningen till regeringsplanen för det kommande budgetåret kan ju denna debatt vara av värde. Ett avskiljande av allt det partipolitiska polemiserandet skulle icke träda något som helst sakligt intresse för nära. Herr De Geers motion vid årets riksdag mot det myckna, alltför myckna och överflödiga talandet är sålunda synnerligen välmotiverad, och det bevisas allra bäst av den närmast föregående talarens långa anförande.

Genomförandet av en ordning i den de geerska riktningen skulle bliva en vacker blomma att pryda 500-årsstenen med, så mycket mera som vi ju befinna oss vid en riksdag, där ovissheten i hög grad har satt sin prägel.

Ty, herr talman, att ovisshet råder, det bevisas ju allra bäst av de många benämningar, avsedda att vara karakteristiska, som den framlagda statsverkspropositionen har begåvats med såväl i pressen som annorstädes. Man har kallat den för en sensationsfri budget, en andhämtningsbudget, en borgerlig budget, en socialistisk budget, och man har kallat den för en budget något halvt om halvt. Allt detta naturligtvis bara på den ena sidan om det stora tuschstrecket, på den minst eniga sidan. Jag skulle för min del vilja kalla denna budget för en tillfällighetsbudget, en ur folkförsörjningssynpunkt negativ budget utan uppslag till sådana praktiska åtgärder, som kunna bereda de nu arbetslösa en tryggad existens. Anordningen med de allmänna arbetena skall fortsätta ännu längre in i återvändsgränden. Ty att ett återvändande från *den* konstgjorda och bristfälliga folkförsörjningspolitiken måste ske, ju förr dess lättare, därom råda knappast numera delade meningar. Finansministern har också medgivit, att även värdet av denna politik som konjunkturlöftande faktor kan omtvistas.

Även om denna politik ur social synpunkt med tanke på av krisen särskilt hårt drabbade kommuner, orter och samhällsgrupper varit i stor utsträckning ofrånkomlig, därför att man icke har haft någon annan utväg, har den emellertid medfört en statsfinansiell utpumpning och låst fast beskattningen vid den nuvarande höga nivån för flera år framåt. Det är sålunda erfarenheten.

Varmed skola människorna försörjas, om den nuvarande konjunkturlöftningen slappnar, innan vi hunnit betala skulderna från 1933 och 1934? Regeringen svarar här med monopolplaner. Men det innebär också en påläga och — insatta på det antydda sättet — en kapitalkonsumtion. Och på vilket bättre sätt skola vi i den ännu längre bort belägna framtiden kunna möta de perioder av kriser, som säkerligen komma att infinna sig även då? Detta problem, menar jag, är så allvarligt och av sådan vidd, att vi alla, oavsett partipolitisk inställning, borde kunna samlas för att söka dess lösning, som måste ligga i att åt näringslivet gives erforderlig absorptionsförmåga.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

En sådan uppgift för svensk ekonomisk politik är enligt min mening så stor och betydelsefull, att vi borde kunna komma överens om att låta krisuppgörelserna från 1933 och 1934 falla i glömskan. En nationell samling kring folkförsörjningspolitiken framstår nu, sedan de statliga möjligheterna till konjunkturlyftande åtgärder hava visat sig synnerligen begränsade, som högst naturlig, välmotiverad och angelägen. Men statliga ingripanden måste å andra sidan användas med försiktighet, när det gäller det praktiska livet. Det produktiva utnyttjandet av landets naturtillgångar måste på alla sätt stimuleras och främjas. Men till naturtillgångarna hör också det individuella skapandet och initiativet och den individuella företagsamheten. Den individuella skaparkraften är en ovärderlig naturtillgång, som likväl icke låter sig kommanderas fram. Å ena sidan kan kollektivismen förkväva individualismen, men å andra sidan lockar också lätt materialismen till ett ansvarslost parasiterande. Där emellan måste sålunda gränsen sättas.

Arbetsfredsutredningen, som regeringen nyligen igångsatt, har varit föremål för både klander och försvar. Statsministern uttalade i förmiddags, att man kunde anse arbetsfredsutredningen som en modernare etikett för strävandena att åstadkomma en mera friktionsfri folkförsörjning. Kan därur utläsas en mera modern och mera verklighetsbetonad inställning än den, som på sin tid grundade socialiseringsnämnden, måste man säga, att en värdefull förskjutning ägt rum. Men det är ju det, som vi så småningom få se. Man får i alla fall icke bortse från det faktiska förhållandet, att det ekonomiska livet kan uppvisa många exempel på exploatering av såväl anställda som samhället i allmänhet. De senaste årens händelser hava visat, att mycket osunt inom den enskilda företagsamheten finnes. Den liberalistiska uppfattningen om de ekonomiska krafternas fria spel har medfört mycket socialt elände. Men den sortens ekonomiska politik är varken nationell eller konservativ. Är det nu regeringens avsikt att försöka råda bot på de missförhållanden, under vilka tjänstemän, arbetare och även andra samhällsgrupper i stor utsträckning leva, då kan den räkna med anslutning. Då har den ett synnerligen rikt arbetsfält, såvida icke dess syfte är att rubba själva grunden för äganderätt och enskild företagsamhet. Intet starkare värn kan nämligen skänkas åt enskild duglighet och initiativkraft, än om utväxterna på och alla de osunda företeelserna i det ekonomiska livet opereras bort. Men det innebär icke den socialisering, som man drömmer om och som kanske ännu flera hava drömt om.

Den liberalistiska uppfattningen är likviderad, den marxistiska har trätt i likvidation.

Vi stå nu mitt uppe i en brytningstid i den ekonomiska utvecklingen, där det gäller att på alla områden uppmärksamma vad klockan är slagen och se till, att alla möjligheter till förbättring av folkförsörjningen tillvaratagas.

Det är med tillfredsställelse man under höstens lopp har sett, att utrikesdepartementet i så hög grad har uppmärksammat de handelspolitiska frågorna. Utrikesministern har i ett par föredrag förra året erinrat om den stora arbetsbörda, som de handelspolitiska och kommersiella ärendena utgöra för utrikesdepartementet. Denna tillfredsställelse skulle likväl hava varit betydligt större, om regeringen vid denna riksdag hade kunnat framlägga förslag till handelstraktat med Tyskland. Det skall icke förnekas, att de officiella siffrorna för handelsutbytet med Tyskland te sig ur svensk synpunkt gynnsamma oavsett överlägsenheten på den tyska sidan. Clearingavtal existerar. Det är sant och det är en god sak det. Det kan likväl icke vara önskligt, att så stora handelsrelationer som de mellan dessa två länder existerande regleras genom krisartade, provisoriska åtgärder. Därtill kommer, att det svenska utgångsläget för traktatförhandlingar med Tyskland helt visst ställer sig gynnsam-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

mare nu, än vad fallet kan bliva vid en senare tidpunkt, då de internationella förbindelserna än en gång kommit in i någorlunda förnuftiga banor.

Den brittiska marknaden för våra jordbruksprodukter börjar betänkligt krympa samman. För jordbrukets vidkommande behövas därför kraftiga handelspolitiska tag för att åt oss rädda så stor del av exportmarknaden som möjligt. Såväl jordbruk som skogsbruk och även näringslivets övriga grenar skulle må synnerligen väl av fastare former för handelsutbytet med Tyskland. Det skulle varit synnerligen värdefullt, om utrikesministern kunnat anse lämpligt att göra något uttalande i denna sak.

I fråga om handel och fasta former kan jag icke underlåta att här inskjuta en annan aktuell fråga, ehuru av annan art och berörande den inhemska handeln, där regeringen ju har något friare händer. Jag syftar därvid på frågan om den ambulerande handeln, som på sista tiden fått förnyad aktualitet genom de framställningar, som hava avgivits till regeringen från skilda organisationer och medborgargrupper. Bakom de ingivna petitionerna stå, såvitt jag kunnat finna, en enhällig detaljhandlarkår, talrika representanter för konsumenterna, företrädare för ett flertal kommuner samt dessutom ett stort antal av jordbrukets producentföreningar. Det är ingalunda något exklusivt köpmannaintresse, som här tar sig uttryck. Man begär icke några som helst orimligheter. Man begär ingalunda förbud mot den ambulerande handeln. Man önskar endast att få den reglerad och kontrollerad på annat sätt än nu är fallet. Det skulle varit av mycket stort intresse för de här berörda, om handelsministern kunnat lämna något besked om, huruvida regeringen har för avsikt att helt eller delvis bifalla dessa framställningar, som jag för min del anser starka skäl tala för. Jag hoppas, att frågan kan komma att vidarebefordras till honom.

Till sist, herr talman, några ord i en ännu större och mera betydelsefull fråga, som på ett annat sätt än hittills måste ses i samband med den ekonomiska politiken och folkförsörjningen, nämligen befolkningsfrågan. Det är med tillfredsställelse man kan konstatera, att allt vidare lager av vårt folk ha börjat uppmärksamma de skrämmande perspektiv, som de fallande nativitetssiffrorna öppna. Fakta äro ju av kammarens ledamöter alltför väl kända för att behöva upprepas. Men denna fråga, som rör ingenting mindre än hela vårt folks tillvaro, borde, tycker man, kunna hållas över dagens partikäbbel. Den löses icke genom anordnande av bostadslånefonder eller genom andra ekonomiska anordningar, ehuru sådana jämväl erfordras såsom hjälpmedel för likviderandet av den kulturradikala uppfattningen på området. Viktigast är, att betingelser skapas för en mera ansvarsmedveten syn på dessa ting, för en nya anda och en ny inställning till denna ömtåliga fråga. Ty liksom den nuvarande bekymmersamma befolkningspolitiska situationen är ett resultat av det gångna århundradets idéer, måste också boten sättas in på det ideella området, för så vitt vårt folk överhuvud taget — som herr Carlström yttrade häromdagen i en intervju — ids att leva.

Praktiskt taget hela raden av talare i dag har ju anknutit till 500-årsminnet. Det var förvisso en ståtlig nationell manifestation, när vårt folks representanter samlades i Arboga 1435 för att trygga den nationella friheten. Dagens brännande frågor kunna i betydelse för land och folk fullt ut mäta sig med Arbogamötets. För den nationella gruppens vidkommande skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att denna jubileumsriksdag skall kunna uppvisa åtminstone en tendens till en sådan nationell samling kring vår tids livsfrågor, som Egelbrekts svenskar förmådde i sin tids stora livsfråga.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Detta är det tredje årsprogrammet, som den socialdemokratiska regeringen just nu presenterar för riksdagen.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Man tar icke miste, om man säger, att det mottagande, som detta program fått från riksdagens borgerliga majoritet, icke varit ovänligt. Den anda, som präglat behandlingen av detta program, tror jag emellertid icke har någon motsvarighet i levande livet utanför riksdagen. Jag tror icke heller, att Sveriges arbetande folk har anledning att med tillfredsställelse och tillförsikt möta det år, som nu kommer, när det fått vetskap om det program, som man här står i beredskap att genomföra.

För att med blott några ord sammanfatta min mening, vill jag säga, att detta program innebär ett fortsättande av den politik, som man har fört under de senaste åren och som har lagt outhärdliga bördor på det arbetande folket. Färre skolor och flera fängelser, mera A. K.-byråkrati och mindre arbetslöshetsanslag, fortsatt vakthållning kring reaktionära borgerliga maktinstrument och fortsatt saboterande av viktiga och brännande reformfrågor, som pocka på sin lösning, utformande av tredjemanslagen, utredning om en fascistisk arbetslagstiftning, som inspirerats av det föredöme, som Mussolini nere i Italien har givit — så ungefär skulle jag vilja sammanfatta omdömet.

Det finns tre frågor, som jag i dag vill säga några ord om, nämligen dels regeringens ekonomiska politik, dels demokratien och dels dess utrikespolitik. Det är intet tvivel om att den svenska kapitalismen för närvarande kan inregistrera sensationellt höga produktionssiffror, där man till och med i fråga om industriproduktionen överskridit den högsta nivå, som Sverige någonsin tidigare uppnått, nämligen 1929 års. Men detta uppsving har väsentligen vunnits genom en omfattande dumpingpolitik och icke minst genom att den svenska produktionen i stor utsträckning tillgodoser ändamål, som stå i krigets tjänst. Det brukar användas en internationellt gångbar term »dödens köpmän» om alla sådana, som spekulera i krig och människoslaktande. Detta uppsving, som i dag rosas från olika håll, har sitt främsta stöd just i förberedelserna för krig. Jag ska ta två vittnesbörd. Det första är den svenska storfinansens organ Affärsvärlden, som den 29 december 1934 skriver: »Den omständigheten, att den svenska järnindustrien kunnat uppnå en rekordproduktion under detta år, som ännu starkt påverkats av världskrisen, och då världproduktionen av stål betydligt understiger den normala, är glädjande, men måste ock i ej ringa grad tillskrivas mera tillfälliga omständigheter. Vår export av kvalitetsprodukter har i viss grad *gynnats genom den rådande rustningskonjunkturen.*» Som vittnesbörd nr 2 skall jag taga »Tiden», det socialdemokratiska partiets och regeringens tidskrift, som häromdagen i sitt första nummer för detta år skrev: »Väl beror vår ökade utrikeshandel, som för oss är viktigare än för många andra länder, till icke ringa del *på den tyska upprustningen.*» Man erkänner alltså sambandet mellan krigsrustningarna och det »ekonomiska uppsvinget», den industriexpansion, som för närvarande kan registreras och som man är glad och stolt över.

Regeringen meddelar emellertid i sin proposition, att den icke alls är så säker på beständigheten och säkerheten i själva detta uppsving. Tvärtom tycker man sig finna en tendens till, att man i dag hotas av ett bakslag. Ja, det säges till och med i finansministerns uttalande, att »dessa tendenser under det gångna året delvis förstärkts». Finansministern förklarar, att läget har försämrats genom de störningar, som strävandena efter en bättre folkförsörjning erhållit på grund av den allmänna politiska oron och fruktan för krig. Å andra sidan vill herr Möller bortresonera dessa påståenden genom att å sin sida söka bevisa, att arbetslösheten, i stället för att öka eller åtminstone vara kvar på den nivå den i dag är, skall reduceras under den tid, som kommer. Han gör nästan gällande, att trots det man befarar, att uppsvinget kommer att slå om i sin motsats, skall arbetslösheten avskaffas.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Nu är det icke första gången, som socialministern har profeterat på liknande sätt. Han gjorde det i fjol våras, när han framlade och försvarade propositionen om arbetslöshetsanslag. Han förklarade, att dessa arbetslöshetsanslag komme att vara tillräckliga för att giva alla arbetslösa, som icke blivit indragna i produktionen, understöd. I verkligheten visar ju A. K:s eget siffermaterial, att icke alls samtliga arbetslösa, ja icke ens hälften av de anmälda arbetslösa under vissa tider fått någon hjälp. Den politiken ämnar man fortsätta. Herr Lövgren har begärt ordet och kommer upp efter mig. Jag förmodar, att han då kommer att berätta något om sina erfarenheter, som han tidigare publicerat i tidningspressen, angående verkningarna av den politik, som A. K. genomfört eller rättare sagt som regeringen genomfört här i landet. Utan att här gå in mycket på denna fråga vill jag säga, att när A. K i dag rapporterar 90,000 arbetslösa men fackföreningarna rapporterar 15 procent, tyder detta på att de verkliga arbetslöshetsciffrorna äro åtskilligt över 110,000. Statsministern trodde för sin del, att arbetslösheten under det kommande året skulle röra sig mellan 70,000 och 80,000 arbetslösa. Med en sådan arbetslöshet, som utgör ungefär 50 procent av den arbetslöshet, vi hade vid samma tid föregående år, blir den beskärning av arbetslöshetsanslagen, som regeringen här föreslår, nämligen till 75 procent, minst sagt uppseendeväckande. Statsministern räknar med 70,000 å 80,000 arbetslösa under det kommande året men förklarar samtidigt, att av dessa skulle blott 20,000 arbetslösa få arbete genom A. K. De övriga hänvisas till kontantunderstöd och framför allt kommer naturligtvis majoriteten icke att få något som helst genom det program, som man här i dag har försvarat inför riksdagen.

Regeringens ekonomiska politik har icke blott för Sveriges arbetslösa blivit mycket dyrköpt. Jag erinrar om vad statsministern här i dag förklarar, nämligen att det i slutet av föregående år var summa två arbetare, som voro indragna i lönekonflikter med arbetsköparna. Med andra ord: Sveriges arbetares aktivitet mot den lönepolitik, som från arbetsköparna bedrivs, har man kunnat i det närmaste helt och hållet strypa. I riksdagen torde nog detta vara den allra främsta tillgången för regeringen, när den försöker motivera sin politik för den svenska borgarklassen. Just denna politik får i dag sin särskilda belysning genom den redogörelse, som socialstyrelsen framlagt över arbetslönernas utveckling. Den påpekar exempelvis, att för de svenska pappersmassearbetarna har reallönen under krisen sjunkit med 24 procent. För gruvarbetarna har den sjunkit med 30 procent, för tändsticksarbetarna med 22 procent och för exportindustriens arbetare i allmänhet med 29 procent. För de bortåt 200,000 arbetare, som äro sysselsatta i skogsbruket, har den sjunkit med 60 procent. Dessa siffror skvallra om en långt gående utarmningspolitik, genom vilken man nu också fått en möjlighet att göra produktionen ur kapitalistisk synpunkt mera räntabel.

Under hela krisen ha arbetarna, när de krävt motåtgärder mot lönesänkningar, såväl direkta som indirekta, mötts med det argumentet, att det under krisen är hopplöst att med framgång taga upp en kamp mot arbetsgivarna. Man har därjämte tillfogat, att efter krisen, då högkonjunkturen inträder, då är rätta ögonblicket inne för arbetarna att taga tillbaka, vad de förlorat under krisen. I dag, när industriproduktionen överskridit den förra högkonjunkturons nivå, i dag borde väl om någon gång ögonblicket vara inne för de svenska arbetarna att höja sina löner. En stark stämning härför är otvivelaktigt för handen. Jag bara påminner om de svårigheter, som regeringen — jag säger regeringen — hade, när det gällde att få metallindustriarbetarna att acceptera uppgörelsen från underhandlingsbordet. Dessa arbetare liksom arbetarna i allmänhet ha trots på detta tal om, att man, när krisens svårigheter voro över,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
 skulle taga igen, vad man tidigare hade förlorat. De ha nu, trots att dessa svårigheter, enligt vad vederbörande säger, i huvudsak äro övervunna och trots industriproduktionens väldiga utveckling, förhindrats i sina strävanden att höja sina löner, vilket tydligen är den viktigaste tillgången för regeringen, när den begär den borgerliga riksdagsmajoritetens stöd för sin politik i fortsättningen. Jag nämner också det ganska egendomliga förhållandet, att vi, samtidigt som industriproduktionen har överskridit 1929 års högkonjunktursiffra, ha en arbetslöshet dubbelt så stor, som arbetslösheten var 1929. När fackföreningarna i dag redovisa 15 procent arbetslösa, så svarar mot det år 1929 en siffra på 6 procent. I propositionen påpekas också, att ehuru arbetslösheten allt mer börjar omfatta äldre åldersgrupper, det dock fortfarande är ungdomsarbetslösheten, som dominerar. Om det är på det sättet, är icke ens fackföreningarnas siffror för arbetslösheten de riktiga, utan arbetslösheten måste vara oerhört mycket större, därför att ungdomen i allmänhet icke är fackligt organiserad.

Regeringen har under dessa år utan att egentligen vidtaga några omfattande åtgärder, drabbande de stora inkomsttagarna i samhället, kunnat finansiera sin budget. Jag skall icke gå in på en detaljgranskning av denna budget. Jag bara hänvisar till vad regeringen säger, att under dessa år har en ytterligare stegring av konsumtionsskatternas andel i samtliga statsintäkter skett. Med andra ord, just denna indirekta beskattning, som socialdemokraterna såväl programmatiskt som i sina tal förklarar vara den avskryvårdaste och den, mot vilken man måste rikta huvudstöten, just den erkänner man har skärpts under den nuvarande krisen! Jag påpekar i detta sammanhang, att när man vidmakthåller, ja till och med ytterligare skärper denna indirekta beskattning, så behöva våra bolag och banker under det år, som kommer, trots det industriella uppsvinget, icke betala mer än ungefär 4 procent av samtliga de skatteinkomster, som regeringen räknar med. Regeringen vill anslå 58 miljoner kronor till den olycksaliga kreditkassan. Just i fråga om detta understöd åt mer eller mindre bankruttrade företag vill jag säga ett par ord om L. K. A. B.

Detta bolags angelägenheter ha under de senare åren varit uppe många gånger till behandling här i riksdagen. Nu har som bekant bolaget gjort en ny hänvändelse till regeringen, som innebär, att det skulle få slippa att fullfölja sina utfästelser i fråga om malmbrytningen där uppe i MalMBERGET. Genom inskränkningen av malmbrytningen därstädes och motsvarande ökning vid Kiruna vill bolaget försäkra sig om en ännu större profit. Det är klart, att det syftet vunnes om bolaget får regeringens och riksdagens tillstånd, därför att Kirunabrytningen som bekant är mycket mera profitabel för vederbörande. Just regeringens tidigare understöd åt bolagets strävanden — den har visserligen ännu icke besvarat bolagets yrkande med annat än att igångsätta en undersökning — har i Norrbotten skapat en verkligt enhällig opinion av samtliga politiska partier, som såsom en man vänt sig mot de krav, som gruvbolaget framfört.

Det var just skattefrågan, som stod i förgrunden för 500 år sedan, då den svenska riksdagen föddes. Det var kanske framför allt på grund av skatteindrivarnas tryck på det dåvarande mellansvenska proletariatet och bönderna, som dessa reste sig och i revolutionär kamp slogo sönder denna utplundring och försökte skaffa sig ett redskap, som mera skulle svara mot vad allmogen och de arbetande klasserna ville. När man nu går att uppföra en komedi för att celebrera riksdagens femhundraårsminne, kan det icke skada att erinra därom, att just i dessa dagar fogdeväldet är en realitet i minst lika hög grad, som det var år 1435. Under det senaste året — det talar man ju icke om i riksdagen från det håll, där man i dag är så belåten — ha emellertid 3,000 svenska

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

bönder fått lämna sina fäderneärvda gårdar på grund av att de icke kunnat klara oguldna skatter. Jag tager bara ett enda exempel från Norrbotten för att visa, hur bryskt myndigheterna gått tillväga just vid denna skatteindrivning. Det gäller en änka i Råneå socken. Hon var skyldig 250 kronor i skatt. Hon kunde icke betala den, men hon hade ett hemman, som var taxerat till 9,000 kronor. Myndigheterna satte ut exekutiv auktion för försäljning av detta hemman, och Råneå sparbank ropade in detsamma för 3,000 kronor. Den skuld, som denna änka hade på hemmanet, belöpte sig inklusive dessa 250 kronor i skatt till 3,000 kronor. Hon hade fått löfte såväl av länsstyrelsen som av banken, att hon skulle få köpa tillbaka sitt hemman för de 3,000 kronor, som banken betalat för detsamma. Banken struntade emellertid i detta löfte, infordrade anbud, och en annan gav in ett anbud på 5,000 kronor. Medan änkan i fråga ju icke ett ögonblick tänkte något annat än att man skulle stå vid sitt ord och låta henne få hemmanet tillbaka för 3,000 kronor, fick den högstbjudande hemmanet. Med andra ord: banken stoppade 2,000 kronor av denna änkas pengar i sin egen ficka. Till historien hör, att denna änka har tre barn, två minderåriga och en vuxen son, att försörja. Den som är vuxen är sjuk och kan därför icke bidra till försörjningen. De ha av skattemyndigheterna för dessa 250 kronors skuld berövats det hemman, som familjen har haft i sin ägo under mycket lång tid, och stå där nu utblottade. Med sådana exempel ur det levande livet, måste vi säga, att det verkar bra mycket av hyckleri, när man försöker att framkonstruera en skillnad mellan förhållandena på Engelbrekts tid i dag i just dessa skattefrågor. Det råder i dag ett fogdevälde i detta land. Många bli ruinerade på grund av att de icke kunna klara i vissa fall ganska blygsamma belopp, som de blivit skyldiga i skatter.

Jag har redan tidigare, när regeringens jordbruksprogram behandlades, för min del karakteriserat detsamma som ett förstörande och en förfalskning av frambragta produkter. Jag har här ett brödstycke, som på sitt sätt kan illustrera den spannmålspolitik, som regeringen genomfört i detta land. Man har som bekant beslutat, att en betydande del av spannmålsöverskottet skall färgas och sedan försäljas till kreatursfoder. Det tillgår på det viset, att vederbörande spannmålsodlare, som ju i allmänhet är en storagrar, säljer denna spannmål till staten. Han får ungefär 18 eller 19 kronor per 100 kilogram för densamma. Staten färgar densamma — jag vet icke vad man sedan gör ytterligare — och därefter säljer man den tillbaka, kanske till samma jordbrukare. Då tar man dock bara 13 kronor för samma 100 kilogram. Vi ha nog allesamman haft roligt åt den befängda historien om Ebberöds bank, om den halvtokiga skraddaren, som under gulaschären startade en bank, där principen var att den som satte in pengar i banken fick 8 % ränta, men den som lånade pengar där fick betala blott 4 %, d. v. s. motsatsen till den räntepolitik, som banker i allmänhet följa. Den politik, som regeringen för i dessa frågor, påminner ganska mycket om den ekonomiska visdom, som just denna riksbekanta skraddare eller bankdirektör i Ebberöd praktiserade.

Nu är det nämligen icke bara dessa storagrarer, som få köpa detta färgade vete till 13 kronor per 100 kilogram. Jag vet icke, om det är ett förbiseende av den kungliga regeringen, men man har jämväl gjort det möjligt för småbönder och fattigt folk att för samma pris köpa detta förfalskade eller förstörda vete. Och det gör man i dag, man köper detta vete ganska allmänt, och jag tror regeringen har mycket stora bekymmer härför. Man köper det, men använder det icke till kreatursfoder utan till föda åt sig själv och sina familjemedlemmar. Det gör man icke därför att man tycker det är gott. Jag tycker att det smakar »räligt»! — Jag bjuder gärna jordbruksministern att smaka på detta bröd och känna vad slags bak

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

han lagat till. Det är visserligen olagligt att äta av detsamma, men jag förmodar, att så pass kan man väl bryta mot lagar och bestämmelser, att man får smaka på brödet. Sådant bröd äter man i dag här i landet på många platser, d. v. s. man använder sådant vete som har blivit färgat för att användas till kreatursfoder, man använder det till människorna själva. Jag känner till detta ifrån Norrbotten. Jag vill här framföra en synpunkt, som bönderna där uppe anlägga på saken. Där uppe odlas som bekant intet vete. Man menar då, att om vetet ändock skall förstöras och göras till djurföda, så vore det väl lika bra, att dessa bönder finge byta ut sitt korn mot vete men få sådant vete som icke är färgat och som de med smak kunde äta. Det är ju ett uppslag, och det är möjligt att det kommer igen motionsvägen. Det visar på sitt sätt, hur folket här i detta land tvingas att ta ställning till de praktiska åtgärder, som regeringen genomfört för att »klara krissårigheterna» för Sveriges jordbrukare. Med detta bröd och ytterligare det planerade billiga »steksmöret», som regeringen har i bakfickan och som folkhumorn döpt till social-ister, måtte det bli något till smörgås, som regeringen serverar det svenska fattiga folket. Man må säga hur mycket man vill att det är olagligt att äta detta, men nöden har ingen lag. Folket tycker icke om det, men det har icke råd att köpa av det ordentliga svenska vetet. Det är därför det i dessa dagar får använda detsamma.

Det har här i riksdagen och utanför under de senaste månaderna talats ganska mycket om den svenska befolkningsfrågans läge. Jag erkänner, att det är ganska uppseendeväckande, när befolkningstillväxten icke är mer än 2.5 per tusen, som fallet var 1933 i vårt land, men det är ganska klart, att man icke löser den frågan genom att, såsom ifrågasatts av en kunglig kommitté, man skall få preventivmedel först om man erhåller läkarrecept därpå. Icke löser man den därigenom att man fortsätter att slå vakt om denna fosterfördrivningslag, som driver så många svenska kvinnor i döden. Den kan man endast lösa genom att ge det svenska folket möjligheter att existera, ge människorna bröd, ge dem bostäder, genom att avlägsna denna fruktansvärda känsla av ovisshet inför morgondagen, som i dag dominerar en stor del av den svenska arbetarklassens tänkande. För att bara ge ett näraliggande exempel på att befolkningsfrågan icke är en uppfostringsfråga, icke är en fråga om att införa apoteksmonopol på preventivmedel o. dyl., utan ett socialt problem, som hänger samman med människornas möjligheter att försörja sig, skall jag taga en mycket aktuell siffra från Sovjetunionen, det land där man i dag bygger socialismen och där man icke längre känner till vad kris och arbetslöshet vill säga. Sovjetunionen har numera varje år ett befolkningsöverskott på 3 miljoner, d. v. s. lika stort som befolkningsöverskottet i samtliga västeuropeiska stater. Före revolutionen fanns där borta en fruktansvärd barnadödlighet. Av tre barn uppnådde endast ett sin första årsdag. Numera har en radikal förändring i det avseendet skett. Där har man icke längre samma dödlighetssiffra som förut, och framför allt, man har där en befolkningstillväxt, som är enastående, som är uppseendeväckande i dag. Mot den svenska siffran 2.5 svarar en rysk siffra av 40 nya medborgare varje år per 1,000 invånare. Just detta visar, att frågan om nativiteten är ett socialt problem, och den är för vårt land en fråga om att ge dess arbetande folk utkomstmöjligheter.

Jag vet icke, om regeringen ämnar framlägga ett förslag om avskaffande av fosterfördrivningslagen. Vissa uttalanden ha gjorts av justitieministern, som borde göra det nästan till en förpliktelse för honom att äntligen ta ett krafttag mot denna reaktionära lag. Jag vill nämna, att i Sovjetunionen har man icke en sådan fosterfördrivningslag. Där hänvisar man icke olyckliga

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kvinnor till kvaacksalvare, där avgöra kvinnorna själva, om de vilja föda fram sitt barn eller icke, och de få läkarhjälp, därest de icke önska föda fram ett barn. Fosterfördrivningssjukdomarna ha på grund härav också reducerats till ett minimum, och dödsfall på grund av fosterfördrivning äro nära nog sensationella undantag. När man i Moskva för närvarande har en statistik, som visar att endast en av 23,000 kvinnor har dött på grund av fosterfördrivning, förstår man vilka möjligheter som därvidlag ges.

Och så några ord om regeringens åtgärder för att »försvara demokrati». Det har skett en del förändringar i den allmänna terminologien från regeringspartiets sida under de senare åren. Numera går gränsen icke längre mellan fattiga och rika, mellan utsugna och utsugare, mellan förtryckta och förtryckare, utan den lär gå mellan s. k. diktaturanhängare och demokrater. Oss kommunister hänför man utan vidare till diktaturanhängare, men däremot ha exempelvis herr Lindman och hans parti utan vidare upphöjts till ett demokratiens värn. Jag kan inom parentes nämna, att det parti i Österrike, som är det svenska högerpartiets motsvarighet där, blev verkställare av och nu utövare av en fascistisk diktatur. Vi för vår del godkänna icke den officiella definitionen av demokrati, och redan en av den vetenskapliga socialismens grundläggare, nämligen Friedrich Engels, tog redan på sin tid upp detta problem om demokrati till behandling. Han påvisar, att demokrati är icke främst ett politiskt begrepp, utan är framför allt ett socialt begrepp. »Demokrati» säger Engels i sin analys av den franska revolutionen, »kan sammanfattas i den franska revolutionens fältrop: krig mot palatsen, fred åt kojorna!» Och Engels säger dessutom ett par satser, som jag skall be att få läsa in i riksdagens protokoll, därför att de ge en visserligen knapphändig men utomordentligt klar analys av vad han menar med demokrati. Han säger: »Demokrati, det är i dag kommunismen. Någon annan demokrati kan numera endast existera i huvudet på teoretiska visionärer, som icke bekymra sig om vad som verkligen händer och sker, för vilka det icke är människorna och omständigheterna som bringa principerna till utveckling, utan hos vilka principerna utveckla sig själva. Demokrati har blivit proletär princip, massornas princip. Massorna må vara mer eller mindre på det klara med denna enda riktiga mening med demokrati, men alla ha åtminstone den obestämda känslan av det sociala likaberättigande, som ligger i demokrati.» — Här visar han alltså, att demokrati är väsentligen en social fråga, den är väsentligen en fråga om social och ekonomisk jämlikhet; en annan demokrati hänför Engels endast till teoretiska hugskott. Och den demokrati, som man i dag skryter med och som man i dag »slår vakt om», den är en formaldemokrati, som tillåter ett litet antal rika att utöva den verkliga makten, låt vara att det icke är deras folk direkt, som sitta i regering och riksdag. Jag vill säga det till dessa regeringsherrar, att praktiskt taget varje miljonär i detta land har mera makt än vad de ha, ifall det kniper. Demokrati — den verkliga — innebär alltså ekonomisk jämlikhet framför allt, och just den demokrati, som genomförts i Sovjetunionen, visar att detta är fallet.

Ja, men, menar man, kommunisterna hota de demokratiska fri- och rättigheter, som den svenska arbetarklassen tillkämpat sig under många decenniers hårda kamp. Menar man, att kommunisterna skulle vara motståndare till församlingsfriheten? Menar man, att vi skulle vara motståndare till den relativa tryckfrihet, som finnes? Menar man, att vi skulle vara motståndare till församlingsrätten? Ett sådant påstående är ju fullständigt befängt. Det skulle betyda, att vi vore anhängare av en »ordning», som förbjöde vår egen verksamhet och som förbjöde arbetarnas legitima strävanden. Det är klart, att dessa demokratiska fri- och rättigheter vilja icke kommunisterna komma åt,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

utan dem vilja vi tvärtom försvara, och vi vilja försvara dem mot alla dessa representanter för herremakten, som i dag se en lösning av sina problem genom att beröva arbetarklassen dessa fri- och rättigheter.

Så några ord om regeringens utrikespolitik. I går avtog kammaren en begäran av mig att få framställa några frågor till utrikesministern i anledning av vissa dispositioner, som han vidtagit under den senaste tiden. Redan det beslut, som kammarens borgerliga majoritet fattade, visar huru motiverade de frågor äro, som jag hade framställt, och visar, huru nödvändigt det är, att regeringen verkligen ger besked om dessa frågor. Det visar också, att de borgerliga representanterna här i riksdagen äro fullständigt eniga om regeringens utrikespolitik och framför allt att de äro eniga däri, att riksdagen och därmed det svenska folket icke skall få reda på vad det är som vederbörande förhåva. I söndags innehöll Dagens Nyheter en redogörelse för det intrigspel, som de aktivistiska kretsarna i Sverige bedrovo under åren 1914—1916, för att Sverige skulle delta i världskriget på Tysklands sida. En del av de inflytelserika personer, som där utpekades, tillhör i dag den svenska riksdagen, och denna redogörelse ger ett bestämt intryck hos var och en, som läser densamma, vilken tur det var för den svenska arbetarklassen, att den svenska borgarklassen var så pass delad i sina sympatier för å ena sidan Tyskland och å andra sidan England. Den ger ett bestämt intryck av, att om icke denna splittring förekommit inom den svenska borgarklassen, skulle Sveriges arbetare med tiotusentals döda också fått bringa sin triubt på krigets altare. Den interpellation, som i går avtog, visar, att just denna hemliga diplomati, detta intrigspel med folkmassornas liv och säkerhet som insats, pågår också i dessa dagar och icke minst under en socialdemokratisk regering. Under många, många år har en gammal socialdemokrat, herr Lindhagen, ideligen framställt förslag om att den hemliga diplomati skulle avskaffas, och det finns intet förslag, som är lättare att motivera, intet förslag som så nära hänger samman med det arbetande folkets verkliga intresse som just förslaget om att den hemliga diplomati skall avskaffas. Men det vill man icke vara med om i riksdagen. Man slår vakt om denna hemliga diplomati på alla sätt. Av en föregående talare har redan tagits upp det aktuella exemplet på den mycket livliga utväxling av artigheter och artighetsvisiter, som pågått mellan statsmän, och där icke minst den svenska regeringen är ganska mycket inblandad.

Det går nu aldrig för den svenska regeringen att få någon att tro, att när exempelvis mr Eden besökte Sverige, han gjorde det för att hälsa på sina gamla släktingar, Erik den helige och vad de nu hette. Det går icke att få någon att tro, att von Papen eller andra, som under den senare tiden besökt Sverige, bara rest hit för sitt nöjes skull. Och när Polens utrikesminister för några veckor sedan besökte Sverige, ett besök, som i dag är föremål för kommentarer i en massa internationellt betydande tidningar, försökte man visserligen att framställa det som en rent privat angelägenhet, att den polske utrikesministern bara ville besöka sina underlydande här i Stockholm. Men så kom Dansk Finanstidende med avslöjandet, att Beck befann sig i Stockholm som den svenska regeringens gäst *efter inbjudan från utrikesminister Sandler*. Och när för första gången i Sveriges historia, så vitt jag vet, de fyra nordiska regeringarna haft en konferens inför lyckta dörrar, är detta även på sitt sätt ett uttryck för att här förehas någonting, här spelar man ett spel bakom ryggen på Sveriges arbetande folk, som för detsamma kan få de mest ödesdigra konsekvenser. Herr Sandler har också själv förklarat, att vi måste slita oss ur den lata åskådarerollen, vi måste klargöra för oss själva, att vi icke längre som tidigare äro åskådare till vad som sker utan äro en av deltagarna i hän-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

delseförloppet. Ja, han gick så långt i sitt Uppsalatal, att han förklarade, att icke ens händelserna borta på Pacifickusten skulle kunna undgå att beröra Sverige. Under sådana förhållanden är det icke längre bara antaganden från vår sida, utan det är uttalanden från regeringens sida, som motivera, att man här ställer frågorna: vad mena herrarna egentligen, vad är det, som man förehaver, vad är det för kombinationer, som man här håller på att skapa? När det går så långt, att till och med borgartidningen Östgöta Korrespondenten börjar hota med ett nytt 1809, en ny statskupp på grund av herr Sändlers deklamationer om att vi skulle slita oss ur den bekväma och lata åskådarrollen, så är det icke opåkallat, om vi försöka få upp frågan till behandling i riksdagen.

Den svenska regeringen har verkligen icke bara lyst från folkförbundets presidiestol under den senare tiden, den har tagit initiativ, som givit internationellt eko. Den har varit enig exempelvis — och det gäller icke bara denna regering utan även tidigare regeringar — om att förkasta alla de konkreta förslag om avrustning eller nedrustning, som exempelvis från Sovjetunionens sida framställts i Genève. När nedrustningskonferensen i fjol var bankrutt, när det stod klart för alla, att dess arbete kommit in i en återvändsgränd, när upprustningarna pågingo, ställde Sovjetunionens representanter i Genève ett förslag om att konferensen skulle omvandlas till en permanent fredsinstitution. Men vår regering tillsammans med en rad andra regeringar understödde icke alls detta förslag. Den föredrog att ställa förslag, som delvis redan förut varit förkastade men delvis också haft mycket stor krigisk betydelse. Jag nämner exempelvis dess förslag om att Tysklands militära likaberättigande skulle erkännas, det vill säga att det Tyskland, som i dag i Mellaneuropa framför allt framträder såsom den främste fredsstöraren, det skulle enligt den svenska regeringens förslag jämfästas, få fullt fria händer för att fortsätta med upprustningen! Sovjetunionen har inträtt i Nationernas förbund, och den har gjort det därför, att den där ville förstärka de krafter, som av ena eller andra anledningen motsätta sig eller i varje fall vilja uppskjuta en krigisk sammandrabbning. Herr Sandler har själv betecknat detta steg som ett av de betydelsefullaste och mest glädjande som tagits under de senare åren. Men om så är fallet, varför behövde då den svenska regeringen demonstrera mot Sovjetunionens inträde genom att vägra underskriva den inbjudan, som utfärdades från en hel rad stater? Man säger, att om man gjort det, så skulle ju resultatet varit känt på förhand. Men den invändningen har ju ingen betydelse, alldenstund det visat sig, att regeringen telegrafiskt lät underrätta den ryska regeringen om att den i Genève ämnade rösta för Sovjetunionens inträde i folkförbundet. Man kan därför endast dra en enda slutsats av regeringens ställningstagande, och det är den, att den ville demonstrera emot Sovjetunionens inträde där.

Jag har i den interpellation, som kammaren vägrat mig att framställa, för min del gjort det kategoriska påståendet, att regeringen förbereder krig. Det är ett faktum, att en upprustning pågår icke minst i det här landet. Det är ett faktum, att regeringen går in för en nyorientering av den svenska militärpolitiken genom anskaffande av bombfällplan. Dessa bombfällplan ha ingen direkt betydelse för försvaret; deras betydelse ligger i att de kunna flyttas över till ett annat land och där skövla och förstöra dess centra. Just den svenska militärmaktens orientering i denna riktning är ett av de alarmerande fakta, som göra, att vi säga, att regeringen förbereder krig.

Vi tänka även på exempelvis det faktum, att fjolårets militärbudget, om jag medräknar de militära pensionsstaterna, belöpte sig till i runt tal 140 miljoner kronor, och kommer samtidigt ihåg, att man 1925 var enig om, att mi-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

litärutgifterna skulle begränsas till 107 miljoner kronor! Vi tänka på det förhållandet, att regeringen går in för ytterligare 8 miljoner kronor i höjning på fjolårets anslag under det budgetår, som nu kommer. Och jag tänker på den förklaring, som avgivits av statsministern, då han klargjorde, att det i framtiden skulle krävas ännu större, man vet icke huru stora, men ännu större belopp till krigsrustningar. Just dessa saker göra, att vi anklaga regeringen för att den förbereder Sveriges deltagande i krig, för att den förbereder en äventyrspolitik, där det arbetande folket skall sätta in sina liv såsom insats.

Till sist ett par ord om den situation, som föreligger i dag. Statsministern erinrade om att det senaste valet bekräftat den utgång, som 1932 års riksdagsmannaval gav, d. v. s. att folkflertalet i detta land röstade med de s. k. arbetarpartierna, med partier, som åtminstone i sina program säga sig vilja kämpa för socialismen, och att de borgerliga partierna kommit i minoritet bland väljarna. För min del är jag alldeles övertygad om, att när nu även Stockholm har valt, så kommer den arbetarmajoritet, som präglade valet 1932, att ännu klarare framträda i valstatistiken. Folkets flertal i detta land har alltså röstat mot den politik, som den svenska riksdagens borgerliga majoritet vill genomföra. Och jag kan instämma med Social-Demokraternas redaktör i vad han som kommentar av valutgången skrev: att valet bevisat, att svenska folkets majoritet icke vill låta storbankerna bestämma här i landet. Om man nu är demokrat, så förefaller det, att det borde vara naturligt, att man i enlighet med sin demokratiska övertygelse ser till, att riksdagen får en sammansättning, som svarar emot folkflertalets vilja. Det kan icke vara demokratiskt, när man finner sig i, att här finnes en riksdagsmajoritet, som icke motsvarar väljarflertalets uppfattning. Vore man demokratisk, skulle man följaktligen också ge det svenska arbetande folket möjlighet att i ett nytt val ge riksdagen en sådan sammansättning, att den avspeglar väljarflertalets vilja.

En sådan politik har aktualiserats icke minst genom regeringens s. k. skyddsåtgärder för tredje man. Det är en fråga, i vilken den svenska arbetarklassen står tämligen enig, att de, som borgarna i dag kalla för tredje man, icke alls äro någon tredje man, utan parter i den kamp, som pågår mellan klasserna i detta land. Sveriges arbetare äro också eniga därom, att man bör göra vad man kan för att förhindra, att en sådan lag genomföres. Jag har varit ute på många arbetarmöten, och jag har hänvisat arbetarna till den stora svenska fackföreningsrörelsen, som räknar bortåt 700.000 medlemmar, samt sagt och säger det även här, att icke är den svenska arbetarklassen utan möjlighet att slå tillbaka dessa reaktionära lagstiftningsförslag. Men det finns framför allt ett krav, som arbetarna i dag lyssna till, oavsett om de äro socialdemokrater eller anhängare av annan politisk åskådning, och det är kravet på att riksdagen skall upplösas, att regeringen ger denna arbetarklass möjlighet att genom ett nyval ge riksdagen en sammansättning, som svarar emot väljarflertalets vilja. För detta krav kämpar det parti, som jag företräder. Vi kräva av regeringen, att den i enlighet med sina demokratiska deklARATIONER verkligen går in för att slå tillbaka dessa attacker emot de demokratiska fri- och rättigheterna, att man genom en upplösning av svenska riksdagen ger arbetarna en möjlighet att slå tillbaka varje försök att under namn av tredje mans lag eller vad det må heta skapa åtgärder, som försvåra och omöjliggöra arbetarnas kamp och som jämna vägen för en fascistisk restauration här i landet. Om regeringen går in för en sådan politik, går in för att verkligen försvara dessa demokratiska fri- och rättigheter, att verkligen ge hjälp åt de behövande i stad och på landsbygd, att icke låta hälften av de officiellt anmälda arbetslösa och minst två tredjedelar av det verkliga antalet arbetslösa gå utan någon som helst hjälp, då finns här förutsättningar för att verkligen

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

skapa en arbetarfront i landet, en klassfront emot den borgerliga enhetsfront, som man formerar.

Härmed har jag sagt vad jag ville säga i dagens remissdebatt. När det partis ledning, jag företräder, i Stockholmsvalet nu gått in för att rekommendera, att vårt parti skall taga kartellbeteckningen arbetarpartiet, så är det därför att vi anse situationen så brännande, att läget är så labilt, att vi äro så säkra på att utvecklingen mycket snabbt kan bjuda någonting helt annat, än vad som i dag åtminstone formellt synes. Det är i medvetande om att den internationella situationen är laddad med faromoment, att en ny sammandrabbning mellan makterna förberedes, som vi anse det nödvändigt, att det formeras en arbetarfront emot den borgerliga fronten.

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Vi borde ju kunna vara överens därom, att det är något fel på vårt samhällssystem, när vi i år å ena sidan tala om en kris i befolkningsfrågan och allvarligt frukta för vår nations utdöende och å andra sidan konstatera en arbetslöshet omfattande 90,000 man. Jag ställer den frågan till de borgerliga: huru kan man begära, att ansvarsmedvetna människor skola bilda familj och bidra till folkökningen, när de ha en påtaglig verklighet omkring sig, som är så mörk, som den faktiskt är i många tiotusentals hem här i landet?

Uppe i Norrbotten har man en nativitet, som är uppe i ungefär den nivå, man på borgerligt håll säger vara önskvärd. Men huru äro förhållandena där? Jo, de äro dessa: vi ha 4,500 arbetslösa, sedan man fått det folk man behöver till skogsdrivningar, och sedan den industriella verksamheten är i gång så långt det är möjligt. Detta överskott av arbetskraft på 4,000 man i ett län på 200,000 invånare är ju ett oerhört problem. Huru skulle det vara, om samtliga län här i landet hade en nativitet jämförlig med Norrbottens eller med Västerbottens, som ligger lika högt? Det gick an, så länge man kunde skicka 500—600 man till Förenta staterna varje år, men nu, när man icke får skicka några dit, växer det automatiskt upp ett problem, som man icke kan bemästra.

Jag vill säga det — och det är egentligen därför jag begärt ordet — att den lösning av problemet, som vi ha i form av A.K.-systemet här i landet, är ingen lösning, som kan gälla under långliga tider. A.K.-systemet är en kräftskada: det bygger på ur psykologisk och moralisk synpunkt oriktiga grunder. Jag skall försöka att i allra största korthet här göra mina invändningar emot detsamma.

I de gamla direktiven, som gällde före den uppgörelse, som skedde här för ett par år sedan, hette det, att lönen skulle vara lägre än den öppna marknadens löner, med tillbörligt beaktande av vederbörandes förmåga att försörja sig på densamma. I de nya direktiven heter det, att lönen skall vara lika med lägsta grovarbetarlön, till vilken arbete i större utsträckning kan erhållas, med tillbörligt hänsynstagande till förhållandena inom jordbruk och skogsbruk. Vidare säges det, att vid ackordläggning böra sådana åtgärder, vilka kunna medföra en minskning i arbetsintensiteten, undvikas.

Nu är det väl ingen här i riksdagen, som icke är överens med mig därom, att den omformulering av direktiven, som skedde, var avsedd att vara en förbättring av desamma. Jag kommer ihåg, att Nationell Tidning räknade ut, att det skulle medföra ökade kostnader för samhället, och att lönekostnaderna skulle ökas med omkring 10—17 %, om jag minns rätt. Men jag är icke alldeles säker på att det blivit någon löneökning. På många håll har det icke blivit någon löneökning utan tvärtom. Är man nu angelägen om att människorna skola ha en rimlig försörjning och känna tillfredsställelse, då kan det

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

icke vara rimligt och riktigt att göra så som Svenska lantarbetsgivareföreningen gjorde förlidna år. Det är på denna punkt, som jag vill sätta in en stöt. Svenska lantarbetsgivareföreningen skrev till Kungl. Maj:t i fjol vinter den 17 januari och ingav därvid en promemoria om reservarbetslönerna. Föreningen påtalade, att reservarbetslönerna vore på tok för höga. Man argumenterade ihärdigt, och högerpressen hjälpte villigt till att stöta i basun, och så fingo vi den 1 maj i fjol lönejusteringar, som på några få punkter inneburo en förhöjning av lönerna, på några andra ställen oväsentliga justeringar men åtminstone på ett par tre håll här i landet sänkningar, som voro obefogade. Jag skall ange grunderna för detta mitt påstående. Lantarbetsgivarna säga i sin promemoria: En ogift dräng har 956 kronor om året i lön. Med 300 arbetsdagar gör det 3 kronor 19 öre om dagen. Alltså är en lön på 3 kronor 50 öre å 3 kronor 60 öre för hög. Man lyckades verkligen få arbetslöshetskommissionen att sänka lönerna till 3 kronor 20 öre inom vida trakter av Småland och, jag skulle tro, Västergötland och Östergötland också. Men nu skall jag be att få fråga er, som ha praktisk erfarenhet. Går det för en reservarbetare att få 300 arbetsdagar om året? Utgår man ifrån, att en reservarbetare med 3 kronor 20 öre om dagen skall komma upp till en lön, som en ogift dräng eller 956 kronor, då räknar man fel. Reservarbetaren kan icke få mer än på sin höjd 250 arbetsdagar på grund av det mellanspel, som alltid blir vid helger, de hemmadagar, som man får på grund av dåligt väder o. s. v. Inom sågverksindustrien och pappersmasseindustrien, som ändå ha jämn verksamhet, räknar man sällan eller aldrig över 250—260 arbetsdagar, och ingen reservarbetare vid vägarbetena här i landet kommer högre. Alltså konstaterar jag, att de beräkningsgrunder, som man lade till grund för lönesättningen, voro oriktiga. En löneförhöjning upp till 3 kronor 60 öre är motiverad med utgångspunkt från de siffror, som lantarbetsgivarna själva lagt fram.

Sedan är det en annan punkt i fråga om A.K.-systemet, som jag riktar mig emot, nämligen att man maximerar inkomsten. Nu säger man från A.K.-ledningens sida, att det gör man inte, en reservarbetare får lov att förtjäna mer än den lön, som är fastställd såsom lägsta grovarbetarlönen. Mot det säger jag, att han får lov att förtjäna mera, under förutsättning att någon annan förtjänar mindre, men om samtliga arbetslag vid ett vägbygge komma upp t. ex. över medelproportionalen, kommer omedelbart A.K. att ge order om lönesänkning. I varje fall har jag svart och vitt på att det har skett. Då var det ändå ett arbete, som bara rörde fyra arbetslag, och man hade icke överskridit den fastställda lönen med mer än 8 eller 9 öre per timme. Jag har med detta endast velat konstatera, att A.K.-systemet bygger på en psykologiskt oriktig grund, därför att det berövar människorna arbetsglädjen. Vilja vi få rätsida på vårt arbetslöshetsproblem, så måste vi organisera arbetstillfällena på ett annat sätt, så att människorna få samma känsla som de ha, när de arbeta i öppna marknaden och med öppna marknadens villkor.

Vad befolkningsfrågan beträffar, så vill jag med några korta ord komma in på den och se den utifrån de synpunkter, som jag måste få på problemet, när jag är norrbottnig och konstaterar en arbetslöshet på 4,000 man eller mera, trots att man har skogsdrivningar, som ligga över det normala. Det finns ett ganska enkelt sätt att avskaffa arbetslösheten i Norrland. Det där låter kanske överdrivet, men jag vågar påståendet. Vi ha, skulle jag tro, 50—70 tusen skogsarbetarfamiljer i Norrland, som icke ha något jordbruk som underlag för sin existens. Skogsarbetet ger dem ju icke mer än mycket knapp kontant inkomst, och ha de intet jordbruk, som underlag för sin existens, så kan det inte bli annat än fattigdom, nöd och elände. Det finna vi

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

överallt. Det konstateras bl. a. i en av medicinalstyrelsen verkställd utredning, som kom ut av trycket förlidet år. Vill man från statens sida släppa till kapital till finansierande av en ny avvittring — en sådan är av behovet påkallad, sedan man icke gärna längre kan dela upp den jord, som avvittrades under 1800-talet — en ny avvittring, som skulle innebära, att dessa egendomslösa skogsarbetare skulle få 5 à 6 hektar odlingsbar jord, pengar till uppbyggande av hyggliga bostäder och pengar till finansiering av sin odlingsverksamhet tills de kommit så långt, att de själva producera mjölk, smör, kött, ost och ägg, som de behöva? Som det nu är får skogsarbetaren springa till butiken och köpa margarin, amerikanskt fläsk och andra billiga livsmedel för den skrala kontanta inkomst han har. Det blir en latent skörbjugg bland vida kretsar av befolkningen. Flickorna äro tandlösa redan vid sexton à sjutton år, och männen bli det några år senare. Överallt konstaterar man undernäring på grund av det abnorma tillstånd, som faktiskt råder. Det är billigare att staten offerar både 20 och 30 miljoner kronor om året för att skaffa ett bättre försörjningsunderlag åt dessa sex nordliga läns skogsarbetarbefolkning än att staten anordnar reservarbeten och tar pojkarna ifrån Norrbotten och skickar dem att bygga landsvägar i Småland med resultat, att det blir en allmän olust, då man i stället genom att satsa penningarna på ett förnuftigt sätt kunde få människorna att känna solidaritet med det samhälle, i vilket de leva, och få det vida bättre ställt än vad de nu ha det. Jag vet mer än väl, att det inom A.K.-systemet finns en massa ur administrativ synpunkt förstklassigt folk, men de äro offer för det system, under vilket de arbeta. Jag skall vördsamt hemställa till de borgerliga, som uppbära detta system, om det icke ändå vore klok politik att nu taga under omprövning en avskrivning av A.K.-systemet och ett inkopplande av verksamheten på andra linjer. Att göra ingenting, som vissa extrema människor på högerkanten vilja, kan väl inte komma i fråga, så länge man ännu konstaterar en arbetslöshet, omfattande 90,000 man.

Medan jag har ordet, herr talman, skall jag be att få säga några kärlekens ord till mina gamla vederdelomän herrar Meyerhöffer och Hagberg. Herr Meyerhöffer skall jag inte uppehålla mig vid i vidare mån, än att jag konstaterar, att hans konstaterande av att kommunismen är på snabb frammarsch i Norrbotten näppeligen håller streck. Jag skulle tro, att, om herr Hagberg ville, så kunde han verifiera det påstående, som jag nu gör, nämligen att Norrskensflamman har 1,000 eller 1,200 postprenumeranter mindre än vad tidningen hade motsvarande tid år 1932. Det tyder ju inte på någon starkare frammarsch! Å andra sidan är naturligtvis kommunismen en maktfaktor att räkna med inom Norrbotten. Men det skall jag inte heller syssla med i vidare mån än att jag anknyter till det, som herr Hagberg sade i sitt anförande. Han sade, att man i Sovjetunionen, där man har sådan frihet, när det gäller att företa aborter o. s. v., har ett födelsetal av 40 pro mille. Jag vet inte, om det hänger samman, men det ser misstänkt ut: i Pajala har man ett födelsetal på — jag har räknat ut det — 34 pro mille, och i Pajala hade man 593 kommunister och 470 högermän vid sista riksdagsmannavalet. Jag kommer till det resultatet, när jag bedömer de här sakerna, att den höga nativiteten i Pajala och Sovjetryssland har någonting med kommunismen att skaffa.

Sedan skall jag be att få säga ytterligare några kärlekens ord till herr Hagberg. Han sade, att vi på vissa håll här i landet äta så dåligt bröd, därför att man har så lagstiftat här, att det blivit rödfärgning av vetet, och så har folk av nöden blivit tvungna att begå lagöverträdelser. Jag vet väl, att det kan nog fresta på många håll, när skillnaden blir så pass stor mellan den spannmål, som är såld till kreatursfoder, och den, som är såld till förmalning

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

till människoföda, men när han sedan talar om *det land, där man inte känner till vad kris och arbetslöshet vill säga*, då måste jag protestera litet grand. I förrgår sökte en Kirunabo, som kommit tillbaka från Sovjetryssland, upp mig. Han hade haft så starka sympatier för Sovjetunionen, att han utvandrat dit på våren 1933. Han var så stark i tron på sitt lyckoland, att han inte tillsåg att han hade passet viserat, när han gick över gränsen. Hur tror ni det gick för honom, när han kom till paradiset? Han blev förd till ett fängelse i Leningrad, som kallas för Korsfängelset. De tre första dygnen var han och en hans kamrat tillsammans med 21 andra i ett rum, som hade en golvyta av 2×4 m. Därefter blevo de flyttade till en annan cell, och under de 5 månader, som de vistades i detta rannsakningsfängelse, var det 12 man i detta lilla rum. När man äntligen hade förhört dem — de kommo förresten inte till förhör förrän de hungerstrejkade — och konstaterat, att de voro sympatisörer till Sovjetunionen, så blevo de skickade till Sibirien. När de kommo till en stad som heter Sverdlovsk, tittade man på deras pass, och trots att man haft 5 månader på sig att granska passen i Leningrad, var det alltjämt något fel med passen. De finga resa från Sverdlovsk tillbaka till Leningrad och sändes sedan i väg igen därifrån med trimmade pass. Efter en tio dygn voro de framme vid en liten stad, som heter Tara. Där blev det att jobba vid ett skogskollektiv. Den prestation, som man fordrade av dem, var 6 kubikmeter om dagen, och för det fingo de 2 rubler och 10 eller 20 kopek per dag. Brödransonen, som mättes ut, var 800 gr, och så fingo de två kålsoppor om dagen, bestående av salt, kålblad och vatten. I fängelset hade de ju svultit, så att när min sagesman skulle på tåget från Leningrad orkade han inte ta sig upp på plattformen utan en soldat satte gevärskolven under baken på honom och lyfte honom upp. I Sibirien, i Tara, blev det litet mera mat. Så kämpade de och arbetade i tron på kommunismen. Omräknad i svensk köpkraft var lönen 30 à 40 svenska öre om dagen. Så tyckte man till slut, att skogsarbetet inte var bra, och eftersom man hade frihet att välja, kom man till en snickerifabrik i Tara. Man sålde de kläder, man inte behövde ha på sig, för att inte bli frånstulen dem. Hade man inte kläderna under ögonen, blevo de bortstulna. När man realiserat det överflödiga, hade man 700 rubel i kontanter. Så jobbade man åtta månader vid den där snickerifabriken och förtjänade 900 rubler. Men då hade maten ändå varit så dyr, att man var barskrapad och hade faktiskt fått svälta, om inte släktingar i Sverige hade skickat litet kontanter. Det är sanningen om paradiset, sådan den berättats av en Kirunaarbetare, som jag tror var någon slags ledare för röda frontgruppen däruppe, men som sannolikt inte blir någon rödfrontledare mer. Uppriktigt sagt förstår jag mer än väl de svårigheter, som föreligga i Ryssland, och jag säger inte detta, därför att jag vill komma Sovjetunionen till livs, men jag säger det därför att jag tycker, att det går litet grand för långt, när de svenska kommunisterna, som ingalunda äro okunniga om den oerhörda fattigdom, som råder därborta, dag ut och dag in och vecka ut och vecka in predika om Ryssland såsom ett land, som flyter av mjölk och honung — för att inte tala om champagne. Mot bakgrunden av dessa fakta, som man inte skall kunna förneka — ty jag har inte bara det vittnesbörd, som ligger i mitt samtal med Kirunabon häromdagen, utan jag har mycket mera ingående kunskap om de lidanden, dessa människor gått igenom, än som bara grundar sig på ett flyktigt samtal — tycker jag, att det är ganska komprometterande för svenska kommunister att dag ut och dag in skälla ut de välfärdsåtgärder, som äro vidtagna här i landet. Jag vet väl, att de äro bristfälliga på många punkter, och jag är den förste, som vill vara med om att genomföra reformer, där det finns möjlighet att få till stånd en bättre tingens ordning, men jag tycker, att, när man har så oerhörda krav på det egna landet, då skall

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

man icke måla upp ett system, som ändå bjuder så oändligt mycket mindre, såsom ett lyckorike och inbilla arbetarna här i landet: tro bara på kommunismen och följ kommunisternas paroller, så faller dig allt möjligt gott i världen till! Det är tyvärr icke på det sättet, och jag har velat säga det härifrån för att om möjligt lägga en dämpare på den kommunistiska propagandan.

Herr Olsson i Närlinge: Herr talman! När man kommer som nummer 14 i en debatt som denna, är det givetvis icke lätt att undgå att beröra synpunkter, som redan tidigare framförts i debatten. Jag hoppas emellertid på herr talmannens överseende. Jag tror nämligen, att han är mycket överseende trots herr Jacobssons varma rekommendation av herr De Geers motion om, att talmannen skall få litet mera makt och myndighet genom att kunna säga ifrån, när han anser, att talen bli alltför långa och kanske gå utanför det ämne, som debatten rör sig om.

En fråga som nu är synnerligen framträdande och som i dag spelat en mycket stor roll i diskussionen är den brännande frågan om, såsom herr Carlström uttryckte sig, det gamla svenska folket skall »idas» leva. Denna fråga är givetvis av mycket stor betydelse för vårt folk. Jag skall här icke ge mig in på och fördjupa mig i några detaljer i detta spörsmål utan överlämnar detta åt dem, som anse sig förstå dessa saker bättre än jag. Jag skall bara be att få ställa frågan: vem är det, som gått före med exempel till noll-, ett- eller tvåbarnssystem, är det den fattiga befolkningen eller är det de mera välsituerade?

Vidare har man här diskuterat de redan inträffade konjunkturförbättringarna och den konjunktur, som vi anse skall komma, detta givetvis med hänsyn till att finansministern uti finansplanen så vidlyftigt lagt upp just dessa frågor. Jag är för min del finansministern tacksam för hans upplägning av ämnet, ty därigenom kastas ett visst ljus över situationen i dess helhet och framför allt över de åtgärder, som riksdagen vidtog 1933, vari jag och mitt parti känna oss medansvariga. Jag skulle icke ha gått in på detta spörsmål, om icke den förste talaren här i dag gjort det med nästan samma iver som vederbörande partis förespråkare gjorde i valstriden till senaste landstingsmanavalet. Efter det besked herr statsministern har givit honom och efter det svar, som det svenska folket gav på parollen »systemsifte», borde man i någon mån, tycker jag, ha stämt ner tonen på det hållet. Det är verkligen förvånande att man från högerledarnas sida fortfarande — trots de goda verkningarna av krisöverenskommelsen — liksom de gjorde under 1933 års debatter — vågar göra gällande att denna välfärdsolitik, som man också kallat den, har motverkat en naturlig självläkning. Jag tycker, att detta är något väl starkt. Andra kammarens högerledare, herr Lindman, erinrade ju om, att 40,000 arbetare fått sysselsättning uti de statliga arbeten, vilka igångsatts på grund av välfärdsåtgärderna. Likväl vill han icke tillmäta dessa åtgärder någon nämnvärd verkan. Min uppfattning är, att dessa arbeten ha haft mycket goda verkningar, inte minst i konjunkturbefrämjande riktning, ty återverkningarna på arbetstillgången inom andra näringar äro påtagliga. För mig står det således alldeles klart, att de beslutade åtgärderna haft goda verkningar även på andra områden av näringslivet. De åtgärder till jordbrukets stöd som vidtoges i samband med denna uppgörelse hava givetvis också i sin mån haft en mycket stor betydelse, ty att öka köpkraften hos en så stor befolkningsgrupp i vårt land, som utgöres av jordbrukarna, vilken ju ändock räknar inemot 40 % av Sveriges befolkning, måste väl också betyda något i konjunkturstimulerande riktning. Om man ger denna stora befolkningsgrupp möjlighet att öka sin köpkraft, måste den i sin tur framskapa mera arbete och bättre utkomstmöjligheter för handels- och

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
industriens befolkningsgrupper. Att så också varit fallet kan enligt mitt förmenande anses såsom ett ofrånkomligt faktum.

En sak som finansministern också vidrört i finansplanen och som han ansett vara en mycket viktig faktor uti den förändring till det bättre, som in-trätt för vårt näringsliv med hänsyn såväl till vår exportindustri som jämväl med hänsyn till vår hemmamarknad, är den hållning som riksdagen intagit i fråga om penningpolitiken, i samband med och efter 1933 års krisöverenskommelse. När vi nu äro inne på detta område, anser jag det vara försvarligt att litet grand erinra om den enkla uppfattning, som jag och mina gelikar haft uti denna fråga under en lång följd av år. Jag vill sålunda erinra om, att vi under tiden strax efter världskriget, när vår krona stod i ett värde av c:a 30 öre och det gällde att pressa upp densamma till guldvärde, hade den uppfattningen, att detta icke var förståndigt och riktigt för vårt svenska näringsliv. Denna uppfattning, som vi därvidlag hade, kom givetvis alldeles till korta inför den väldiga sakkunskap, som den gången gjorde sig gällande här i riksdagen, kanske icke minst med hänsyn till den lilla högfärden, att vi svenskar skulle vara bland de allra första i världen, som återgingo till guldparitet. Verkningarna härav känna Sveriges jordbrukare mycket väl, liksom även Sveriges industriidkare och därmed också Sveriges industribefolkning. När så sorgebudet om Kreugerkraschen kom, är det givet, att även vi instämde i den allmänna kören. Det var ju en mycket sorglig historia och ett mycket svårt problem, som därvid rullades upp för svenska folket. När så riksbanken på grund av svårigheter måste lämna guldet och övergå till en annan och lätrörligare valuta, hörde åtminstone icke vi till dem, som klagade över att denna operation måste göras. Den förra historien kan man beklaga, men den senare åtgärden var en mycket klok åtgärd. Vi ha likaså under årens lopp förfäktat den uppfattning i penningpolitiken, som sedan kom att ligga till grund för 1933 års beslut, varom finansministern på sid. 15 uti finansplanen mycket riktigt säger, att den varit till fördel för exporten och i hög grad främjat utvecklingen av produktionen för hemmamarknadens behov. På den punkten kan jag helt och fullt instämma med honom. Om det gäller att fullfölja den politik, som man därvidlag slagit in på, kan jag försäkra, att han helt och fullt har stödet av det parti, som jag har äran tillhöra. Medan jag är inne på penningpolitiken kanske jag kan tillåta mig att något litet även beröra räntepolitiken. Jag skall icke yttra mig om det utlåtande, som tillkommit i denna fråga. Jag är icke säker på, att man nu nått botten och att man nått det riktiga ränteläget. Jag vill bara påpeka, att vår kreditorganisation, som heter jordbrukskassor, är den, vilken enligt min tro är bäst lämpad att utveckla på ett sådant sätt, att densamma verkligen skulle kunna tjäna som organ för att lösa sekundärkrediten såväl som driftskrediten för de svenska jordbrukarna.

Sedan vill jag uttala min tillfredsställelse över att vi ha nått den tidpunkt, då regeringen kunnat framlägga en budget, som balanserar. Ingen kan mera än jag ha längtat efter den tidpunkten. Alla måste vi ju förstå, att en upplåning icke kan och icke får ske i fortsättningen, utan att vi måste försöka komma ifrån hittillsvarande förhållanden. Med det sagda har jag icke velat göra gällande annat än att under den kristid, vi haft, en upplåning var ofrånkomlig, och vi måste givetvis använda oss av de möjligheter, som då funnos. Visserligen är jag beredd att på sätt och vis ge herr Andersson i Rasjön rätt uti, att den budget, som nu lagts fram för oss, icke kan sägas balansera på ett sådant sätt, att vi icke skulle kunna önska ett bättre och att de krisskatter, som vi måst gå in för för att kunna betala upplåningen till välfärdspolitiken, hade kunnat avföras ifrån den föreliggande budgeten. Men jag hade knappast den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

uppfattningen, när vi i fjol uti bevillningsutskottet nödgades gå in för dessa skatter, även om jag, såsom här ifrån Stockholmsbänken antytts, var med om att underteckna en reservation, däri jag uttalade den uppfattningen, att vi fortast möjligt borde komma ifrån dessa krisskatter, som icke alls vore tilltalande. Ja, man kan ju fråga sig, om några skatter överhuvud taget äro tilltalande, men dessa krisskatter äro väl ändå de man minst önskar hava kvar. När herr Andersson i Rasjön i sin kritik av budgeten säger, att det sätt, varpå den balanserats, är mera ett konststycke än ett konstverk, var ju finansministern icke närvarande. Men jag tyckte mig i alla fall se hans pojaktiga huvud titta fram någonstans och säga ungefär så här: ja, den är ju visserligen avklarad med tillfälliga inkomster. Men gör det bättre, herr Andersson i Rasjön!

En huvudtitel som dock gör mig betänksam är kommunikationsministerns huvudtitel. Vi ha sedan gammalt den uppfattningen, att bilskattemedlen böra användas helt för vägväsendets behov. Detta är en princip, som vi absolut icke kunna anse vara oriktig, utan som vi anse oss böra hålla fast vid. Visserligen förstår jag svårigheterna med att få budgeten att balansera. Nu har ju denna inkomstkälla flödat, kanske mer än man från början väntade. Men detta är ju bara ett bevis för att biltrafiken är tämligen hårt beskattad, och det är ju fråga om, huruvida detta kan vara så riktigt. Jag har sålunda uttalat den uppfattningen, att vi ogilla bilskattemedlens överförande till vad jag vågar kalla den allmänna budgeten. Man måste väl säga sig, att detta är förhållandet, när en del av dessa pengar skola användas till avlönande av ett statens ämbetsverk. Detta är någonting betänkligt. Såsom min privata uppfattning vill jag uttala, att jag för min del icke anser, att denna trafik är för hårt beskattad, ty det är väl fortfarande på det sättet, att denna trafik ännu icke lämnar de bidrag till vägarnas underhåll, som man anser, att den borde lämna. Har man fått ett överskott av bilskattemedel, anser jag för egen del, att det vore riktigare att höja det procentuella bidraget till vägunderhållet av bilskattemedel än att draga in detta överskott i den allmänna budgeten. Nu ser jag här i andanom ett och annat varnande finger, som sticker upp och som tycks mena: akta sig för den där vägen, ty skall staten ge ytterligare bidrag till vägväsendet, kan staten också komma och göra anspråk på att få ta hand om hela arrangemanget, hela vägväsendet. Jag skulle nu till mina yrkesbröder och alla dem som bo på landet vilja ställa frågan: äro ni så synnerligen glada, när de där stora vägskattelapparna komma? Det är ett faktum, att vägskatten fortfarande är en av våra tyngsta kommunala skatter, och detta trots att vi ha dessa stora bidrag till vägväsendet ifrån automobiltrafiken. Jag tror mig med dessa ord hava uttalat ett önskemål, som är vida spritt ute på landsbygden, fastän dessa tankar kanske icke gjort sig så breda här i kammaren. Jag är övertygad om, att det bara är en tidsfråga, när kravet tränger sig fram, att mera bilskattemedel måste användas till underhållet av våra vägar och att våra kommunala vägskatter ovillkorligen måste minskas. På vilket sätt detta skall ske, den saken skall jag vid detta tillfälle icke gå in på.

Frontalet bebådar ju en del omläggningar av vår jordbrukspolitik. Visserligen är jag glad åt de anföranden, som hållits från statsrådsbänken, och särskilt det anförande, som hölls av jordbruksministern i dag. Men man kan dock icke undgå att känna sig något orolig över vad som komma skall. Vad är det för något, som här rör sig, och vad är det för beslut, man håller på att få fram genom den utredning, som nu pågår för att göra om spannmålsregleringen? Det har sipprat ut en del från denna utredning, men man skall ju icke bygga sin uppfattning på hörsägner. Man har emellertid rätt att vara litet betänksam på den punkten, helst som vi uti ett referat av ett föredrag av jordbruksministern sett det uttalandet, att vi nu få lov att tänka på ett skede, där den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

fria prisbildningen bör få göra sig mera gällande. Visserligen gjorde han i sitt föredrag den reservationen, att han icke ansåg, att de svenska jordbrukarna fått för mycket betalt för sina produkter, utan att de väl behöfve få samma betalning i fortsättningen för att kunna existera något så när hyggligt. Vi få ju tacksamt notera detta uttalande. I fjolårets jordbruksproposition uttalade också statsrådet Sköld bland annat i sin motivering, att, trots de åtgärder, som han föreslog i prishöjande syfte, man ändock icke kunde räkna på, att priserna på våra jordbruksprodukter skulle komma högre än till ungefär 75 % av 1925—1929 års prisnivå. Alltså torde man med full styrka kunna göra gällande, att de priser som vi nu ha på våra jordbruksprodukter inte alls äro för höga utan absolut nödvändiga för ett något så när rimligt existensminimum.

Vad som på senare tid också har oroat de svenska jordbrukarna är köttimporten. Herr Pehrsson i Bramstorp, som berörde den frågan i sitt anförande, trodde, att det nuvarande arrangemanget på detta område kanske vore nödvändigt för umgänget staterna emellan. Det är mycket möjligt, att så är förhållandet; jag skall inte falla någon dom därvidlag. Jag instämmer emellertid uti hans önskemål, att åtgärder måtte vidtagas för att icke denna import skall verka tryckande på priserna på våra köttprodukter. En sak är jag dock i detta avseende synnerligen förvånad öfver, nämligen, att man gent emot ett visst land har gått så långt i eftergifter att helt ta bort märkningsförfarandet och således utbjuda det importerade köttet såsom svensk vara. När riksdagen för några år sedan fattade beslut om införande av detta märkningsförfarande, blev det ju fullkomlig cirkus här i kammaren. Jag erinrar mig oppositionen från ett visst parti, och den möda man gjorde sig för att för Sveriges jordbrukare framställa bondeförbundet såsom rent av jordbruksfientligt, då jag gick in för sagda märkningsförfarande, som jag förvissat mig om kunde vinna riksdagens bifall, i stället för en tullförhöjning, för vilken det inte fanns någon majoritet i riksdagen och som för övrigt inte på långa vägar skulle haft samma effekt som det märkningsförfarande vi sedermera sett verkningarna utav. Vi jordbrukare äro givetvis synnerligen ledsna öfver att i angivna fall den principen släppts, att man således får rätt att importera kött utan att också behöva tala om, att det är utländskt. Häremot reagera vi och komma att reagera skarpt. De svenska jordbrukarna göra det, det vet jag.

Herr talman! Min vana trogen skall jag inte bli långrandig. Jag har sagt min mening på vissa punkter i förvissning om att de uppgifter, som nu ligga oss före under denna riksdag, skola kunna lösas i samförståndets tecken; jag har så mycket större skäl sätta tro därtill, om jag tar fasta på herr statsministerns i dag upprepade försäkran om vilja till samförstånd. Vill regeringen fortsätta sin politik inom samma ram som hittills och följa parollen: »leva och låta leva» — skall icke stödet utebli från den meningsriktning i landet som jag företräder.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 2.

Herr *Lindberg* i Stockholm avlämnade följande av honom *m. fl.* undertecknade motioner, nämligen:

nr 81, angående vissa ändringar i gällande sjösäkerhetsbestämmelser;

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nr 82, angående den civila personalens vid »Underrättelser för sjöfarande» tjänsteställning; och

nr 83, angående viss ändring i 57 § sjömanslagen.

Dessa motioner bordlades.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Christiernsson</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 23 jan.,	
» <i>Aronson</i>	» 3 » » » 19 »	
» <i>Malmqvist</i>	» 4 » » » 19 »	
» <i>Johansson</i> i Hälleforsnäs	» 4 » » » 19 »	
» <i>Norling</i>	» 5 » » » 21 »	
» <i>Persson</i> i Tidaholm	» 5 » » » 21 »	
» <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	» 5 » » » 21 »	
» <i>Danielsson</i>	» 5 » » » 21 »	och
» <i>Andersson</i> i Malmö	» 6 » » » 20 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.